

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

**ULUSLARARASI İLETİŞİMDE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ
ÜRÜNÜ OLARAK HARRY POTTER**

Yüksek Lisans Tezi

Melek Ece özşen

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

**ULUSLARARASI İLETİŞİMDE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ
ÜRÜNÜ OLARAK HARRY POTTER**

Yüksek Lisans Tezi

Melek Ece Özşen

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Sezer Akarcalı

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

**ULUSLARARASI İLETİŞİMDE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ
ÜRÜNÜ OLARAK HARRY POTTER**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sezer Akarcalı

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof.Dr.Metin Kazancı

Prof.Dr. Bayram Kaya

Prof.Dr. Sezer Akarcalı

İmzası

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi 03/ 09/ 2006

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
G.1 Sorun.....	1
G.2 Amaç	8
G.3 Önem.....	8
G.4 Kapsam.....	9
G.5 Tezin Kısıtlılıkları.....	10
G.6 İlgili İncelemeler.....	10
A. Türkçe Kaynaklar.....	10
B. İngilizce Kaynaklar.....	13
G.7. Kavramlar, Terimler ve Kuramsal Çerçeve.....	19
G.7.1. Kavramlar ve Terimler.....	19
G. 7. 2.Kuramsal Çerçeve.....	20
G. 8 Yöntem.....	30
G.8.1 Araştırma Evreni.....	30
G.8.2 Veri Toplama Teknikleri.....	30
G.9 Araştırma Soruları.....	31
BÖLÜM I. POPÜLER KÜLTÜR.....	32
A. Popüler kültüre yaklaşımlar.....	33

A.1. Eleştirel gelenek.....	33
A.2. Tutucu gelenek.....	35
A.3. 1970’ler sonrası yaklaşımlar.....	36
B. Popüler Kültür ve Kapsamı.....	42
BÖLÜM II. Romanın Ortaya Çıkışı, Roman Kültürü ve İdeolojisi.....	44
A 1. Kağıdın ve Matbaanın bulunması.....	44
A. 2. Kitap ve Kitap Basımı.....	46
B. 1. Avrupa’ya özgü bir edebiyat türü: Roman.....	49
B. 2. Roman Türleri.....	51
A. Üslup bakımından roman türleri.....	51
B. Konusu bakımından roman türleri.....	54
C. Türkiye’de Roman	58
D. Avrupa Kültüründe Romanın önemi ve İdeolojisi.....	62
BÖLÜM III. Kültür Endüstrisi, Uluslararası İletişim, Ağlar Toplumu	
Ve Harry Potter	65
A. Uuslararası İletişim, Propoganda ve Harry potter.....	67
B. Uluslararası Enformasyon Akışı ve Harry potter.....	70
C. Uluslararası iletişim ve ağlar toplumunda	
Endüstriyel ürün olarak Harry Potter	76
BÖLÜM IV. Kültürel Ürün olarak Harry Potter ve Romanlarda sunulan	
Kültürel Kodlar.....	86
A. Harry Potter ile sunulan Mitolojik ve Hıristiyanlık	
İle ilgili kodlar.....	86

A.I. Romanlarda yer alan İsimler ve analizleri.....	86
1. Karakter İsimleri.....	81
1. 1. Erkek öğretmenler ve diğer büyük erkek büyücüler.....	87
1.2. Bayan Öğretmenler ve diğer büyük bayan büyücüler.....	89
1.3. Erkek öğrenciler ve diğer genç erkek büyücüler.....	90
1. 4. Kız Öğrenciler.....	91
1. 5. Hayvan ve yaratık isimleri.....	91
2.Mekan İsimleri.....	92
3. Büyü, bitki ve deyimler.....	93
4. Mitolojiden Hıristiyanlığa Semboller.....	95
A. II. Mitolojiden Hıristiyanlığa Sembollerin analizi.....	96
1.Griffin.....	96
2. Cerberus-Kerbes.....	96
3. Unicorn.....	97
4.Phoneix (Anca Kuşu).....	97
5. Felsefe Taşı.....	98
6. Felsefe taşının saklı tutulduğu gizli bölme ve Süleyman Mabedi.....	98
7. Ateş Kadehi ve Kutsal Kase.....	99
8. Bedensiz Yaşam, ölüm ve Lord Voldemort.....	100
9. Erkek Geyik.....	100
10. Harry Potter.....	101
B. Sihir, Bilim ve Teknolojinin etiği.....	102
C. Harry Potter romanlarında Kadın ve Erkek Cinsiyetinin temsili.....	104

D. Sosyal Sınıflar ve Ayrımcılık.....106

BÖLÜM V. Fantazyalar, İngiltere'nin kimlik bunalımı ve

Harry Potter Romanları.....99

BÖLÜM VI. Harry Potter ile sunulan ideoloji ve hedef kitlesi.....113

BÖLÜM VII. Medeniyetler Çatışması ve Harry Potter.....116

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....123

Özet.....139

Summary.....140

Kaynakça.....141

Ekler 1." Harry Potter gerçekten doğdu mu?" Başlıklı haber.....i

Ekler 2. Nielsen Ratings firmasının analizleri.....ii

Ekler 3."The Appeal of Harry Potter" başlıklı tur detayı.....iii

Ekler 4. "Save Harry" başlıklı e-broşür.....iv

GİRİŞ

G. I. Sorun

Popüler kültür ile ilgili tartışmalar 1950'lerden sonra yoğunlaşmaya başlamıştır. Fakat son yıllar içinde popüler kültür çalışmaları tüm dünyada hızla yapılmaya başlamıştır. Köylünün, işçinin, kısacası seçkin olmayan sınıfların da kültürü incelenmeye başlanmıştır. Artık akademik çalışmalar içerisinde de popüler kültüre yer verilmektedir. Schudson'ın (1999) belirttiği gibi: Düzeysiz ve bayağı olarak etiketlenen bu tür ürünlerin böylesine ciddi araştırmalara konu olması ise kesinlikle göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır (169).

Popüler kültür yaklaşımlarında, bir kısım popüler kültürü bayağı, kaba ve zevksiz bulurken bir diğer grupta bu kültürün egemen bir azınlık tarafından kitlelere empoze edildiğini savunmuştur. Bir diğer yaklaşım ise, bu kültürün bir mücadele alanı olduğunu, direniş ve başkaldırı olduğunu ortaya koymuştur. Görüldüğü gibi bu alana çok çeşitli yaklaşımlar mevcuttur ancak her durumda çıkış noktamız ne olursa olsun, popüler kültürü toplumsal yapı ve ilişkiler, özellikle güç ilişkileri çerçevesinde anlamlandırmamız gerekir(Alemdar ve Erdoğan, 1994:110).

16. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa manastırın tekelinde olan bilgi tekelini kırarak değişik konulu kitapların basımı gerçekleştirmiştir. Kitap basma işiyle uğraşan kişiler dağıtım olanaklarının yoksunluğundan ilk dönemlerde işlerini bırakmak zorunda kalmışlardı. Yanı sıra, Avrupa'da çoğu insan okuma ve yazma bilmiyordu ancak 16. yüzyıla gelindiğinde burjuva sınıfının yükselmesi,

kentleşmenin başlaması ve kapitalizmin gelişmesiyle laik bir kitap kültürü de oluşmuştur. Böylelikle matbaanın icadı sonrası dönem başlamış ve kitaplar kitlelere yayılmaya başlamıştır. 16. yüzyılın en büyük geleneklerinden biri olan kitap fuarları açılmaya başladı. Rönesans ve Aydınlanma döneminde bilgi Avrupa halkına kitaplar aracılığıyla yayılmaya başladı. Böylelikle insanın belleği kütüphane olmaktan çıktı ve kitap aracılığıyla istediği bilgilere kolaylıkla ulaşabilir hale geldi. Kitap üretimi ve basılı olan kitaba güven arttıkça, kitaplar en önemli bilgi depoları olarak görülmeye başlamıştır. Sadece azınlık için değil tüm Avrupa halkı için önemli bir kültürel işlevi de oluşmuştur. Kitaplar sayesinde herkes bilgiye erişebilmiş ve bambaşka bir Avrupa kültürü oluşmuştur.

Ortaçağ Avrupa edebiyatında Latince dışında yazılan her şey roman olarak kabul ediliyordu. Şövalye romanları destansı şiirlerin, kahramanlık öykülerinin uzantısı olarak kabul edilebilir. Romanın kaynağını halk öykülerinde, kahramanlık hikayelerinde aramamız gerekir. İlk roman örnekleri Ortaçağ ve Rönesans döneminde Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Romanın ortaya çıkışında ilk kaynak olarak dönemin kahramanlık hikayeleri, destanları, anılar gösterilmektedir. Bir düz yazı türü olan roman da insanın insanla, doğayla ya da mekanla olan ilişkileri anlatılır. Dönemim toplumsal düzeni hakkında da ipuçları verir.

Cervantes'in ilk roman örneği olan Don Quijote'dan sonra roman türü sempati kazanarak tüm dünyaya yayılmıştır. Modern anlamda roman türü, Avrupa edebiyatının bir ürünüdür. Sadece Batı'ya özgü bir tür olan roman, Davies'in de belirttiği gibi: Bütün dünya edebiyatın da en yaygın türlerden biri olmuştur (1987:1). Batı'da roman türünün ortaya çıkmasını ve yayılmasını hazırlayan koşullar

arasında burjuvazi sınıfının yükselmesi ve kentleşmenin başlaması sayılabilir. Yanı sıra Aydınlanma ve Rönesans'ın etkisiyle Avrupa'da okur- yazar oranı da artmıştır.

Barbaris Grasser 19. yüzyıl'da romanı ve nasıl dönüşüm geçirdiğini şöyle aktarmıştır:

“Tarihi ve sosyal çalkantılara bakılarak roman konusunda kuşkusuz daha sağlam dayanaklar bulunabilir: altüst olmuş toplumlar, yeni gerçekler, yeni ihtimaller ve bilinmedik canavarlar yaratmıştır. Bunları temsil eden, keşfeden ve her şeyden önce adlarını veren, roman olmuştur. Romanın dinamizmiyle bütün 19. yüzyıl dönüşmüştür: roman, malzemesini kendi yüzyılının dışında aramak yerine, yüzyıla kendi şeklini ve kendi içeriğini yansıtmıştır. Çalkantılı bir tarihin altüst oluşlarına, düşünce ve ideolojilerin kaynaşmasına kendi üzerinde durup düşünme kendini ifade edebilme zemini hazırlamış, Fransız devrimi'nin zafere ulaştırdığı burjuva sınıfının her şekle giren aracı haline gelmiştir.”

(Barbaris Grasser, 1993: 96)

Barbaris Grasser'in de ortaya koyduğu gibi roman Avrupa kültürünü çeşitli yönlerden hem etkilemiş hem de etkilenmiştir. Romanın yazıldığı dönem, romanın içeriğini etkileyebildiği gibi, yazılmış olan romanlarda toplumu etkilemiştir. Avrupa'da ortaya çıkan roman kültürü dönemin sosyal yapısıyla oldukça ilgilidir. Kentli burjuvazinin yükselmesinin edebiyat ve sanat alanında da etkileri olmuştur ve Roman türü ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılmıştır. Bir romanın incelenmesi, o

romanın yazıldığı dönem hakkında ipuçları verir. Bu sebeple de romanları incelemek toplumu anlamak açısından oldukça önemlidir.

Popüler roman türlerinden biri de *fantazyalardır*. İnsanlığın fantazyaya türüne yönelmesinde derin anlamlar bulunmaktadır: Fantaziyaların tarihte hep anlamlandırılması çok güç olan büyük toplumsal değişimlerin yaşandığı dönüşüm dönemlerinde yaygınlaşmasından anlaşılmaktadır (Oskay, 1981:211). Harry Potter romanları Rowling tarafında yaratılan bir fantazyaya türüdür. Archaic yaşama günümüzün örgüteniş biçimini birleştirerek Harry potter'ı yazmıştır. Romanın yazıldığı döneme baktığımızda Londra değişim süreci geçirmektedir. Blake'in çalışmasında değindiği gibi o dönemde İngiltere'de eskiye dönüş yaşanmaktadır. Yeni ve modern olan herşeye kalabalıklar adapte olmaya çalışırken eski ile yeniyi birleştirmeye çalışmaktaydılar: Eski görünümlü evleri, eski tip hayatı muhafaza etmeye çalışırken içerisini teknolojiyle konforlu hale getirmeye çalışıyorlardı.

Benjamin'in belirttiği gibi fantazyalar genelde değişim dönemlerinde ortaya çıkar ve modernleşme karşısındaki ürküntüleri dile getirir. Harry Potter romanlarını göz önüne aldığımızda genel çerçevesi itibariyle geçmişi canlandırma olduğunu söyleyebiliriz. Dönemin İngiltere'sinde yaşandığı gibi romanın konusuda mitolojik ve tarihi öğelerden beslenerek kurgulanmıştır. Blake ise Harry Potter'ın bu kadar popüler olmasını buna bağlamıştır (Blake, 2002: 17). Harry Potter'ın dünyası, batı dünyasının geçmiş inançlarının toplamının yaratıcılıkla birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Rowling'in kitaplarında yer alan temalar, okültizm ve paganizmi yayıyor düşüncesiyle çeşitli yazarlar tarafından eleştirilse de Harry Potter romanlarında

Hıristiyanlık öğretilerinin yer aldığı öte yandan, romanlarda Hıristiyanlık dinin propogandası yapıldığını söyleyebiliriz. Çok başarılı kurgusu ve çok ince düşünülmüş isimler bir bütün olarak göz önüne alındığında, Hıristiyanlık dinin ahlaki öğretilerine yanı sıra Hıristiyanlık tarihine atıfta bulunmaktadır. Bu ideolojiyi barındıran romanların kimler tarafından okunduğu da çok önemlidir: Harry Potter romanlarının öncelikli hedef kitlesi 8-14 yaş aralığındaki çocuklardır (Blake 2001:77).

Harry Potter romanları ve filmleri küresel olarak dağıtılmakta ve küresel olarak yapılan tartışmalara konu olmaktadır. Aktarılabacak veriler *Nielsen* isimli global medya analizi ve ölçümlemesi yapan firmanın, Habertürk ve Ntv'nin verileri çerçevesinde hazırlanmıştır: İngiltere'nin en büyük kitap satış firmalarından biri olan WH Smith'ten bir yetkili "Bugüne kadar karşılaştığımız en hızlı satan kitap. Saniyede 8 kitap satıyoruz" açıklamasını yapmıştır. İnternet üzerinden satış yapan amazon.com'un yetkilileri ise kitabın satışa sunulduğu gün 1 milyon 300 bin sipariş aldıklarını açıklamıştır. 200 ülkede 55 dile çevrilen Harry Potter kitapları'nın global satışı 200 milyonu geçiyor. Türkiye'de toplam 665 bin adet kitabın satılmasıyla inanılmaz bir rekora imza atmış oldu. Türkiye'de her 105 kişiye bir Harry Potter kitabı düşüyor. Avustralya, Y. Zelanda ve ABD'de her 4 kişiden biri en az bir Harry Potter kitabı almış. Kitaba dayalı ilk film dünyada 1 milyar dolar gişe hasılatıyla, 'Titanic' den sonra ikinci sıraya yerleşti. Serinin ilk filmi, gösterime girdiği ilk hafta sonunda 90,3 milyon dolar, toplamda 317,6 milyon dolarlık bir hasılatla imza atmıştı. İkinci film ise 88,4 milyon dolarlık ilk hafta sonu hasılatıyla toplam 262 milyon dolarlık bir gelir sağlamıştı. Serini üçüncü filmi ile ABD'de sinemaları, tam anlamıyla Harry Potter büyüsü sardı. Harry Potter serisinin bugüne kadar ki en büyük

gişe hasılatına ulaşan "Harry Potter and Prisoner of Azkaban" (Harry Potter ve Azkaban Tutsağı) adlı film, üç günde 92,65 milyon dolarlık gişe hasılatı yaptı. Srinin 6. kitabı olan Harry Potter ve Melez Prens ABD'de piyasaya çıktığı ilk 24 saatte 6,9 milyon adet sattı.

“Piyasaya çıktığı ilk gün saatte ortalama 250 bin adet satan kitap, bir rekora imza atarak, bugüne kadar en hızlı satılan kitap oldu. Kitabın milyonlarca kopyası internet üzerinden satıldı. Tüm dünyada ise kitabın piyasaya çıktığı ilk gün 10 milyondan fazla satmış olabileceği belirtiliyor. Toplam yedi kitaptan oluşacak olan J.K. Rowling'in 'Harry Potter' serisinin ilk beş kitabı tüm dünyada 270 milyon adet satmıştı.”

(2006, <http://www.ntvmsnbc.com/news/333401.asp>)

ABD'de geleneksel olarak Başkan'ın ve eşinin yayınladığı yaz ayları kitap okuma listesinde bile Harry Potter var. Bu kitapların dünya çapında neden bu kadar sevildiğini 'Time' dergisi 23 Haziran sayısında kapak konusu yaptı. Programına "Harry Potter Bilimi" adlı bir ders koyan ABD'nin Maryland eyaletindeki Frotsburg State Üniversitesinde Fizik profesörü George R. Plitnik, Harry Potter hayranlarına bilim ve sihir arasındaki bağlantıları inceleme fırsatı veriyor.

Harry Potter edebiyatçıların ve akademisyenlerin de ilgisini çekmekte. Bütünüyle Potter dizisine ayrılmış geniş kapsamlı ilk akademik konferans olan Nimbus 2003 Orlando Florida'da düzenlendi. Benzer bir konferans 2004 yılının yaz aylarında Kanada'da düzenlenmiştir.

Aktarılan veriler çerçevesinde Harry Potter romanlarının küresel olarak okunduğu ve bilindiği gerçeğini söyleyebiliriz. Küresel olarak dağıtılan ve bu kadar çok reklamı yapılan bu romanlar ve filmler aracılığı ile ne amaçlanmaya çalışılmaktadır sorusu karşımıza çıkmaktadır. Amerikalı siyaset bilimcilerden Samuel P. Huntington'un ünlü 'Medeniyetler Çatışması' tezinin ana teması da budur. Huntington dünya üzerinde sürekli bir çatışma yaşandığını, bunun dünyayı belirli cephelere ayırdığını söylemektedir. 1980'li yılların sonunda iki kutuplu bir dünyanın ortadan kalkmasıyla, dünyada ideolojilerin belirleyiciliği sona ermiştir. Bu tespitten yola çıkarak Huntington bundan sonraki çarpışmaların ideolojiler değil, medeniyetler arasında gerçekleşeceğini iddia etmektedir. Huntington "medeniyetlerin tayin edici özelliğinin din olduğunu" belirtirken aslında neyi anlatmak istediği çok açıktır: "İslam ve Hıristiyan dünyaları arasında muhtemel bir savaş". Dünya çapındaki sosyal değişme ve ekonomik modernleşme süreçleri insanları yöresel kimliklerinden koparıyor. Bunlar aynı zamanda bir kimlik kaynağı olarak milli devleti zayıflatıyor. Dünyanın çoğu yerinde din bu boşluğu doldurmak için sık sık devreye giriyor. Yanı sıra, gücünün zirvesinde olan Batı uygarlığı aynı zamanda çöküşünde olduğunda farkındadır. Batılı olmayan diğer toplumlarda aslına dönüş fenomeni yaşanmaktadır. Hindistanın Hindulaşması, Asyalının Asyalılaşmaya doğru eğilimleri ve bunun üzerine Orta Doğu'daki "yeniden İslamlaşma" Batı tarafından farkedilmektedir. İslamın yükselişinin farkına varan Batı, kendi değerlerini ve inançlarını tüm dünyaya, elinde bulundurduğu endüstriler (sinema,film, kitap) aracılığı ile yayma yoluna gitmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğine, Harry potter Batı dünyasının bir kahramanı olarak, kendi öğretilerini çocuklara ve gençlere yaymaktadır. Bu çerçeve

içerisinde Harry Potter'ın medeniyetler çatışmasının kültürel bir ürünü olduğunu söyleyebiliriz.

G. 2 Amaç

Bu çalışma ile Harry Potter romanları ile küresel olarak dağıtılan mesajın ne olduğu ve ne amaçlandığını ortaya çıkarmaya çalışacağız. Tüm dünyada çok sayıda okuyucusu bulunan bu romanların özünde ne anlatmaya çalıştığı ve neden bu dönemde ortaya çıktığı açıklanmaya çalışılacaktır.

Harry Potter romanlarında çok sayıda Hıristiyanlık ve kapitalist kültür öğelerinin yer aldığını ve dünya çocuklarına bu dinin öğretilerini yaydığını ve kapitalist kültürü pekiştirdiğini açığa çıkarmaya çalışacağız. Öte yandan, bu romanlarının Batının , özellikle de İngiliz ulusunun kimlik bunalımının çözümü olduğunu araştıracağız. Harry Potter'ın kültürel bir fenomen olduğu, çok sayıda kişi tarafından okunduğu ve küresel endüstri içerisinde dağıtıldığını ve medeniyetler çatışmasının bir aracı olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

G. 3 Önem

Kültürel bir fenomen olan Harry Potter'ın incelenmesinin önemi herşeyden önce çocuklara belli bir hayat tarzı sunmasından kaynaklanır. Önemli bir kültürel işlevi vardır çünkü İslam dini ile Hıristiyanlık dini arasındaki medeniyetler çatışmasının bir aracıdır. Yanı sıra, bu tip fantazyaların ortaya çıkmasında derin anlamlar bulunmaktadır. Bu anlamlardan bir tanesi de, fantazyaların çıktığı bölgelerde yaşanan dönüşümlerdir. Buradan hareketle dünyada ve Hıristiyan

ülkelerde ne gibi kültürel dönüşümler yaşandığı sorunu tartışılacaktır ve sonuçta bu sorunun dünyaya ve dünya çocuklarına nasıl yansıtıldığı ortaya çıkacaktır.

G.4 Kapsam

Harry Potter romanları herşeyden önce popüler kültür ürünüdür. Bu sebeple araştırmamızın birinci bölümünde popüler kültür tartışmaları kapsamlı olarak ele alınacaktır. Öte yandan, popüler kültürün ne olduğu ve neyi kapsadığı incelenecektir. İkinci bölümde “Roman” kültürü tartışılacaktır. Roman’ın ortaya çıkışı, koşulları hazırlayan etkenler, Avrupa’da romanın önemi ve kültürel hayata olan etkisi, ideolojik işlevleri incelenecektir. Bir sonraki bölümde, Harry Potter romanlarını uluslararası iletişim çerçevesinde inceleyeceğiz. Uluslararası iletişim kuramlarından, uluslararası enformasyon akışı, propoganda ve ağlar toplumu kuramlarının çerçevesinde Harry Potter romanlarının ve diğer bağlantılı ürünlerinin küresel olarak nasıl dağıtıldığını ortaya koyacağız. Dördüncü bölümde Harry Potter ile dağıtılan kültürel kodların incelenmesi yapılacaktır. Romanlarda bulunan mitolojik ve Hıristiyanlık ile ilgili öğeler tablolastırılarak aktarılacaktır. Aynı bölüm içerisinde Mitolojiden Hıristiyanlığa, verilen kodların analizi yapılacaktır. Öte yandan, sihir ve bilimin etiği, romanlarda kadın ve erkek cinsiyetinin temsili ve sosyal sınıf açısından karakter dağılımı incelenecektir. Bir sonraki bölümde, Fantazylar ve İngiltere’nin kimlik bunalımı detaylı bir şekilde incelenecektir. Altıncı bölümde Harry Potter romanlarının ve diğer ürünlerinin hedef kitesinin kim olduğu ve ideolojik işlevi tartışılacaktır. Son bölümde Medeniyetler çatışması tezi Harry Potter romanları çerçevesinde aktarılacaktır.

G.5 Tezin Kısıtlılıkları

Harry Potter romanlarının içeriği ve verdiği mesajlar kuşkusuz yazar kişi ile ilintilidir. Harry Potter kitaplarının yazarı olan J.K. Rowling ve yayıncısı İngiltere’de yaşamaktadır. Maddi olanakların ve zamanın yetersizliği sebebiyle bu kişilerle görüşmek mümkün olmamıştır. Öte yandan, böyle bir araştırmanın Ankara-Türkiye’de yapılmaya çalışılmasından dolayı diğer yazılı kaynaklara ulaşma açısından birçok zorluğun karşımıza çıkacağına bilincindeyiz. Her iki durum da araştırmamızın kısıtlılıklarını oluşturmaktadır.

G. 6. İlgili İncelemeler

A. Türkçe Kaynaklar

Türkiye’de Harry Potter hakkında yapılmış çalışmalar oldukça sınırlıdır. Harry Potter hakkında ulaşabildiğimiz tek kitap David Baggett ve Shawn E. Klein tarafından yazılan 2005 yılında Türkçe’ye çevrilen *Harry Potter ve Felsefe* isimli kitaptır. Harry Potter romanlarının geçtiği Hogwarts okulunun içerisindeki 4 bölüm(Gryffindor, Hufflepuff, Slytherin ve Ravenclaw) kitabın bölümlerini oluşturmaktadır. Harry Potter romanlarının özeti niteliğinde olan bu çalışma, bizim

çalışmamız için akademik anlamda ciddi bir referans değildir. Romanlarda yaratılan karakterlerin ve olayların aktarılmasının yanında iyi ve kötü karakterler hakkında yorumlarda bulunulmuştur. Genel olarak dostluk, ahlak, erdemli olmak ve kötü niyetli olmak gibi konular tartışılmış ve sonuçta iyi karakterlerin neden iyi olduğu romanlara yapılan referanslar ile ortaya konmuştur.

Rowling tarafından yazılan Çağlar Boyu Quidditch adlı kitap 2002 yılında basılmıştır. Bu kitapta Rowling, neden süpürgeler ile uçulduğu, Quidditch sporunun nasıl başladığı, oyunun kuralları ve dünyada nasıl oynandığı ile ilgili bilgileri aktarmıştır. Ancak şunu belirtmemiz gerekir ki, kitap Hogwart's kütüphanesinin bir kitabıymış ve okuyucuları da okul öğrencileriymiş gibi düşünülerek yazılmıştır. Kısacası eğlence ile birlikte bazı bilgiler veren bir kitaptır.

Gazetelerde yayımlanan ve internette çıkan haberler dışında ulaşabildiğimiz iki makaleden birincisi Fatma Erkman'ın 2002 yılında İletişim Çalışmaları Dergisinde yayımlanan makalesidir. "*Bir Harry Potter Çözümlemesi*" adlı makalesinde Erkman, Harry Potter'ın birinci kitabını yalnızca biçimsel kurgusu açısından ele almıştır. İçerikle ilgili bir yorum yapmamıştır. Yapısalcılığın temel kurgu şemalarıyla, metnin örtüşme noktalarını göstermeye çalışmıştır. Sonuçta ise, Rowling'in bu şemalara hem uyduğu hem de bazı yerlerde saptığı ya da farklı şemaları harmanladığı gösterilmiştir. Bu da okuyucunun dikkatini ve ilgisini yoğunlaştırmasının kaynağıdır.

Araştırmamızla ilgili olan diğer makale ise, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisinde 2004 nisan ayında "*Harry Potter'ın Büyüsü*" adlı makale Prof. Dr. Nilifer Tuncer tarafından yayınlanmıştır. Tuncer öncelikle Harry Potter romanlarının neden bu kadar sevildiği sorusuna yanıtlar aramaya çalışmış daha

sonrada Harry Potter kitaplarına gelen eleştirileri değerlendirmiştir. Yazara göre Bu romanların bu kadar ilgiyle okunmasının sebepleri şunlardır: Müthiş bir hayal gücü, mükemmel kurgu, değişik bir tema ve güzel karakterlerin olmasıdır. Harry Potter romanlarını oldukça yaratıcı bulan Tuncer bu romanların çocuklar için hiçbir zararı olmayacağını ve tüm eleştirilerin abartılı olduğunu belirterek yazısına son vermiştir.

Araştırmamıza katkı sağlayabilecek Harry Potter ile ilgili Türkçe internette ve gazetelerde yayınlanan haberler şöyledir:

03.06.2004 günü Sabah gazetesinde “Harry Potter’ın büyüü mitolojiden geliyor” başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Bu yazının özünde Harry Potter’ı neden sevdiğimiz sorusuna kısada olsa bir yanıt aranmaya çalışılmıştır. ABD’li yetkililer bu kitaplara bu kadar bağlanmamızın en büyük nedenini temel ve yan karakterlerin birçoğunun aslında farklı ülkenin mitolojisinden alınmış olmasına bağlamışlardır. Kitaptaki “Hawke” karakteri aslında Asya mitolojisinde geçen Anka kuşu, filmdeki yarı at yarı ejderha “Buckbeak” ise İran mitolojisinde yer alan ve “Simorg” ismiyle bilinen olağanüstü yaratıktır. Harry Potter ve arkadaşlarının kedi ve fareleri ise Orta Çağ Avrupası’ndaki cadıların hayvanlarıdır.

06.05.2004 günü Sabah gazetesinde “Hollywood’a Çarık Giydiriyoruz” başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Bu habere göre Kahramanmaraş’da dört kuşak boyunca çarık üretip satan Kopar ailesi Harry Potter filmi için iki bin beşyüz çarık siparişi almıştır.

29.09.2003 tarihli Milliyet- popüler kültür gazetesinde Çocuklar Yetimleri Seviyor başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Harry Potter’ın neden bu kadar sevildiğini şuna bağlanmıştır: Şu anda dünya çocuk edebiyatında fırtına gibi esen Harry

Potter'ın, kendisinden önceki meşhur roman kahramanlarıyla ortak bir noktaya sahip: Yetim olmak. Dünya edebiyatının artık klasikleşmiş çocuk kitaplarında yer alan ve pek çok yetişkinin hafızasında kalıcı izler bırakmış Oliver Twist, Pollyanna, Tom Sawyer, Heidi gibi kahramanların hepsi yetimdi. Ama Harry Potter da dahil hepsinin ortak özelliği, hayata asılmaları, acıların ve zorlukların üstesinden gelerek başarıya ulaşmalarıydı. Yanı sıra, haberle birlikte yer alan resimde Rowling'in eşinin Harry Potter'a olan benzerliği dikatti çekmektedir.Haber ekler kısmında birinci sıradadır.

NTVMSNBC'nin internet sitesindeki kültür ve sanat bölümünde film yapımcılarının ve oyuncularının künyesi verilmiştir. Tüm künyeyi burada aktarmamız gereksiz olacaktır ancak şöyle bir ayrıntıya dikkat çekmekte fayda olduğunu görmekteyiz: Filmin başrol oyuncusu olan Harry Potter'ın gerçek adı Daniel Radcliffe'dir. Film yapımcılarının isimlerine baktığımızda ise Mark Radcliffe isimli çalışanı görmekteyiz ve soyadı tesadüflüğü konusunda düşünmemizi sağlamıştır.

B. İngilizce Kaynaklar

Harry Potter ile ilgili akademik değeri olan diğer kaynaklar İngilizcedir. Bu kaynakları detaylı olarak inceledikten sonra her kaynağın kendi özünde Harry Potter ile ilgili ne demek istediğini şu şekilde aktarabiliriz:

1. Kaynak kitap: *The Hidden Key to Harry Potter* adlı kitap

Araştırmamıza temel teşkil eden kaynakların birincisi John Granger tarafından 2002 yılında yayımlanan “*The Hidden Key to Harry Potter; Understanding the meaning, genius and popularity of Joanne Rowling’s Harry Potter novels- Harry Potter’a gizli anahtar; Joanne Rowling’in Harry Potter romanlarındaki anlamın, üstün yeteneğin ve popülerliğinin anlaşılması*” adlı kitaptır. Klasik felsefe ve Hıristiyanlık geleneği konusunda uzman olan Granger, Harry Potter romanlarının yapısını, işlenen temaları ve içeriğinde yer alan sembolleri inceledikten sonra vardığı sonuç; büyüün yer almasından dolayı hıristiyanlığı tehdit ediyor yargısının aksine; hıristiyanlığı sunuyor olduğudur. Yazara göre tüm Harry Potter kitapları bazen incelikle ama çoğunlukla aşık bir şekilde hikayenin konusunda, karakter dağılımında ve görüntülerde/putlarda Hıristiyanlığın öğretisini yaymaktadır. Yazar bu sonuca varmadan önce Harry Potter’ın ilk dört romanını inceleyerek Hıristiyanlığın sembollerini ve öğretilerini nerelerde barındırdığını ve nasıl kullanıldığını göstermiştir. Sembolizimden oldukça etkilenen Granger tüm kitabını bu bakış açısına göre yazmıştır diyebiliriz. 2001 yılında Richard Abanes tarafından “Harry Potter and the Bible: The Menace behind the magic- Harry Potter ve İncil: Büyünün arkasındaki tehlike” adlı kitap yazılmıştır ve pek çok yazarın yaptığı gibi Abanes de Harry Potter romanlarının satanizme ve okültizme gönderme yaptığını hatta bu inançları yücelttiğini savunmuştur. Fakat Granger bu düşüncelerin aksine Harry Potter’ın hıristiyanlık temalarını ve öğretilerini barındırdığını savunmuştur. Hatta kitapta yer alan karakterlerin bile hıristiyanlıktan beslenerek adlarının konulduğunu söylemiştir. Örneğin, Harry Potter’ın okuldaki en büyük düşmanı olan Draco, Latince de *dragon* anlamındadır ki bu da hıristiyanlığın en büyük düşmanı olan devil-şeytan anlamındadır. Babası, Lucius yine latince “light carrier-ışığın

taşıyıcısı” anlamındadır. Lucius isimli melek ise, tanrıya karşı gelerek şeytan olmuştur. Zaten Harry Potter romanlarında da Lucius’un Voldemort’un eski hizmetkarlarından olduğu bilinmektedir. Bunun yanında, Potter kelimesi birçok Ortadox Hıristiyan öğretilerinde Tanrı kelimesi yerine kullanılmaktadır. Hatta günümüzde bile bini aşkın ortadox kilisesinin girişinde ‘The Potter’s House-Potter’ın evi’ ismine rastlayabiliriz. Harry ise, okunuşu Arry gibi olduğunda ölen kralın yerine geçen kişi anlamına gelmektedir. Tam da bu noktada yazar kesinlikle Harry Potter’ın direk olarak Tanrının oğlunu simgelediğini yani İsa olduğunu söylemiyorum demektedir. Ancak isimlerdeki uyuma ve bütüne dikkatleri çekmek istediğini söylemiştir. Kitabının en sonundaki bölümü ise, gelecek Harry Potter romanlarında ne olabileceği hakkındaki tahminlerine ayırmıştır.

2. Kaynak Kitap: Harry Potter’s World

İkinci kaynağımız 2003 yılında Elizabeth E. Heilman tarafından derlenen, toplam 14 makaleden oluşan *Harry Potter’s World; Multidisciplinary critical perspectives-Harry Potter’ın dünyası; multidisipliner eleştirel perspektifler* adlı kitaptır. Makaleler dört ayrı kategoride sunulmuştur:

A. Cultural Studies- Kültürel Çalışmalar

Birinci bölüm “Kültürel Çalışmalar” başlığı altında toplanan makalelerden oluşmuştur. Bu bölümdeki yazarlar tarafından Harry Potter kültürel bir fenomen olarak ele alınmıştır. Harry Potter’ı sosyal, politik, ekonomik ve kültürel etkileri çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Kiapların içeriğine odaklanmadan Harry Potter fenomeninin çağdaş kültürün içine hangi yollardan girdiğini irdelemişlerdir. Vorbeck

tarafından yazılan makale bütünleşik pazarlama faaliyetlerini anlatırken güç ve kontrol kavramlarını da göz önünde bulundurmuştur. Çocuk kültürünün tüketim için bir fırsat olduğunu vurgulamıştır. Appelbaum ise, sihir-bilim ve kültür-teknoloji ilişkisini irdelerken, Harry Potter'ı tekno kültürün bir ürünü olarak görmüştür. Bu bölümün üçüncü makalesinde Taub ve Servaty, Hıristiyanlığın Harry Potter'ı şeytanlığın hikayesi olarak görmesini ve okültizmin temsilcisi olduğunu söylemelerini ayrıca bazılarının da korku ve vahşeti içerdiğini söyleyerek eleştirmelerini tartışarak çocukların nasıl etkilendiğini açıklamaya çalışmışlardır. Sonuç olarakta çocukların gelişme dönemlerinde okuduklarından belli bir ölçüde etkilendiğini ortaya koymuşlardır.

B. Reader Response and interpretive- okuyucu cevabı ve yorumlama

Kitabın ikinci bölümü “okuyucunun cevap vermesi/katılımı ve yorumlaması” başlığı altındaki makalelerden oluşmuştur. Bu aktif okuyucu tezi anlamın metinde değil okuyucularda oluştuğunu savunur. Kişiler bir metni okurken o metni kendi deneyimleri ve kültürleri içinde anlamlandırdığını söyler. Bu bölümde yer alan her üç makale de bu görüşü destekleyerek Harry Potter'ın çocuklar tarafından anlamlandırılmasında kendi kültürleri ve deneyimleri etkileşim içindedir görüşündedir.

C. Literary Perspectives: The Hero, Myth and Genre-Edebi bakış: Kahramanlık,

Mit ve Cinsiyet

Kitabın üçüncü bölümü “Edebi bakış: Kahramanlık, Mit ve Cinsiyet” başlığı altında üç makaleden oluşmaktadır. Bu bölümdeki tüm makaleler yapısalcı gelenekle yazılmıştır. Bölümün birinci makalesi Nikolajeva tarafından yazılmıştır ve genel olarak mitlerin yer değiştirdiğini açıklamıştır. İkinci makale Alton tarafından kaleme alınmıştır ve Rowling tarafından yeni bir generasyon/sınıf yaratıldığını ayrıca eski ile yenin bütünleşik bir bütün oluşturduğunu vurgulamıştır. Rosa’nın yazdığı üçüncü makale Harry Potter’ın hangi yönlerden kahramanlık edebiyatına uyduğunu hangi yönlerden ayrıldığını ortaya koymuştur.

D. Critical and sociological perspectives-Eleştirel ve sosyolojik açılar

Kitabın dördüncü bölümünü “Eleştirel ve Sosyolojik” makaleler oluşturmaktadır. Bu bölümdeki makaleler ideolojik çözümler yaparak, ideolojinin Harry Potter romanlarında nasıl yer aldığı/işlediğini görmeye çalışmışlardır. Birinci makalede Kornfeld ve Prothro Harry Potter’ın ev, aile ve aidiyet sorununu tartışmışlardır. Bir sonraki makalede Elster, Harry Potter romanlarında okul, eğitim-öğretim, gerçek hayatta öğrendikleri, okulda öğrendiklerinin gerçek hayata katkılarının nasıl olduğunu irdelemiştir. Üçüncü makalede Heilman, Harry Potter romanlarında dışilerin ikinci pozisyonda kaldıklarını ve kültürel stereotiplerin yeniden üretildiğini göstermiştir. Dördüncü makale de ise Heilman ve Gregory, Harry Potter romanlarında sunulan karakterlerin nasıl bir dünya yansıttığına ve ne tip bir kültür ilettiğini anlatmışlardır. Kitabın sonun makalesi Skulnick ve Goodman tarafından yazılmıştır. Rowling’in Harry Potter’ı nasıl yurttaş bir lider pozisyonuna koyduğunu aktarmışlardır. Sonuç olarak Harry

Potter romanlarının yaydığı düşüncenin şöyle olduğunu söylemişlerdir: Ait olduğun yerin yararına yönelik çalışırsan, kuralları ihlal etsen bile en sonunda takdir edilirsin.

3. Kaynak kitap: The Irresistible Rise of Harry Potter

Üçüncü kaynağımız 2002 yılında Andrew Blake tarafından yazılmış olan *The Irresistible Rise of Harry Potter* adlı kitaptır. Ekonomi- politik bir çözümle yapmış olan Blake Harry Potter romanlarının dünyada bu kadar popüler olmasını kapitalist düşünce tarzına bağlamıştır. İngiltere'nin tarihle olan bağlantısından bahsederek konuya girmiştir ve İngiltere'nin 1980'lerde geçmişe dönüş yaşadığını ortaya koymuştur. Geçmişin şimdiki zamana taşınması birçok alanda olmuştur: Filmler, sergiler, arabalar.. Bu anlamda Harry Potter romanları içeriği itibariyle İngiltere'nin o dönemki politikasına oldukça uymaktadır. 1997 yılında ortaya çıkmış bir kahraman olarak eskiyi temsil ediyordu ve İngiltere için bu özelliği artı değerdedi. Bunun yanında Harry Potter'ın kahraman olmasından önce çeşitli kahramanlarda ve romanlarda benzer özellikler mevcuttu. Okul hayatını anlatan birçok roman olmasının yanında Cindrella ve King Arthur hikayelerinde de sihir yer almaktaydı. Bu özellikleriyle Harry Potter'ın kaynağını oluşturuyorlardır. Blake, Harry Potter romanlarının genel akışını anlatarak bu romanların popüler olmasında; okul, spor, arkadaşlık ve aile ilişkilerinin yer almasına büyük bir önem atfetmiştir. Tüm bunlara ek olarak o dönemde, çocuklar da önemli bir tüketici sınıfı olarak algılanmaya başlanmıştı ve dünyadaki nüfusun çoğunluğunun 21 yaş ve aşağısı olduğu biliniyordu. Yazara göre tüm dünyadaki çocukların istekleri ve beklentileri benzer sayılarak bu kitaplar pazarlanmıştır ve yayınevi Bloomsburg için altın değerine dönmüştür. O kadar çok pazarlama ve tanıtım tekniği kullanılarak sunulmuştur ki,

Harry Potter romanlarda Coca-cola içmese bile tüm dünyadaki Coca-cola kutularının üstünde resimleri yer almıştır. Öte yandan, Harry Potter sayesinde “Discover the Magic of Britain” adı altında tüm dünyada turlar düzenlenmeye başlamıştır. Sonuç olarak Blake, Harry Potter’ın kapitalist kültür içinde çok önemli bir yer tuttuğunu vurgulamıştır.

4. Kaynak Kitap: The Magical Worlds of Harry Potter

David Colbert tarafından 2003 yılında yayımlanan bu kitap, Harry Potter romanlarında yer alan mitolojik ve tarihsel öğeleri incelemiştir. Colbert, romanlarda yer alan tüm büyüler, hayvanları, yaratıkları, olayları, karakter isimlerini, mekanları detaylı bir şekilde, mitoloji ve tarih bağlantısı ile aktarmıştır. Colbert’a göre Roxling’in kitaplarını okumanın en büyük zevki tarihe, efsanelere ve edebiyata yaptığı referansları keşfetmek olmuştur (Colbert, 2003:15). Ufak araştırmalarla Harry Potter kitaplarında yer alan referansların çözülebileceği ve çözüldüğünde ne kadar muhteşem bir bütün oluşturduğu görüşündedir.

G.7. Kavramlar, Terimler ve Kuramsal Çerçeve

G.7.1. Kavramlar ve Terimler

Popüler Kültür: Kitle kültürünün gelişimi içinde bir bölüm olarak düşünebileceğimiz popüler kültür, kitle kültürü ürünleri içerisinde en çok beğenilen, en çok bilinen ve en çok talep edilen olanlarıdır.

Harry Potter: Harry Potter ismiyle basılmış olan romanların ana karakterinin ismi.

Harry Potter ve Felsefe Taşı: Birinci kitabın ismi. *Felsefe Taşı*

Harry Potter ve Sırlar Odası: İkinci kitabın ismi. *Sırlar Odası*

Harry Potter ve Azkaban Tutsağı: Üçüncü kitabın ismi. *Azkaban*

Harry Potter ve Ateş Kadehi: Dördüncü kitabın ismi. *Ateş Kadehi*

Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı: Beşinci kitabın ismi: *Zümrüdüanka*

Harry Potter ve Melez Prens: Altıncı kitabın ismi: *Melez Prens*

Bulanık: Romanlarda “Bulanık” kelimesi ile büyücü olmayan bir aileden doğan büyücü anlatılmaktadır.

Muggle: Büyü yeteneği olmayan kişiler.

Okültizm: Gizli anlamına gelir. Üniversitelerde öğretilmeyen konuları genel olarak okültizm termi altında gruplandırırız. Bu konulara örnek olarak, tarot, simya, rüya yorumları, kehanet, falcılık gibi alanları gösterebiliriz.

Paganizm: Kökenleri eski doğa dinlerine uzanan spiritüel bir yaşam tarzıdır.

G.7.2.Kuramsal Çerçeve

Althusser'in tartışmalarının ana başlağını ideoloji oluşturmaktadır. Marx'ın devleti tanımlayışına katılarak, devletin iktidarını sürdürebilmek için diğer toplumsal sınıflar üzerinde uyguladığı baskı aracı olduğunu kabul etmektedir. Ancak, devlet iktidarı ile devlet aygıtı arasında şöyle bir ayrım yapma gerekliliğinden bahsetmektedir:

“Devlet kuramını geliştirmek için, yalnızca devlet aygıtı ile devlet iktidarı ayırımını değil açıkça devletin (baskı) aygıtının yanında bulunan, ancak onunla karıştırılmaması gereken bir gerçeği de gözönüne almak zorunludur. Bu gerçeğe kendi kavramının adını vereceğiz: Devletin İdeolojik Aygıtları.”

(Althusser, 2003:168)

DİA ile devletin baskı aygıtlarının karıştırılmaması gerektiğini söylerken, devletin baskı aygıtlarını şöyle sıralamıştır: Polis, ordu, hükümet, mahkemeler, hapisaneler...vb. DİA ise birbirinden bağımsız ve özelleşmiş kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeniden düzenlenebilecek olan bir ampirik liste sunmaktadır: Dinsel DİA, öğrenimsel DİA, aile Dia, Hukuki DİA, siyasal DİA, sendikal DİA, haberleşme DİA, kültürel DİA.

Althusser devletin birden çok DİA’na sahip olduğunu söyler. Ayrıca DİA’nın en büyük bölümünün özel alanda, baskı aygıtlarının ise kamu alanında olduğunu eklemektedir. Ancak bu aygıtların hangi alanda olduğunun çok da önemli olmadığını belirterek , esas önemli olan konun, bu aygıtların işleyişinde olduğunu söylemektedir. Bunun da konun özünü teşkil ettiğini söyleyerek şu şekilde netleştirmektedir: DİA devletin (baskı) aygıtından aşağıdaki şu temel farkıyla ayrılırlar: Devletin (baskı) aygıtı “zor kullanarak” işler, oysa DİA’ı ideoloji kullanarak işlerler (Althusser, 2003: 170).

DİA dağınık ve bölük pörçük gibi gözükmesine rağmen aslında bu topluluk bir birlik içindedir. Bu birliği neyin oluşturduğunu da şöyle açıklamaktadır: Eğer DİA'lar ideolojiye öncelik vererek “işliyorsan”, onların çeşitliliğini sağlayan ideoloji, bütün çeşitliliği ve çelişkilerine karşın, “egemen sınıfın” ideoloji olan egemen ideolojinin altında, aslında daima bir birliğe sahiptir (Althusser 2003: 171). DİA'nın tüm çelişkili görünümüne karşın aslında egemen sınıfın ideolojisinin ta kendisi olmaktadır. Althusser buradan hareketle başka bir saptamasına geçerek, hiçbir sınıfın DİA üzerinde egemenlik oluşturmadan, devlet iktidarını sürekli olarak elinde tutamayacağını söylemektedir.

Tüm bu açıklamalardan sonra Althusser ideolojiyle işleyen bu DİA'nın “işlevi” nedir sorusunu getirmektedir.

Nasıl devletin baskı aygıtı özünde zor kullanarak üretim ilişkilerinin yeniden üretimini sağlıyorsa, DİA'nın da asıl işlevi var olan toplumsal ilişkilerin (üretim ilişkilerinin) yeniden üretimini sağlamaktır. Devlet iktidarını elinde tutan sınıfın ideolojisinin rolü tam da bu anlamda karşımıza çıkmaktadır. Devletin baskı aygıtı ile DİA arasındaki “uyum” egemen ideolojinin aracılığıyla sağlanmaktadır. İlkçağ devletlerinden, bugünkü devlete kadar değişik biçimlerde egemen olan DİA olduğunu da eklemektedir.

Althusser'in ideoloji anlayışında iki önemli nokta bulunmaktadır: İlk olarak ideolojilerin son aşamada sınıf mücadeleleriyle belirlensede bir tarihleri olduğunu, ikinci olarak da, ideolojinin kendisinin değişmesinde bile başka bir ideolojinin gelmesiyle sürekli olarak var olduğunu söyleyerek, ideolojilerin tarihinin olmadığını olumlu bir anlamda söylemektedir. Ayrıca bu tezine ek olarak, ideolojilerin kurucu

kategorisi olarak özne bulunmaktadır ve bu ideolojiler diğer bireyleri sarmaladıkları ve kendilerine mal edildikleri için diğerleri de özneler haline dönerler demektedir.

Althusser'in modeli bir çok açıdan eleştirilmiş. Örneğin; devletin alanının bu kadar geniş kavranması ve devletin kendisini anlaşılmasız ve sınırları çizilemez bir kavram haline getirmiş olması çeşitli eleştirilere yol açmaktadır.

Kültür alanındaki çalışmalardan bahsederken Adorno'nun görüşlerine yer vermekte fayda vardır.

Adorno, kültürü geniş kapsamlı olarak incelemiştir. Kültürün incelenirken, bir bütün olarak ele alınmasının gerekliliğini ısrarla vurgulamaktadır. Ayrıca bu incelemenin yapılabilmesi için kültürün, varlığını üretim alanındaki adalatesizliklere ve bir o kadar da ticaretteki haksızlıklara ve aldatmacalara borçlu olduğunun akıldan çıkarılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun yanında, kültür sosyolojisinin ampirik yaklaşım tarafından çok yanlış ele alındığına inandığı kültürel konularda eleştirel bir hareket noktasının korunması konusunda kararlı davranmaktadır. Daima, kültür kendisini ölçmeye yönelik girişimleri reddeden bir koşuldur demiştir (Jay 2001: 161).

Kültürel bir ürünün anlamını ancak ve ancak kendisinin içindeki dolayımlaştırılmış toplumsal ilişkilerin teorik bakımdan bilgili bir biçimde incelenmesi ortaya çıkarabilir. Kitle kültüründe manipüle edilmiş bilincin eleştirel bir analiz için sonul data kabul edilmesi yanlış bir işti; anlaşılması, aydınlığa çıkarılması gereken manipüle edilmiş bilincin bu durumundan çıkar sağlayan daha derindeki eğilimler, yönsemelerdi (Jay 2001:162). Bu derindeki güçlerin anlaşılması ancak

kitle kültüründe yer alan ürünlerle daha doğrudan bir karşılaşma ile mümkün olabilmektedir.

Adorno popüler kültüre büyük bir karşıtlık duymaktadır. Onun duyduğu karşıtlık, kitlelerin içinde yaşadığı ve çoğalmakta olduğu bu kültürün kitlelere yukarıdan ve görünmeden empoze edilmiş; tümüyle birbirinden kopuk ve uyumsuz olan öğelerin karışımı olduğu içindir. Kültürel bir tahakkümün söz konusu olduğunu ve bunun belirli bir yönde işlediğini ısrarla savunmaktadır. Buna göre kitle iletişim aygıtları baskıcıdır: kapitalizme yönelik eleştiriler boğulur, mutluluk itaatle ve bireyin varolan toplumsal ve siyasal düzene tamamen eklenmesiyle sağlanır (Swingewood 1996: 31-32). Bu nedenle popüler kültür ya da kitle kültürü terimleri yerine “kültür endüstrisi” terimini kullanmayı uygun bulmaktadır.

Adorno kitle eğlencelerinin insanları daha değerli ve insanın insan olmasını sağlayacak etkinliklerden alıkoyduğunu söylemektedir. Kültür endüstrisinin, insanın ruhsal kurtuluşundan daha da önemlisi; etindeki, tenindeki gereksinimlerin insanal bir biçimde doyuma kavuşmasını engellemek işlevini yüklediği görüşündeydi (Jay 2001: 166).

Adorno’ya göre kültür endüstrisinin ürünleri metaya dönüşen sanat eserleri değildi çünkü bu ürünler daha en baştan pazarda satılabilmek için imal edilmiş uydurma şeyler olarak görmektedir. Bu ürünlerin kültürel gereksinimleri karşılamak için değil, pazarda değişim için üretildiğini söylemektedir. Tıpkı diğer ekonomik metalar gibi, bu işlevler için imal edilen ürünlerin oluşum kökenleri ve işlevsel amaçları yanlış bilinci arttıran fantazmagorik bir dumanla maskelenmiş bulunmaktaydı (Jay 2001: 167).

Adorno, teknolojik gelişmelerin kültür endüstrisi içinde çok kolay bir Şekilde tahakküm amacıyla kullanıldığını belirtmektedir. Kapitalizmin ekonomik çıkarlarının, yeniden üretime elverişli teknolojilerin iktidarın elinde bulunması ile daha da güçlendiğini ve toplum üzerinde iktidar kurmasını sağladığını söylemektedir. İdeolojinin yerini teknoloji almamakta ancak ideolojinin yeni bir formu olarak teknoloji karşımıza çıkmaktadır.

Adorno ile birlikte Eleştirel Teorinin “kültür endüstrisi” anlayışına katkı sunan ikinci düşünür Adorno ile yakın düşünsel/teorik etkileşimi olan ama hiçbir zaman Frankfurt Okulu’nun yesi olmayan Walter Benjamin’dir.

“Benjamin’in düşünce tarzı eşsizdir ve kolayca da bir kategoriye ve sınıfa sokulamamaktadır. Ancak o, Eleştirel Teoriye etkileri büyük olduğu için genellikle Eleştirel Teori ile birlikte anılmaktadır. Düşün yöneliminde, genellikle Marxist teori bağlamında hareket eden Benjamin kapitalizmi, yabancılaşmış üretkenliği, Őeyleřmiř teknolojiyi, doğanın tahrip edilmesini, teknik ve teknolojik anlamını doğaya egemen olmakla özdeş tutan amperyalistlerin öğretisini ve ilerleme mitini/felaketini eleştirmektedir.”

(Kızılcelik, 2000:215)

Benjamin’in tarih felsefesinde, 19. yüzyıl’dan itibaren günümüze kadar ki modernleşme sürecini ve bu sürecin kültür tarihini değerlendirdikten sonra ortaya koyduğu “kefarete” (kurtarıma, kurtulma) ve özgürleşme stratejisi yer almaktadır. Bu

“kurtuluş” stratejisinin en önemli ögesini ise, en eski dinlerden beri insanın yoksun bırakılmadığı “kefarete” yönelik bir tarih anlayışı; ve çekilen acıların beklenen “kefaretin” hazırlayıcısı olduğu inancı bulunuyor (Oskay 1981: 209).

Tarih boyunca insanlığın büyük bir bölümü hep acılar içinde yaşamıştır ve egemen sınıflar tarihin bu işleyişini olağan bir süreç gibi göstermişlerdir. Ayrıca tarihi anlamamanın ‘nasılsa öyle incelemek gerektiği’ savunulmuştur. Kalabalıklar ise, öznesi olamadıkları bir tarihin üretiminde yer aldıkları için, bilimsel yöntemlerle irdelemekten alıkonuldukları tarihin karşısında onu anlamaktan çok, kendilerinden yola çıkarak onu bir oranda olsun anlamlandırabilmek için kesiksiz olarak **fantazmalarına** yönelmişlerdir (Oskay 1981:209). Bu fantazmalar aracılığıyla kendi acılarından oluşan tarihi adeta dile getirmişlerdir.

19. yüzyıl’ın başlattığı modernleşme ile insanlık umut edilen kurtuluşa ulaşmanın yolunu dinsel yoldan değil, tarih içinde elde edilebilecek siyasal yoldan geçerek sağlamayı öğrenmişlerdir.

“Tarih –dışı zaman boyutundaki “kurtuluş” beklentisi, tarihin kendi zaman boyutunda aranacak ve gerçekleştirilmek istenecek bir özgürleşme programına dönüştürmekte ise en önemli sorun bir yandan acılar içindeki insanların bu kendi beklentilerini dile getiren fantazmalarındaki özgürleştirici öğeleri bulup ortaya çıkarmak; bir yandan da, egemen kesim durumuna geldikten sonra, modernleşmenin doğal olmayan yönleri itilmesi için gerici bir sınıfa dönüşen egemen sınıfın üretici güçlerdeki gözlerden saklanması güçleşen gelişme potansiyeli ile kendi toplumsal konumu arasındaki çelişkileri

mistifye etmek için oluşturduğu irrasyonel, ürküntü dolu, kötümser ve modernleşme karşıtı, karanlık fantazyaların içyüzünü ortaya koymaktadır.”

(Oskay 1981: 210)

Benjamin, üretim güçlerindeki değişimlerin toplumun kollektif imgeleminin tek konusu olduğunu söylemiştir. Kollektif imgelemeyle topluluk geçmişteki imgeleri, bugünün değişimleri ile birleştirerek anlamaya çalışmaktadır. Yaşanan dönemin üretici güçlerinin birgün farklı ve özgür bir biçimde olacağını kendi fantazyasına taşımaktadır.

Benjamin bugüne kadar düşlerin tarihinin yazılmadığını söylemektedir. Tarih bilgisi yöntemi içinde yaşanan bu düşlerin ve fantazyaların yorumlanması gerekliliğinden bahsederken, tarihin bir bölümünün de bu düzeyde yaşandığını belirtmektedir. Tarihin; dününün, bugününün ve yarınının anlaşılabilmesi için tüm bunlar bir bütün içinde ele alınmalıdır demektedir. Bu yolla da ulaşılması gereken nihai amaç: doğaya tutsak düşüşümüzün oluşturduğu doğa-üstü güçlere karşı, tarihsel aydınlanma yoluyla darbe indirilmesinin sağlanabilmesidir. Diyalektik düşüncenin fantazyalarımızı aydınlatmayı temel bir görev bilmesi gerektiğini de eklemektedir. Fantazyanın kendisi ve anlatım biçimleri tarihseldir ve tarihsel olarak aydınlatılması gerekmektedir.

“Düşlerimizin ve fantazyalarımızın anlamlandırılması ve diyalektik düşünce aracılığı ile yeniden değerlendirilmesi düş’ün uyanık bilinçliliğe aşkınlaştırılması olacağı için,

diyalektiktir. Düşün uyanık bilince aşkınlaştırılması sorunu, Benjamin'in Tarih Felsefesi Üzerine Tezler'inde ayrıntılı olarak işler. Daha önceki çalışmalarında olduğu gibi, bunda da, düşler ve fantazyalarla ilgilenmesinin nedeni, düş gören ve fantezistin, yaşadığı kendi tarih dönemine, zamanına ve gününe ilişkin öğeleri açısından, fantazyasının içeriğini görmesini kolaylaştırmaktadır. Bunu yapmak için de, fantezisti ve düş göreni bir birey olarak değil; belirli bir tarih kesitinin, belirli bir toplumun, belirli bir kültür yapısının ürünü olarak, yani kişi olarak ele alır. Bu ise, alışılmış kliniksel Freudçuluğun geliştirilmesidir. Bireyi aşan boyutlarıyla tüm çağdaş yaşamın görünülerinin toplumsal ve siyasal düzeyde açıklanmasına yönelik bir bilinçaltı irdelemesidir. Amacı ise, modern toplumlardaki fantazyaların toplumsal işlevlerini değişiminin kendisiyle yakından ilgili bir konu olarak inceleyebilecek bir yöntem geliştirmektedir.”

(Oskay 1981: 212-213)

Tam da bu anlamda Benjamin'in Arkadlar Projesindeki 'sunum' yazısına değinmekte fayda vardır:

“Başlangıçta hala eskinin egemenliğindeki yeni üretim araçları biçimine, içinde yeninin eskisiyle karışık bir varoluş kazandığı kolektif bilinçaltındaki imgeler tekabül eder. Bunlar, istek-imgeleridir ve kolektif bilinçaltı bunların içinde

toplumsal üretim düzeninin yetersizliklerini hem ortadan kaldırmak, hem de biçimini değiştirmek ister. Üstelik, bu istek-imgelerinde kişinin kendisini zamanı geçmiş olandan- yani, yaşanıp tükenmiş olandan- çıkarıp kurtarmak uğruna giriştiği emphatic aranışlarda belirir. İşte bu yönelişler imge üreten fantazyayı, gücünü yeni olandan edindirerek geriye, archaic olana yöneltir.”

(Oskay 1981:213)

İmge üreten fantazyaya, archaic yaşamı, gelişmenin sınırlamalarını aşarak yeniden gerçekleştirmeye yöneliktir. Yabancılaşma öncesi topluluk yaşamı archaic'dir. Kısacası, üretilen bu fantazyaya tarih bilincini de taşımaktadır.

“Ona göre, daha önce değindiğimiz gibi toplumun kolektif tasarımlarının tüm ilgisi, tüm meşgalesi üretim güçlerindeki değişmeler olduğu için; yani, yeni değişimlere en uzak, archaic geçmişteki imgeleri iliştirere bunlara anlam kazandırmaya çalışmak olduğu için; ve son olarak, böylece, kolektif düş gücü yeni üretici güçleri özgürleşmiş üretim ilişkileri içinde tasarlamaya çalışarak bunların yaşanan gündeki olumsuz ve ürkütücü etkilerini telafi etmeye çalıştığı için, fantazyaları anlamak hem tarihsel değişimi görmeye ve anlamaya hem de değişim sürecinin kendi içindeki ütopyadan olanakları farketmeye yarayacaktır.

(Oskay 1981: 214)

Özkay'ın da belirttiği gibi, fantazyaların incelenmesi oldukça önemlidir çünkü çıktıkları toplumlarda yaşanan dönüşümler hakkında bilgi vermektedir.

Harry Potter romanları da, kültürel alanda ideolojik içeriğe sahip olan fantazyaya türüne ait romanlardır. Romanlarda sunulan hayat tarzını sağlıklı bir şekilde anlayabilmemiz için, çalışmalarımızı kültür ve ideoloji çerçevesi içerisinde yürütmemizde fayda vardır çünkü günümüzde teknoloji ile aracılanmış bir çok kültürel çalışma belli bir ideolojiyi barındırmaktadır.

G. 8 Yöntem

G.8.1 Araştırma Evreni

Araştırma konumuzun çok geniş olmasından dolayı evrenimizi araştırma sorularımızın muhtemel cevapları oluşturmaktadır. Harry Potter romanları ve filmleri, konu ile ilgili yazılmış diğer basılı materyaller ve Harry Potter temalı diğer ürünler araştırma evrenimize dahildir.

G.8.2 Veri Toplama Teknikleri

Araştırma sorularımıza en uygun cevapları bulabilmek için birçok kaynağı analiz etmemiz gerekecektir. Veri toplama tekniklerinden içerik ve söylem analizi yapılacaktır. Bu analizimiz nitelikseldir. Harry Potter kitaplarının ve filminin kendisi, konuyla ilgili yazılmış makaleler ve kitaplar, tarihi kaynakları, mitoloji ile ilgili

kaynaklar, araştırmamızın verilerini teşkil etmektedir. Araştırma sorularımıza cevap verebilmek için Harry Potter romanları ve filmleri araştırmamıza temel olacaktır. Bunun yanında Harry Potter ile ilgili yazılmış eserlerde araştırmamızın verilerini oluşturacaktır.

G.9 Araştırma Soruları

Hary Potter küresel olarak ne şekilde dağıtılmaktadır ? Dağıtım ağlarını kimler denetlemektedir ?

Harry Potter sadece ticari bir meta mıdır yoksa egemen güçlerin değerlerine hizmet etmekte midir ?

Harry Potter romanları ile bir hayat tarzı sunulmakta mıdır ? Sunulan bu hayat tarzı içerisinde Hıristiyanlık ile ilgili öğretiler yer almakta mıdır ?

Harry Potter ile dağıtılan kültürel kodlar nelerdir ? Mitolojinin, pagan kültürünün ve Hıristiyanlığın bu fantazyadaki yeri nedir?

Harry Potter nasıl bir fantazyadır ?Dönemin tarihini anlamamızda işlevsel olabilir mi?

Harry Potter'ın hedef kitlesi sadece çocuklar mıdır ? Çocukları hedef almasındaki amaç nedir ?

Harry Potter medeniyetler çatışmasının bir ürünü müdür?

BÖLÜM I

POPÜLER KÜLTÜR

Popüler kültür ile ilgili tartışmalar 1950'lerden sonra yoğunlaşmaya başlamıştır. Yakın bir zamana kadar tarihçiler daha çok devletlerin siyasi tarihi ile ilgilenmiştir. Burke'nin işaret ettiği gibi (1999): Siyasal tarihçiler, kralların ve devlet adamlarının yaşamını ele alırken, kültür tarihçileri de seçkin konumdaki sanatçıların ve aydınların yaşamını incelediler (s 202). Fakat son yıllar içinde popüler kültür çalışmaları tüm dünyada hızla yapılmaya başlanmıştır. Köylünün, işçinin, kısacası seçkin olmayan sınıfların da kültürü incelenmeye başlanmıştır. Artık akademik çalışmalar içerisinde de popüler kültüre yer verilmektedir. Schudson'ın (1999) belirttiği gibi: Düzeysiz ve bayağı olarak etiketlenen bu tür ürünlerin böylesine ciddi araştırmalara konu olması ise kesinlikle göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır (169). Popüler kültürün ne olduğu üzerine birçok tanım mevcuttur. Bu karmaşık kavramı pek de kolay tanımlayamıyoruz çünkü popüler kültüre birçok yaklaşım mevcuttur. Popüler kültüre olan yaklaşımları incelemeden önce popülerin ne olduğunu belirtmekte fayda vardır : Popülerin dilbilimsel temeli ve tanımlaması, geç ortaçağ dönemindeki "halkın" anlamından, bugünkü egemen "birçok kişi tarafından sevilen veya seçilen" anlamına gelmiştir (Erdoğan ve Alemdar 1994:99). Bu tanımdan anlaşıldığı gibi popüler kelimesi bir dönüşüm geçirmiştir. Eskiden halkın anlamına gelirken şimdi en çok talep edilen anlamındadır. Burada çoğunluğun istemesi durumu mevcuttur. Çoğunluğun istemesinden ve kabul etmesinden de bir kültür oluşmuş anlamı da çıkmaktadır. En büyük tartışmalar da çoğunluk bu ürünleri gerçekten istiyor mu sorusu etrafında yapılmıştır. Bir başka tartışma konusunda bu

ürünlerin kimler tarafından kimler için yaratıldığı sorunudur. Bu soruları şimdilik bir kenara bırakarak çalışmamıza popüler kültüre ve popüler kültür ürünlerine olan yaklaşımları ele alarak devam edeceğiz çünkü popüler kültüre olan yaklaşımlar içerisinde bu sorulara çeşitli yanıtlar verilmektedir. Bu yaklaşımları inceledikten sonra popüler kültürün ne olduğu üzerine tartışarak bu çalışmada nasıl değerlendirileceğini tespit edeceğiz.

A. Popüler Kültüre Yaklaşımlar

A.1. Değişimci/Eleştirel Gelenek

Frankfurt Okulu geleneği içerisinde başlatılan gelenek 1970'lere kadar hakim olmuştur. Frankfurt okulu, Frankfurt Üniversitesi'ndeki Sosyal Araştırmalar Enstitüsü ile bağlantılı olarak 1923 yılında doğmuş bir eğitim yeridir. Ancak Frankfurt Okulu; Adorno, Horkheimer, Marcuse, Fromm, Benjamin, Löwenthal, Pollock, Kirchheimer, ve Neumann gibi düşün tarihinde önemli isimlerin oluşturduğu belli bir iç bütünlüğü olan bir gelenek olarak da tanımlanmaktadır. "Eleştirel Teori"de Frankfurt Okulu teorisyenlerinin genel görüşüdür. Eleştirel Teori, Marksist teorinin/kavramların çok sıkı bir şekilde yeniden değerlendirilmesi, eş deyişle Marx'ın görüşlerinin kökten bir biçimde gözden geçirilerek yenilenmesi, Marxizmin çağdaş deneyim ve koşulların ışığı altında canlandırılması gerekliliğinden hareket etmiştir (Kızılcılık, 2000:5). Kısacası, Marksist teorinin canlandırılması ve değerlendirilmesi bu okulun varlık nedenidir.

Değişimci okul popüler kültür ürünlerini egemen kültürün taşıyıcıları ve iletileri olarak ele almıştır. Popüler kültürü de yüksek kültürün dışındaki herşey

olarak tanımlamışlardır. Frankfurt Okulu kuramcıları 19. yüzyılın burjuva kültürüne büyük bir karşıtlık duymuşlardır. Kültürün kurulu düzenin bir parçası haline geldiğini savunarak kültürün bu duruma gelmesinde kitle iletişim araçlarına büyük bir rol atfetmişlerdir. Burjuva değerlerinin işçi sınıfına empoze edildiğini savunmuşlardır. Entellektüel, sanatsal ve artistik değerlerin oldukça bayağı olduğunu ve bu bayağı ürünlerin halka yansıtıldığı görüşündedirler. Yansıtılan siyasal düşüncenin ise burjuva sisteminin destekçisi olduğunu söylemektedir. Kapitalist kültürün baskıcılığı ve kültürel tahhakümün olduğunu savunduğu için popüler kültür ya da kitle kültürü terimleri yerine “kültür endüstrisi” terimini kullanmayı uygun bulmaktadır. Frankfurt okulu daha çok kültürel yapı ve ideoloji ile ilgilenmiştir.

Değişimci geleneğe benzer bir anlayışla, kültürü siyasal ekonomi içerisinde inceleyen bir yaklaşımda mevcuttur. Bu yaklaşımın öncüleri arasında Schiller, Smythe, Mattelart yer almaktadır. Bu yaklaşım içerisinde olanlar popüler kültürü, kültür üretimi ve mülkiyet ilişkileri çerçevesinde ele alırlar. Uluslararası iletişimin, medya kartellerinin, şirket sahipliğinin ve kontrolünün kimlerin elinde olduğunun üzerinde durarak kültürle olan ilişkisine işaret etmişlerdir. Schiller’in son çalışması olan “Not Yet The Post Imperialist Era” başlıklı makalesinde kültürel emperyalizmin bitmediğini savunmuştur. Schiller’e göre 60’lardaki kültürel egemenlik tezi belirli bir tarihsel dönem içinde formüle edilmiştir. O dönemin bitişi, kültürel tahhakümün bitmesi anlamına gelmez. Şu an ki dönemde kültürel tahhaküm medya sayesinde, kültürel bir paket olarak tüm dünyaya, küçük ama multi milyarder karteller tarafından yayılmaktadır. İletişim araştırmalarında bu gelişmeleri görmezden gelerek açıklama gücünü kaybetmiştir. Bu dönemin kültürel krallığını belirleyen bir başka özellikte tv görüntüleri ve mesajlarının kitlelere yayılabilme kapasitesidir. Medya-

kültürel emperyalizm, emperyalizm genel sisteminin alt sistemidir. Kültürel üretimin kendi ekonomi politiği vardır. Kültürel çıktı olarak adlandırılan herşeyin kendi ideolojisi ve sisteme kar sağlayın bir yapısı vardır. 20.yy da ekonomi medya kültürel sisteme bağımlı hale gelmiştir.

A.2. Tutucu/Seçkinci Gelenek

Tutucu gelenek popüler kültürü, kitle kültürüyle aynı kabul eder ve alçak- yüksek kültür tartışması çerçevesinde ele alır. Alexis de Tocqueville, Nietzsche, Ortega y Gasset, T.S. Elliot ve F.R Leavis gibi yazarlar kitle kültürüne karşı seçkinlerin “yüksek kültürü” nü savunmakta ve kapitalizmin kültürü standartlaştırdığına inanmaktadır. Tutucu gelenek popüler kültürü oldukça bayağı, zevksiz ve kaba bulmaktadır. Bu kültürü aşağı tabakanın kültürü olarak kabul ederek, nicel olarak çoğunluğa hitap ettiğini belirtmektedir. Kalite ve nicelik arasında ters orantılı bir ilişki olduğunu savunur. Geçmiş ise referans noktası olarak görürler. İyi kültürün geçmişin kültürü olduğunu belirtir. Popüler Kültür güzel midir sorusuna ise hayır cevabını vererek seçkinciliği savunur. Kitleleri barbarlar olarak nitelendiren Gasset, modern toplumlar için aşağı tabakaları bir tehlike olarak görmüştür. Gasset seçkinsiz bir toplumun asla düşünölemeyecğini, kitle gücünün çetecilik olduğunu “Kitlelerin başkaldırısı” isimli kitabında belirtmiştir. T.S. Eliot ise, kültür standartlarının gitgide gerilediğini ve hiçbir kültürün ileride kalmayacağını savunmuştur. Ona göre hıristiyanlık ve seçkincilik kültürün kurtarıcısıdır. Eliot (1949) o denli gericiliğe saplanmıştı ki burjuva demokrasisinde belli bir toplumsal düzeyin altındaki kişilere eğitimin yasak edilmesini savundu (Alemdar ve Erdoğan 1994:114). Eliot’un esas kaygısı ise kültürel mirasın aktarılmasıdır ve ona göre bu görevi yalnızca seçkin bir

azınlık yerine getirebilir. Leavis ise 1930' da yazdığı *Mass Civilization and Minority Culture* adlı kitabında kültürün bunalımında olduğunu belirtmektedir. Leavis' e göre, kitlesel üretim ve standartlaşma insanın duygusal deneyimini zayıflatırken reklam, radyo ve filmler de ruhunu yoksullaştırmaktadır. Leavis de diğer yazarlar gibi kültürel bunalımı yenmenin seçkinlerin oluşturduğu bir azınlığa bağlı olduğunu öne sürmektedir.

Tutucu gelenek popüler kültürü halkın kültürü, davranışı, değerleri, kitle iletişimiyle iletilen yaşam öğeleri olarak görür. Kısacası popüler kültür, kalabalığın kültürüdür görüşünü kabul eder.

A.3. 1970'ler Sonrası Yaklaşımlar

1970'lerden sonra popüler kültüre olan yaklaşımlar çeşitlenmeye başlamıştır. Değişimci okul geleneğinde olan yaklaşımlar önceki bölümde aktarılmıştır. Bu gelenek 1970'lerden sonra da devam etmiştir. Fakat farklı yaklaşımlarda ortaya çıkmaya başlamıştır. 1970'lerin ortalarında ve sonrasında hakim olan tartışma "yapısalcılar" ve kültürelciler" arasında olmuştur. Yapısalcılar sinema, televizyon ve popüler yazılara; kültürelciler ise işçi sınıfının yaşamları üzerinde durdular.

Yapısalcılar, metinsel biçimlerin analizini yaparak popüler kültürün, egemen ideolojinin güçlü bir ileticisi olduğunu kanıtlamaya çalıştılar. Yapısalcılara göre, popüler kültür metinleri içerisinde egemen kültürün ideolojisi işlemektedir. Egemen kültürün ideolojisini bu ürünler yaymaktadır. Kısacası, popüler kültür saf burjuva ideolojisini taşımaktadır.

Kültürelciler ise, popüler kültür içinde işçi sınıfı kültürünün egemen burjuva kültürü içinde, o kültüre karşıt ve o kültürün öğelerini taşımayan bir kültür olarak

aradılar (Alemdar ve Erdoğan 1994: 104). Kültürelcilere göre, popüler kültür kitle kültürüne karşıt, bir direniş kültürü oluşturmaktadır. Egemen burjuva kültürüne direnenlerin mücadele edenlerin kültürünü popüler kültür olduğunu ortaya koymuşlardır.

1960'larda ve 70'lerde kültürel incelemeler akımının gelişmesinde Richard Hoggart ve Raymond Williams'ın çalışmaları öncü olmuştur. Hoggart ve Williams işçi sınıflarının yaşam biçimlerini ve geleneklerini incelemişlerdir ve ticari kültürden büyük ölçüde farklı olduğunu savunmuşlardır. Williams kültürün insanbilim açısından tanımını şu şekilde ortaya koymuştur: Kültür, anlamları toplumsal ve tarihsel olarak oluşturan bütünsel süreçtir, yazın ve sanat toplumsal iletişimin ancak bir parçasıdır (Mattelart ve Mattelart 1998: 84). Tanımdan anlaşılacağı gibi Williams herkesin bir kültürü olduğunu göstermeye çalışmıştır ve o zamana dek yapılmayan işçi kültürü hakkında çalışmalar yapmıştır.

Raymond Williams iletişim araçlarının popüler bilinci yaratmadaki gücünü dayatma olarak nitelendirmez, iletişim araçları "katma" biçiminde çalışır görüşünü savunur.

Yapısalcılarla kültürelcilerin yaklaşımları Gramsci'de birleşmiştir: Popüler kültür ne yapısalcılar gibi halkın kültürel deformasyonu olarak, ne de kültürelciler gibi, kendini doğrulama, ne de kendini yapma/yoğurma olarak görülür (Alemdar ve Erdoğan 1994:104). Çalışmamızın bundan sonraki bölümüne popüler kültür hakkında ciddi akımlara temel olan yazarların görüşlerini aktararak devam edeceğiz. Öncelikle Gramsci'nin görüşlerine yer vermemizde fayda vardır.

Gramsci, toplumsal biçimleri "tarihsel blok" kavramıyla adlandırır. Tarihsel blok iki temel uğrak tarafından oluşturulmaktadır: Yapılar ve üstyapılar bir tarihsel

blok oluşturur; yani üstyapıların karmaşık, çelişik, uyuşmaz bütünü, toplumsal üretim ilişkilerinin bütünüdür (Özbek 2003: 140). Tarihsel blok, altyapı ile üstyapının organik bütünlüğüdür. Gramsci, altyapı sorunsalıyla detaylı olarak ilgilenmeyip daha çok üstyapıları bir sorun alanı olarak görmüştür.

Bir toplumsal biçimlenişin üstyapısı politik toplum ve sivil toplumun bütünlüğünden oluşur. Politik toplum, devlet ya da hukusal hükümet, doğrudan egemenlik alanıdır. Politik toplum, egemen sınıfın diğer toplumsal katmanlara, var olan üretim modeline uygun olarak davranmasını zorladığı bir baskı aygıtıdır da diyebiliriz. Kısacası, üst yapının zorlama işlevidir, yönetimi onaylamayan grupları denetim altında tutar. Ancak Gramsci devleti sadece politik toplum içinde tanımlamamıştır. Ona göre devlet hem politik toplum alanını kapsar hem de sivil toplum alanını. Sivil toplum alanını Gramsci, marks'ın aksine içine yerleştirmiştir. Ona göre sivil toplumun kuşattığı alan ideoloji alanıdır çünkü sivil toplumu, toplumsal bir grubun toplumun tümü üzerindeki siyasal ve kültürel hegemonyasıdır diye tanımlamaktadır.

Gramsci ideolojinin kaynağının toplumsal somut ve maddi ilişkilerden olduğunu söyler. Ayrıca, toplumsal biçimlenişin hegemonya altında tutulmasıyla ideolojinin ilişkisi vardır. Gramsci'nin ideoloji sorgulamasının arka planını bu iki düşünce oluşturmaktadır. Gramsci , marks'ın aksine ideoloji kavramının tarihsel gelişmesini sorgulama sınırları içine katmıştır. İdeolojileri iki başlık altında toplamıştır. Ya da başka bir deyişle, belirli bir yapı için zorunlu tarihsel organik ideolojilerle, insanlar tarafından ortaya atılan ve ideoloji diye adlandırılan gelişigüzel kavramlar arasında bir ayırım yapmak gerekir (Özbek, 2003: 148). Gramsci ideolojiyi şöyle tanımlamıştır: İdeoloji terimine sanatta, hukukta, ekonomik etkinlikte, bireysel

ve toplumsal yaşamın görünümünde örtükçe bulunan en yüksek bir dünya görüşü (Özbek, 2003: 149).

Gramsci'ye göre toplumun yönetimini eline geçirmiş olan sınıfın egemenliğinin gelişmesiyle de, bu sınıfa ait olan ideoloji toplumun bütün katmanlarına yayılır. Bu süreçte Gramsci aydınlara büyük bir rol atfetmiştir. Toplum değişik katmanlardan oluştuğu için yani homojen olmadığı için yönetici sınıfın ideolojisi değişik düzeylerde yayılabilir. Gramsci'nin sıraladığı ideoloji basamakları toplumsal katmanlara şu biçimde yansır: Toplumsal katmanların en 'ileri' kesimlerine karşılık gelen dünya görüşü felsefedir; bunu ortakduyu izler, folklor ise en aşağıda yer alan toplumsal katmanlara seslenen dünya görüşüdür (Özbek 2003: 152).

Gramsci toplumsal ilişkilerin dönüştürülebilmesini sivil toplum içinden yükselebilecek; yani işçi sınıfının kendi kurumlarını kullanılarak olabileceğini söyler. Ona göre, praxis felsefesi, kendisini eğitmeye ve sömürüyle sınıf tahakkümünden kurtarmaya çalışan tabi durumdaki işçi sınıfının kollektif iradesini ifade etmektedir (Swingewood 1998: 246). Ayrıca sürekli olarak işçi sınıfının eyleme geçmesinin gerekliliğinden bahsediyordu.

Hegemonya kavramını ilk kez 1926 yılında kullanmıştır. Hegemonya, bir sınıfı kendi "toplu" çıkarlarını savunmaktan, diğer bütün toplumsal grupları birleştirme ve yönlendirme konumuna geçiren politik, entellektüel ve ahlaki önderliğin bir sentezidir (Swingewood 1998: 247). Onun hegemonya kavramında işçi pasif bir konumda değildir sadece burjuva toplumunun sürekliliği içinde aktif bir rıza göstermektedir. Kısacası, rıza ile baskının bir sentezinden oluşmaktadır.

Gramsci'nin düşüncelerinde açıkça görüldüğü gibi popüler kültür alt sınıfla üst sınıfın pazarlık sahasını oluşturur. Yapısalcıların savunduğu gibi ne sadece burjuva sınıfının saf ideolojilerinin iletilmesi ne de kültürelcilerin savunduğu gibi, burjuva kültürüne direnenlerin kültürüdür. Bu iki kültürün karşılaşması ve belli ölçülerde birbiriyle karışmasıdır.

Stuart Hall, Gramsci'nin hegemoni kavramından hareket ederek yapısalcılıkla kültürelcilik arasında bir görüşü öne sürer. Stuart Hall'ın medyanın ideolojik rolleri ve ideolojinin doğası ile ilgili çalışması, işlevselci Amerikan çözümlemesinin postüalarını çürütebilecek güçte bir kuramın oluşturulmasında ve medya ile ilgili değişik bir eleştirel araştırma biçiminin kurulmasında önemli bir zamanı temsil eder (Mattelart ve Mattelart 1995: 87).

Hall, hegemoniyi yönetici sınıfın garantisiz çabaları olarak niteler. Yönetici sınıfın toplumsal ve ekonomik çabaları, o toplumsal bloğun daima var olacağına garanti edemez, bunun sadece bir mücadele olduğunu savunur.

Hall, egemen kültür ile popüler kültür arasında sürekli bir ilişki olduğunu söyler ve tarihsel dönüşüm içinde popüler kültüründe evrim geçirdiğini savunur. Hall bu evrime örnek olarak futbolu göstermiştir: Onsekizinci yüzyılda popüler horoz döğüşünden yirminci yüzyıla popüler olan futbola dek gelen bir evrimdir (Hall 1999:100). Buna ek olarak popüler kültürün evrimi içerisinde devletin popüler kültürü egemen kültüre uyarlamada yaşamsal bir rol oynadığını göstermeye çalışmıştır. Fakat her dönemde bu ilişkilerin farklılık gösterdiğini ve bir evrim geçirdiğininide vurgulamıştır.

John Fiske kapitalist kitle kültürünün tahhakümünü boşa çıkarma yolu olarak gördüğü popüler kültür ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmıştır. Ona göre, popüler kültür

mücadele ve direniş kültürüdür. Egemen güçler her zaman vardır ve her alanda karşımıza çıkar fakat onu olduğu gibi kabul etmeyenler, ona direnenlerin de kültürü popüler kültürdür. Fiske, bu görüşünü şöyle ortaya koymuştur:

“Kültür yaşayan, canlı bir süreçtir: Yalnızca kendi içinden gelişip boy atabilir, dışarıdan ya da yukarıdan dayatılamaz. Kitle kültürü kuramcılarının korkuları pratikten doğmamıştır, çünkü kitle kültürü varolmayacak denli çelişkilidir. Tektip, dışardan ithal edilme bir kültür kitlelere hazır giysi gibi satılamaz: Kültür asla bu şekilde işlemez. Ne de halk, kendine yabancılaşmış bir yığın gibi, sahip oldukları tek bilinç yanlış bilinç olan tek boyutlu kişiler toplamı gibi, sistemle ilişkileri kendilerini bihaber enayiler olarak köleleştirmiş kitleler gibi davranıp yaşar. Popüler Kültürü üreten halktır, kültür endüstrisi değil. Kültür endüstrilerinin elinden gelen tek şey, çeşitli halk oluşumlarının kendi popüler kültürlerini yaratma sürecinde kullanabilecekleri ya da reddedebilecekleri bir metinler ya da kültürel kaybaklar dağarcığı üretmektedir.”

(Fiske 1999: 35-34)

Fiske mücadele alanı olarak kabul ettiği popüler kültür ürünleri (kot pantolon, diziler) ile ilgili mikro düzeyde incelemeler yapmıştır. Bu incelemelerinin sonunda da egemen kültüre bir direnişin olduğunu saptamıştır.

B. Popüler Kültür ve Kapsamı

Popüler kültüre olan yaklaşımlar genel hatlarıyla aktarılmıştır. Bir kısım popüler kültürü bayağı, kaba ve zevksiz bulurken bir diğer grupta bu kültürün egemen bir azınlık tarafından kitlelere empoze edildiğini savunmuştur. Bir diğer grup ise, bu kültürün bir mücadele alanı olduğunu, direniş ve başkaldırı olduğunu ortaya koymuştur. Görüldüğü gibi bu alana çok çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bu sebeple net bir “popüler kültür nedir” tanımı veremiyoruz fakat bu çalışmada nasıl değerlendireceğini ve bu kavramın bize göre neleri kapsadığını belirtmemizde fayda vardır.

Popüler kültür ve bu kültürün ürünleri nicelik açısından değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğa hitap ettiğini çekinmeden söylemeliyiz. Bu ürünler çok sayıda kişiye, kitlelere hitap etmektedir fakat seçkin ya da yüksek kültüre sahip olan kişilerin varlığını kabul edersek bu kişiler de bu ürünleri tüketmese bile en azından haberdar olmaktadır. Bu ürünleri tüketmeden, reddedilse bile sadece haberdar olmak bile o ürünün popüler olduğunu gösterir.

Popüler kültür ürünleri içerikleri açısından zevksiz ve bayağı olarak görülmüştür. İçerikleri ne olursa olsun çok sayıda kişi tükettiği için bu çalışmada çok önemli ürünler olarak değerlendirilecektir. Buna ek olarak, bu kültürün kimin kültürü olduğu sorunu da vardır. Bir grup halkın üretmediği, onlara dayatılan bu kültürün onların

yerel kültürlerini bozduğunu ifade etmiştir. Bir diğer grup ise, bu kültürün kendilerinin ürettiği, kendi içlerinden çıkan kültür olduğunu savunmuştur. Biz belli ölçülerde her iki görüşe de katılıyoruz. Bazı ürünler yukarıdan aşağıya empoze edilmektedir. Toplum içindeki küçük bir azınlık tarafından bazı ürünler popüler yapılırken bazı ürünler görmezden gelinmiştir. Bu grup “halkın talebi bu” meşrulaştırma yoluna girmiştir fakat kendi üretmedikleri birşeyi nasıl talep edebilirler sorusu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, kitle iletişim araçlarının da bazı ürünlerin popüler olmasında çok büyük bir önemi vardır. Kitle iletişim araçlarının gücünü görmezden gelmek bu ürünlerin nasıl bu kadar popüler olduğunu anlamamızı zorlaştırmaktadır. Bu araçların kontrolü ve üretimi de belli grupların elindedir. Halk üretimde olmadığı için kontrolü de yoktur ve hazır ürünler karşısına gelmektedir. Bu mesajlar çok sayıda tekrarlandığı ve günlük hayatta her yerde karşımıza çıktığı için tahhaküm de söz konusu olur. Fakat futbol bazı popüler sporlar ve buna benzer ürünlerde vardır ki halkın içinden çıkmıştır. Ancak halkın olan birşey paketlenerek tekrar onlara sunulmuştur. Kısacası bu ürünler hem halkın kültürü değil hem de kültürüdür. Yanısıra, bu kültür içerisindeki zıtlığı da görmemek mümkün değildir. Büyük bir direniş ve mücadele alanı da sayılır. Popüler kültür ürünleri kendi özüyle çelişkili olabilir. Egemen güçlerin denetiminde olan bir kültürden bahsederken egemen ideolojiye çok zıt ürünlerde görmekteyiz. Fakat egemen ideolojinin güçlü bir ileticisi olduğu durumları da görmezden gelmemeliyiz. Sonuç olarak popüler kültür için kesin bir tanım vermek çalışmamızın sağlıklı yürütülmesini engelleyebileceği gibi kendi içimizde zıtlığa düşmemizi sağlayabilir. Bu sebeple çok geniş bir alanı kapsadığını belirtmemiz gerekir.

BÖLÜM 2

Romanın Ortaya Çıkışı ve Roman Kültürü

Avrupa'nın roman kültürü hakkında çalışmadan önce bu kültürün oluşmasını hazırlayan dönemin yeniliklerden bahsetmekte fayda vardır. On beşinci yüzyılın buluşları ve yenilikleri, roman kültürünün temelini oluşturmaktadır. Çalışmamızın doğru olabilmesi açısından bu buluşlara sırasıyla değinmeliyiz.

A. 1.Kağıdın ve Matbaanın bulunması

Kağıdın kullanımı ve matbaanın bulunmasıyla çok sayıda kitap basımı yapılmıştır. Ortaçağ'dan sonra ki dönemde Avrupa'da selülozdan kağıt üretimi başlamıştır. On beşinci yüzyılın ortasında, 1452 tarihinde Gutenberg, hareketli tipteki matbaayı bulmuştur. Ancak matbaanın bulunması ve gelişmesi binlerce yıla dayanan bir geçmişe sahiptir. Bu aracın gelişme süreci Asya'dan başlamış ve oradan Avrupa'ya yayılmış ve Avrupa'da gelişmiştir. Çin'de yazı ve resimleri çoğaltmak için oyma baskı tekniği çok önceden kullanılıyordu fakat hareketli tip matbaayı Gutenberg Avrupa'da keşfetmiştir. Erdoğan basımın gerçekleşmesine temel hazırlayan teknolojik gelişmeleri şöyle sıralamıştır:

1. Avrupa ve Asya'da yüzyıllardan beri kullanılan şarap veya zeytinyağı ve cıvata tipi basımın uyarlanması.

2. Marco Polo'nun 13. üncü yüzyılın sonunda Asya'dan dönüşünden beri bilinen blok-basım teknolojisinin uyarlanması.

3. Kağıt üretimi tekniğinin kitle halinde üretiminin ortaya çıkması. On ikinci yüzyılda kağıt İtalya'ya Çin'den getiriliyordu. Fakat kitap için haddinden fazla kaba idi. Matbaa makinesinden önce kitaplar kağıttan değil, dayanıklı oldukları için tirşede (buzağı veya kuzu derisinden) yapılıyordu. Fakat matbaa için tirşe çok pahalıydı.

4. Yağ temelli mürekkebin gelişmesi: Eski çağlarda mürekkep is karasından ve üzerine su ve zamk eklenmiş mürekkep balığı sıvısından yapılıyordu. Esas maddesi mineral tuzlar olan kırmızı mürekkep de vardı. Yağ temelli mürekkep onuncu yüzyıldan beri vardı, fakat tirşe üzerinde yazılınca dağılıyordu. Bu nedenle dini yazılarda yumurta temelli "tempura" kullanılıyordu. Bu da harfler için uygun değildi.

(Erdoğan, 2002: 294)

Gutenberg'in basıma olan katkısı hareketli harflerin üretilmesidir. Böylece bir harf kırılma bile yerine yenisi konabiliyordu. Bir sayfanın kopyaları bittiğinde kalıp tabla başka sayfalar için de kullanılabilirdi. Bu gelişmeler Avrupa'da kitap basımını hızlandırmıştır. Kağıdın ve matbaanın bulunması dolaylı yoldan Rönesans ve Reform'a, direk olarak da bilim ve teknik gelişmeleri etkilemiştir.

Batı matbaayı Asya'daki gelişmelerden faydalanarak kurarken, Osmanlılar matbaayı Batı'dan almıştır; matbaa Batıdan 300, gazete 250 ve reklamcılık 200 yıl

sonra geldi (Koloğlu 1999:6). Osmanlı'nın batıya dönmesi ve ileri yöntemlerini kullanma çabası 1800'lerde başlamıştır.

A. 2. Kitap ve Kitap Basımı

Düşüncenin en kalıcı şekilde depolandığı kitapların yazılması milattan önce 1900'lere kadar gider. En eski bilinen kitap Mısır'da papirüse yazılmış "*Yaşayan Ölüünün Kitabı*"dır (Erdoğan, 2002:521). Bilinen ilk kütüphane ise Atina'da milattan önce 540 yılında kurulmuştur. Kitapları, el yazması olanlar ve matbaanın bulunmasından sonra basılarak çoğaltılan kitaplar olarak ikiye ayırabiliriz. Gutenberg 1446'da "Gutenberg İncili" isimli kitabını basmıştır. Bu döneme kadar ki kitaplar elle yazılan kitaplardır. 15. yüzyıl öncesinde Avrupa'da kitap yazımı ve saklanması manastırların egemenliği altındaydı. Zaten o dönemde Avrupa halkının okur-yazar oranı % 4-5 idi. Yazılan bütün kitaplar dini içerikliydi ve halkın entelektüel gelişimine bir katkısı yoktu. Yedinci ve On üçüncü yüzyıllar arasında rahipler dini kitapları ve laik kitapları kendileri için kopyalayıp manastırlardan dışarı çıkartmıyordu bu yüzden de halkın bir kitap kültürü yoktu. Üretilen ve kopyalanan bilgi, kendileri için manastırlarda depolanıyordu. On üçüncü ve on beşinci yüzyıl arası Avrupa'da kitap üretiminde laikleşme başlamıştır. Bu zamanda elle üretilen kitaplar din dışındaki konularla da ilgilenmeye başlamıştır. Erdoğan bu kitapların çıkmasının sebeplerini şöyle ortaya koymuştur:

- a. İtalya'da başlayarak Avrupa'da üniversitelerin yükselmesi
- b. 13. yüzyılda Haçlı seferinden dönenlerin Bizans'tan Yunan ve Roma döneminde bu

tür yazılmış metinleri getirmeleri ile teşvik görmüştür.

(Erdoğan 2002:302)

1466 yılında ilk basılan Almanca incili, İtalya'da 1471 yılında basılan İncil izledi. Aynı yıllarda Yunan ve Arapların bilim alanındaki klasikleri çevrilmeye başlandı. Ancak 15 ve 16. yüzyıllarda egemen olarak İncil ve dini nitelikli kitaplar basılıyordu. 16. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa manastırın tekelinde olan bilgi tekelini kırarak değişik konulu kitapların basımını gerçekleştirmiştir. Kitap basma işiyle uğraşan kişiler dağıtım olanaklarının yoksunluğundan ilk dönemlerde işlerini bırakmak zorunda kalmışlardı. Yanı sıra, Avrupa'da çoğu insan okuma ve yazma bilmiyordu ancak 16. yüzyıla gelindiğinde burjuva sınıfının yükselmesi, kentleşmenin başlaması ve kapitalizmin gelişmesiyle laik bir kitap kültürü de oluşmuştur. Böylelikle matbaanın icadı sonrası dönem başlamış oldu ve kitaplar kitlelere yayılmaya başladı. 16. yüzyılın en büyük geleneklerinden biri olan kitap fuarları açılmaya başladı. Rönesans ve Aydınlanma döneminde bilgi Avrupa halkına kitaplar aracılığıyla yayılmaya başladı. Böylelikle insanın belleği kütüphane olmaktan çıktı ve kitap aracılığıyla istediği bilgilere kolaylıkla ulaşabilir hale geldi. Ancak kitabın her kesim tarafından coşkuyla karşılanmadığı durumlarda olmuştur. Öğretim görevlisi olan Marie Anne Barbaris Grasser bu durumu şöyle aktarmıştır:

“Basılı kitabın ortaya çıkması eğitim dünyasında iki büyük eleştiriye yol açtı: bir defa, o dönemde öğrenciler arasında elden ele dolaşan el yazması kitaplardan daha pahalı oluşu yüzünden

“antidemokratik” olarak nitelendirildi; daha sonra da öğrencilerin tek başlarına, sessizlik içinde yaralandıkları bir araç olması, bu yüzden de, usta ile öğrencisi arasındaki dolaysız iletişimi, alışverişi bozmakla suçlandı.”

(Barbaris Grasser 1993:64)

Basılı kitaba verilen bu tepkiler zamanla azalmıştır. Kitap üretimi ve basılı olan kitaba güven arttıkça, kitaplar en önemli bilgi depoları olarak görülmeye başlamıştır. Sadece azınlık için değil tüm Avrupa halkı için önemli bir kültürel işlevi de oluşmuştur. Kitaplar sayesinde herkes bilgiye erişebilmiş ve bambaşka bir Avrupa kültürü oluşmuştur.

Türkiye’de kitap basımı padişahlığın kontrolü altında yabancılar tarafından başlatıldı (Erdoğan 2002:303). Dini içerikli kitaplar Avrupa’da olduğu gibi kitabın ilk basım döneminde, temel ilgi alanıydı. Tanzimat ve ondan sonra gelen yeniliklerle edebi ve fikir hayatımız, Batı ile tanıştı.1860 yılında Tercüman-ı Ahval gazetesi yayımlanmaya başlanır ki bu aynı zamanda Tanzimat edebiyatının da başlangıcıdır. Bu dönemde edebiyatımızda birçok yenilik olmuştur.

Günümüzde ise, Batı’da yazılmış olan çok sayıda eserlerin Türkçe’ye çevrildiği görülmektedir. “En çok satanlar” listesinde yer alan kitapların ağırlıklı olarak Batı yazarlarının kitaplarının çevirisi olduğu dikkat çekmektedir. Öte yandan, çoğunluğu Hıristiyanlık tarihi ile ilgili incelemeler ve romanlardır.

B.1. Avrupa'ya Özgü Bir Edebiyat Türü : Roman

Ortaçağ Avrupa edebiyatında Latince dışında yazılan her şey roman olarak kabul ediliyordu. Şövalye romanları destansı şiirlerin, kahramanlık öykülerinin uzantısı olarak kabul edilebilir. Romanın kaynağını halk öykülerinde, kahramanlık hikayelerinde aramamız gerekir.

Marie Anne Barbaris Grasser romanın nasıl ortaya çıktığını ve ne olduğunu şu şekilde tanımlamıştır: Roman, fetihler peşinde koşarken, istekleriyle gerçekler arasındaki mesafeyi keşfeden bir uygarlığın, düzyazıyla kaleme aldığı destanıdır (1993: 48). Tanımdan da anlaşılacağı gibi, roman türünün ortaya çıkışında kişinin kendisiyle ve dünya arasında kurduğu kahramanlık ilişkileri yer almaktadır. İlk roman örnekleri Ortaçağ ve Rönesans döneminde Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Romanın ortaya çıkışında ilk kaynak olarak dönemin kahramanlık hikayeleri, destanları, anılar gösterilmektedir. Bir düz yazı türü olan roman da insanın insanla, doğayla ya da mekanla olan ilişkileri anlatılır. Dönemin toplumsal düzeni hakkında da ipuçları verir.

İlk roman örneğini Nanelidere 2001 yılında şöyle aktarmıştır:

“İlk başarılı roman örneğini 17. Yüzyılda Miguel de Cervantes (1547-1616) Don Quijote (1605-1615) adlı yapıtıyla verir. 18. yüzyılda, Cervantes'in açtığı gerçekçi yolda, roman sanatının gelişmesinin ilk öncüleri İngiliz romancılar Samuel Richardson (1689-1761) ve Henry Fielding'in (1707-1754) ürünlerine rastlarız. Gerçeğe, tarihe bağlılıkları romanı olaylar dizisi anlatan, kahramana bu bakımdan anlamlar yükleyen bir tür olarak, diğer türlerden ayrıcalıklı bir yere getirir. 18.

yüzyıla gelindiğinde romanın etkinlik alanı genişlerken; yaşanmışlık duygusunun ağır bastığı olayların "hikaye" edilmesiyle de yeni bir dönem başlar.”

(2005, <http://epigraf.fisek.com.tr>)

Cervantes'in ilk roman örneği olan Don Quijote'dan sonra roman türü sempati kazanarak tüm dünyaya yayılmıştır. Modern anlamda roman türü, Avrupa edebiyatının bir ürünüdür. Sadece Batı'ya özgü bir tür olan roman, Davies'in de belirttiği gibi: Bütün dünya edebiyatın da en yaygın türlerden biri olmuştur (1987:1). Batı'da roman türünün ortaya çıkmasını ve yayılmasını hazırlayan koşullar arasında burjuvazi sınıfının yükselmesi ve kentleşmenin başlaması sayılabilir. Yanı sıra Aydınlanma ve Rönesans'ın etkisiyle Avrupa'da okur- yazar oranı da artmıştır.

19. yüzyıl romanların yüzyılı olarak değerlendirilmektedir. Marie Anne Barbaris Grasser'in da belirttiği gibi: 19. yüzyıl Avrupa'da sayıca en fazla roman üretilen yüzyıldır (1993: 96). Bu dönemde çok sayıda roman basılmasıyla metinlerin içeriklerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Romanı sadece konusuna bakarak tanımlamak imkansız hale gelmiştir. Tarihi romanlar, aşk romanları gibi değişik türde romanlar ortaya çıkmıştır. Barbaris Grasser 19. yüzyıl'da romanı ve nasıl dönüşüm geçirdiğini şöyle aktarmıştır:

“Tarihi ve sosyal çalkantılara bakılarak roman konusunda kuşkusuz daha sağlam dayanaklar bulunabilir: altüst olmuş toplumlar, yeni gerçekler, yeni ihtimaller ve bilinmedik canavarlar yaratmıştır. Bunları temsil eden, keşfeden ve her şeyden önce adlarını veren, roman olmuştur.

Romanın dinamizmiyle bütün 19. yüzyıl dönüşmüştür: roman, malzemesini kendi yüzyılının dışında aramak yerine, yüzyıla kendi şeklini ve kendi içeriğini yansıtmıştır. Çalkantılı bir tarihin altüst oluşlarına, düşünce ve ideolojilerin kaynaşmasına kendi üzerinde durup düşünme kendini ifade edebilme zemini hazırlamış, Fransız devrimi'nin zafere ulaştırdığı burjuva sınıfının her şekilde giren aracı haline gelmiştir.”

(Barbaris Grasser 1993: 96)

Barbaris Grasser'in de ortaya koyduğu gibi roman Avrupa kültürünü çeşitli yönlerden hem etkilemiş hem de etkilenmiştir. Romanın yazıldığı dönem, romanın içeriğini etkileyebildiği gibi, yazılmış olan romanlarda toplumu etkilemiştir.

Çalışmamızın daha sonra ki bölümlerinin daha sağlıklı yazılabilmesi için roman türlerini ve hangi dönemlerde hangi türün yoğun olarak yazıldığını bilmekte fayda vardır.

B. 2. Roman Türleri

(<http://www.milliyet.com.tr/ozel/edebiyat/edebiyat/#romantur>) sitesinde sistemli bir şekilde aktarılan “Roman Türleri” başlıklı yazının çerçevesinde şu şekilde sıralayabiliriz:

Romanlar konu, üslup, yazıldığı dönem bakımından çeşitli türlere ayrılabilir.

A. Üslup bakımından "romantik roman", "gerçekçi roman", "doğalcı roman", "estetik roman", "izlenimci roman", "dışavurumcu roman", "yeni roman" türleri sayılabilir.

A.1. Romantik roman

Kişilerin duygularını, arzularını, düşüncelerini yalnızca kendilerine ait, içten gelen doğal ve gerçek olgular gibi görür. Örneğin, Sir Walter Scott'un tarihsel romanları, Jean Jack Rousseau'nun eserleri ve Goethe'nin *Genç Verther'in Acıları* romantik roman türüne aittir. Romantizm, 18. yüzyılın hemen sonunda İngiltere ve Almanya'da daha sonra 19. yüzyılda Fransa, İtalya, İspanya ve İskandinav ülkelerinde ortaya çıkan Avrupa'lı bir sanat ve edebiyat akımıdır (Barbaris Grasser 1993: 86)

Bu yüzyıl bilimde, teknoloji ve toplumsal gelişmelerde birçok şeyin önünü açacak olan bir dönemin başlangıcıdır. Romantizm hakkında Türkeş'in görüşü şöyledir:

"Romantizm'de aklın yerini duygu alır. Doğa da insan duyarlılığını geliştiren bir etken olarak görülür. Ancak, özellikle son dönem Romantikler'inde, duyguya önem verme, sanatçıyı kendi içine kapanmaya değil, tam tersine, insanlara açılmaya yöneltir. Bu yöneliş, toplum dışına itilmiş insanların, düşmüş kadınların, suçluların yaşamlarının incelenmesine neden olmuştur. Bir yandan halkçıdır romantikler ama kendilerine biçtikleri rolle de seçkin ve -karşı olsalar da- aydınlatıcıdırlar. Çünkü, onlara göre, hayatın gerçeklerini gösterebilmek için; doğruları bilen, yanlışları gören ve yargılayan, günlük yaşamın gerisindeki gizemi anlayan ve

anlatmayı görev bilen yazarlar gereklidir. Sıradan bir insan yazarın gördüğü aşkın gerçekliği göremese de, yazar, bu gerçekliği yakalayıp yazmaktan vazgeçemez."

(www.pandora.com.tr/sahaf)

A.2.Gerçekçi ve Doğalcı roman

Romantik romandan ayrı olarak, gerçekçi roman kuru ve kuşkucu bir anlatım ve düşünce yapısı taşır. Balzac ve Stendhal'in romanları bu üsluptadır. Üslup bakımından gerçekçi romana benzeyen doğalcı roman olanın olduğu gibi yazılmasını öngörür. Emile Zola ve Maupassant romanları doğalcı romanlara örnek olarak gösterilebilir.

A.3.Estetik roman

19. yüzyıl roman türlerinden biri olan estetik roman, belli biçim ve anlatım kaygıları ile yazılmış romanlardır. Gustave Flaubert estetik romanın en önemli yazarıdır.

A.4.İzlenimci roman

Diğer üsluplardan ayrı olarak eşyanın ve dış olayların kendi nesnel gerçeklikleriyle insanların bunları algılama biçimleri arasındaki farkları ortaya çıkarmaya yönelir. Yani dış gerçeklerden çok, duyu ve duygulara, iç yaşantının betimlenmesine öncelik verir. Ford Madox Ford'un romanları izlenimciliğin en

sistemli ürünleridir.

A.5.Dışavurumcu roman

20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Dışavurumculuk toplumsal kimliklerin reddedilmesi ve insan yaşamını belirleyen toplum karşıtı ya da uygarlık karşıtı güçlerin öne çıkarılmasıyla belirlenir. Dışavurumculuk, şiddetli, fırtınalı ve tanımsız duyguları vurgulamasıyla, abartma, karikatürleştirme, çarpıtma ve soyutlama tekniklerinden yararlanmasıyla bir tür "yeni romantizm" olarak da değerlendirilir. Dostoyevski, Kafka, Beckett ve Brecht'in romanları bu türün örneklerindedir.

A.6.Yeni roman

Aslında dışavurumculuğun izlerini taşır. Özellikle 1930 sonrasında ilk örnekleri görülmeye başlandı. Kendisinden önceki akımlardan hiçbirine benzemeyen, yazma deneyini, hatta romanın olanaksızlığını romanın asıl konusu haline getiren romanlardır. Yeni roman, yazma eyleminin kendisini sorgulamaya yönelir. Bu yüzyıl roman sanatı adına arayışlar, buluşlar, yenilikler getirir. Yeni anlatım yolları ve teknikler denenir. Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Claude Simon, Philippe Sollers, Julio Cortazar gibi yazarlar bunu denemişlerdir.

B. Konusu bakımından roman, "tarihsel roman", "pikaresk roman", "duygusal roman", "gotik roman", "ruhbilimsel roman", "töre romanı", "oluşum romanı" türlerine ayrılır.

B. 1.Tarihsel roman

Uzak bir geçmişte yaşanan olayları konu alır. Ama tarihten daha derinlerde yatan insanla ilgili daha evresel bir gerçeği araştırmak amacıyla da yazılmış olabilmek ihtimali de taşırlar. Tarihi romanların örnekleri arasında Walter Scott'un romanlarını, Tolstoy'un Savaş ve Barış'ını, Stendhal'in Parma Manastarı'nı sayabiliriz.

B.2. Pikaresk roman

İsmi, İspanyolca alt tabakadan serüvenci ya da serseri anlamına gelen sözcükten alır. Çoğunlukla ahlaksız, rezil bir kahramanın başıboş gezginlik yaşamında yaşadığı olayları gevşek ve rahat bir üslupla anlatır. Bu türün önemli örnekleri arasında Lesage'nin Gil Blas de Santilane'in Serüvenleri, Defoe'nun Talihi Metres'i, Thomas Mann'ın Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı'nı sayabiliriz.

B.3 Duygusal roman

İnsanın duygusal yaşamını yüksek ve özenli bir üslupla betimleyen romanlardır. Bazen bu türde yazarın kendi duygularıyla, okurun duygularını sömürmesi ön plana çıkar. Laurence Sterne'in Fransa ve İtalya'da Hissi Seyahat adlı eseri, Rousseau'nun romanları, Madame de La Fayette'in Prenses de Cleves'i bu türe örnek gösterilebilir.

B. 4. Gotik roman ve Fantastik roman

Gotik roman, İngiliz ve Amerikan romancılığına özgü bir türdür. 18. yüzyılın akılcılığına karşı çıkan bir türdür. Karanlık, korkutucu, çılgınlıklarla dolu bir ortamda geçen kanlı, şeytani, büyülü olayları konu alır. Horace Walpole'un Otranto Şatosu, Mary Shelley'in Frankenstein adlı romanları bu türün örnekleridir :

“Romanın doğuşunda, İngiltere’deki sanayi devriminin, Locke ve Hobbes gibi düşünürlerin etkisini görmemek mümkün değildir. Ama İngiliz edebiyatını kısa sürede saran asıl düşünce akımı, Aydınlanma’ya ve aklın mutlak egemenliğine karşı bir tepkiyi barındıran Romantizm olmuş; düş kırıklığı, doğaya dönüş ve bireyin önemi gibi temalarla belirginleşen Romantik akımın en manifest örnekleri ise Gotik yazarların kaleminden çıkmıştır. Mesela, Horace Walpole’un “Otoronto Şatosu”(1765) -aynı zamanda- korku türünün ilk örneği olma şerefini taşır. William Beckford’un “Vathek”(1786) ve Ann Radcliff’in “The Mystery of Udolpho”(1794) adlı romanları da Gotik akımın yayılmasında etkili olmuşlardır. İlk yıllarda kadın yazarların ağırlıkta olduğu sözkonusu akımın en parlak ismi ise hiç kuşkusuz Mary Shelley'dir.”

(2005, www.pandora.com.tr/sahaf)

Gotik romanın günümüzdeki uzantıları bilimkurgu ve fantastik roman olarak gösterilebilir. Tıpkı Gotik Roman gibi Batıya özgü bir roman türüdür. Oskay bu türü şöyle yorumlamıştır: “Başka bir deyişle, eski zamanların peri masallarından modern zamanlardaki Bilim Kurgu’ya geçilmiş gibi görünmesine karşın, gerçekte, “yeni kadehle eski şarap sunmaktır” yaptıkları”(Oskay,1981:35).

B. 5 .Ruhbilimsel roman

Kişilerin ruhsal durumlarını ayrıntılarıyla çözümlenmeye çalışılan romanlardır. Daha serinkanlı ve denetimli oluşuyla duygusal romandan ayrılır. Abbe Prevost'un Manon Lasko adlı eseriyle Fransız edebiyatında açılan psikolojik roman çığırını diğer ülke romancılarını da etkilemiştir. Paul Bourget'in romanları da bu türe örnektir.

B. 6. Töre romanı

İnsanların en dolaysız biçimde toplumsal olan davranışlarını, adetlerini, geleneklerini ön plana çıkarır. Moda, yaygın konuşma ve ifade biçimleri, toplu olarak yapılan her şey bu tür romanların konusunu oluşturur. Toplumun derin yapısından çok, yüzeysel görüntüleriyle ilgilenir. En tipik temsilcileri olarak Arnold Bennet ve Evelyn Waugh'tur.

C. Türkiye’de Roman

Türk kültüründe roman Fransız romanlarının çevirisiyle Tanzimat döneminde başlamıştır. 1872 yılına kadar Türk kültürü bir roman vermemiştir. Tanzimat döneminde Batı ile tanışan Osmanlı İmparatorluğu yeniliklere de bu dönemde açılmıştır. Türk edebiyatı romanla ilk defa Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan çevirdiği Telemaque (telemak)tercümesiyle tanışmıştır. İlk yerli roman ise 1872 yılında Şemsettin Sami tarafından Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat’tır. Şemsettin Sami, romanda kölelik ve cariyelik konusunu ele almıştır. Ancak Sami tarafından yazılan ilk roman örneğinden önce roman türüne yakın yapıtlarda yazılmıştır:

“XIX. yüzyıl, Türk yaşamında sadece Tanzimat Fermanı ile gelen yenilikleri değil, edebi değişimleri de taşıyan bir yüzyıldır. Sözlü kültürün yazılı kültüre dönüşümünün bir habercisi olan edebi değişim, aslında XVIII. yüzyılın sonunda ilk işaretini vermeye başlar. Böylece Türk romanı, 1872’de yayınlanan **Ta’aşuk-ı Tal’at ve Fitnat**’tan (Şemsettin Sami) çok önce bir oluşum içine girer. Bu oluşumun ilk beş örneği, Osmanlı-Türk yaşamının ilginç ve renkli kültürel-sosyal yapısının bir göstergesi niteliğindedir. **Muhayyelat-ı Ledünn-i İlahi, Akabi Hikâyesi, Hayalat-ı Dil, Müsameretname, Temaşa-i Dünya ve Cefakâr ü Cefakeş**, Türk yazılı anlatısının Batılı anlamda roman örneğine doğru ilerlerken yarattığı ilk metinlerdir. Bunlar Divan ve halk edebiyatıyla modern edebiyat arasında, klasik ve sözlü kültürle yazılı kültür arasında bir geçiş evresinin eserleridir.”

(Gökalp, 1999:185)

Tanzimat döneminde yazılan romanların özellikleri şöyledir:

- *Roman tekniği bakımından zayıftır.
- *Uzun tasvirlerle ve beklenmedik tesadüflere yer verilir.
- *Zaman zaman romanın akışı durdurularak okuyucuya bilgi verilir.
- *Romanlarda, cariyelik kurumunun kötülüğü ve yanlış batılılaşma işlenmiştir.
- *Kişiler tek yanlı ele alınır, iyiler ödüllendirilir ve kötüler cezalandırılır.
- *Konular günlük hayattan ve tarihten alınır.

1860- 1880 yılları arasında başta Fransız yazarlar olmak üzere bir çok Batılı yazarın eseri Türkçe' ye çevrilmiştir. Sami'den sonra Ahmed Mithad romanlarıyla Türk romanının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Recaiade Mahmud Ekrem'in "Araba Sevdası" adlı romanı, yeni teknikler kullanılan, Batılı anlamda, türüne en yakın ilk Türk romanıdır.

1910'dan sonra milli duyguların ağır basmasıyla birlikte "Genç Kalemler" dergisi çevresinde Türkçülük akımı gelişmiştir. Milli romanların yazılması bu dönemde başladı. Halide Edip Adıvar'ın "Vurun Kahpeye", Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" romanları bu dönemin örneklerindedir. Cumhuriyet döneminde çağdaş Türk romanı ortaya çıkmıştır. Toplumsal ve sosyal gelişmeleri konu alan romanlar yazılmaya başlamıştır. Köy ve kent romanları ayrımı da bu dönemle ilgilidir.

Günümüzde roman türüne olan ilgili oldukça artmıştır. Genç yazarlar roman tütüne eğilerek çok sayıda eser yazmışlardır. Bu durum da birçok tartışma konusunu gündeme getirmiştir: Roman popüler bir sanat mıdır? Sayıca bu kadar çok romanın mevcudiyeti sanatın kalitesini nasıl etkilemektedir? Bu ve buna benzer birçok soru şu anda tartışılmaktadır. Bir kısım bu durumu çeşitlilik olarak nitelerken bir kısım da geçici bir furya olarak görmektedir. Bu konu hakkında Andı şöyle düşünmektedir:

“Edebiyat ve kültür hayatındaki dalgalanmalar, ilgi artışları, elbette bir canlılık getiriyorsa güzeldir. Ama önemli olan bu canlılığın, milletin kültür hayatında, edebiyat ve sanat birikimi içerisinde bir kalıcılığa dönüşüp dönüşmeyeceği, bir kalite ve katkı getirip getirmeyeceğidir. Bizce son yılların bu roman zenginleşmesini bu açıdan da değerlendirmeyi unutmamak gerekir. Sözü ettiğimiz bu dalga, kimi kitapların etrafında kopartılan gürültülü ve sansasyonel dedikodularla, reklamasyon pompalamasıyla, bazı yazarların özel hayatlarıyla ve yazdıklarından edindikleri kazançlarıyla, televizyon programlarında tartışılmalarıyla, büyük şehirlerin geniş bulvarlarında "billboard"lara taşınmalarıyla, gazetelerin kitap ekleriyle Türk edebiyatının bugüne kadar bilmediği bir durumu da oluşturdu. Tam da toplumun ekonomik rehaveti elde etmiş kesimlerinin hayatları etrafında teşekkül eden, medya tarafından da geniş bir toplumsal kesime haberi ve dedikodusu yaygınlaştırılan "yaşam"ların ortaya koyduğu "hayatın magazinleşmesi" olgusuna denk düşüyordu söz konusu bu durum. Edebiyat da bu toplumsal sürece paralel bir biçimde, giderek kendi magazinini oluşturmaya başladı..”

(2005, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi57/andi.htm>)

Andı'nın da ortaya koyduğu gibi günümüzde edebiyat popülerleştirilmiştir. Edebiyat ticarileştirilerek birçok mecrada boy gösteriyor ve satışını yapıyor.

Reklamın gücüyle çok sayıda kişiye ulaşıyor. Ancak içerikleriyle ilgili bir inceleme ya da haber aynı mecralarda yapılmıyor. İçerikleri çok dar bir çerçevede belli kesimler tarafından tartışılıyor. Aynı kesim edebiyatın popülerleşmesini, “ayağa düştü” diyerek bayağı buluyor. Yanı sıra, günümüzde roman fiyatlarının düştüğü de gözlemlenmektedir. Elbette bu durum sevindiricidir. Ancak bu medya tarafından duyurularak, daha fazla satış amaçlı yapılmış örgütlü bir promosyon olduğu da unutulmamalıdır.

Sağlık, romanları iki ayrı kategoriye ayırmıştır: Estetik romanlar ve popüler romanlar. Popüler romanlar hızlı tüketim kültürüyle örtüşerek bir kere okunduktan sonra rafa kaldırılırken estetik romanlar okuyucusunda estetik ve kültürel birikim aramaktadır (2005,<http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi57/saglik.htm>). Sağlık’ın romanları kategorileştirmesi günümüze oldukça uymaktadır. Popüler romanlar furya gibi gelip geçicidir. Hemen alınır hızla okunur ve kaldırılır. Ancak bu romanlar çok sayıda kişi tarafından okunduğu için önemlidir. Romanın içeriği ve ideolojisi okuyucusuna bir hayat görüşü sunar. Bu hayat görüşünden okuyucu etkilenmese bile haberdar olur.

Günümüzde raflara baktığımız zaman birçok Türk yazarların yanı sıra Batı yazarlarından çevrilmiş Türkçe kitaplar görmekteyiz. “En çok satanlar” romanlara baktığımızda çoğunlukla çeviri kitapların temalarının pagan kültürü ve hıristiyanlık öğretileriyle harmanlanmış romanlar olduğunu görmekteyiz: Harry Potter, Da Vinci Şifresi, Melekler ve Şeytanlar, İkona, Simyacının Sırrı, İsa’nın el yazmaları, Opus Dei... Bu ve bunlar gibi romanlar, bugün en çok satan kitaplar arasında yer alarak Türk okuyucuyla buluşmaktadır. Hepsi hakkında gazetelerde ve dergilerde yazılar ve reklamlar çıkmaktadır. Birkaç sene öncesine kadar mistik öğelerle harmanlanmış

romanlar sayıca pek fazla değilken bugün en çok satan romanların başında bu tip çeviri romanları gelmektedir.

D. Avrupa Kültürün de Romanın Önemi ve Roman'ın İdeolojisi

Bilinen ilk roman olan Don Quijote' dan sonra romanın içeriği belli dönemlerde değişerek geniş kitlelere günümüze kadar yayılmıştır. 18. yüzyılda okuma ve yazma oranı Avrupa'da hızla artmış ve şehirli burjuva sınıfı yükselişe geçmiştir. 19. yüzyıl romanların yüzyılıdır. Bu dönem de çok sayıda roman yazılmış ve basılmıştır. Orta sınıfın yükselmesiyle bu artış bağıntılıdır. Orta sınıfın yükselmesiyle roman basımın artışı arasındaki bağı Stuart Hall şöyle açıklamıştır :

“Henüz uyumlu bir siyasi güç haline gelmediği halde orta sınıf yine de sivil toplumdaki genişlemiş bu kamu alanı aracılığıyla önemli bir ses, bir kültürel güç kaynağı ve kendisini sınıf olarak tanımlayacak bir araç keşfetmişti. Yeni biçimler ve uygulamalar-roman, yazınsal dergiler, kar amacı ile yazma ve yayınlanan eleştiriler- bu yeni kitle için yaratılmıştı, bu kitle hakkındaydı; onların uygulamalarını biçimlendiriyor, kültürel düşüncelerini ve esinlerini ifade ediyordu.”

(Hall,1999:111)

Hall'un da belirttiği gibi romanlar yeni yükselen kitle için önemli bir kültürel araçtır. Bu kitlenin günlük hayatını ve düşünce yapısını yönlendirdiği gibi kendilerini ifade etmelerini de sağlıyordu. Romanlar, kent burjuvası kültürünü yaratmada ve birleştirmede çok önemli bir rol oynamıştır. Orta sınıfının kültürünün bir ürünü olduğu için de seçkin sınıf tarafından çoğunlukla aşağılanmıştır: 19. yüzyılda henüz yeni ortaya çıkan orta sınıfın sembolü ve bu sınıfın eylemlerinin bir aynası olan roman, değersiz, etik dışı bir çılgınlık olarak ele alınarak hor görüldü (Bigsby 1999:74). Roman, her ne kadar kitlelere mal edilse de hiç de yadsınamayacak önemi vardır. Toplumun fikir ve düşünce hayatını etkileyen bu yazın türü çağlardan bu yana günümüze ulaşmıştır. Bigsby, Richard Hoggart'ın bu konuyla ilgili görüşünü şöyle aktarmıştır:

“Richard Hoggart Edebiyat ve Toplum başlıklı makalesinde iki önemli iddiayla başlar. Bunlardan birincisi, edebiyatı gereği gibi değerlendirmeksizin, hiç kimse toplumun doğasını gerçekten anlayamaz. İkincisi ise metinle ilgili eleştiri çözümlemelerinde, onların anlamlarının bireyler ve bireylerin içinde yaşadıkları toplumlar için aydınlatma görevi yapması nedeniyle “akademik olarak dikkate alınabilecek” edebiyattan başka belirli sosyal gerçeklik için başvurabilmesidir.”

(Bigsby, 1999:94)

Hoggart'ın da belirttiği gibi, edebiyat türlerinin incelenmesi toplumun daha iyi anlaşılmasına olanak sağlar. Avrupa'da ortaya çıkan roman kültürü dönemin sosyal yapısıyla oldukça ilgilidir. Kentli burjuvazinin yükselmesinin edebiyat ve

sanat alanında da etkileri olmuştur ve Roman türü ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılmıştır. Bir romanın incelenmesi, o romanın yazıldığı dönem hakkında ipuçları verir. Bu sebeple de romanları incelemek toplumu anlamak açısından oldukça önemlidir.

BÖLÜM III

Kültür Endüstrisi, Uluslararası İletişim, Ağlar Toplumu ve Harry Potter

Kültür Endüstrisi içerisinde tüm ürünler belli bir plana ve stratejiye göre üretilmektedir. Kitlelerin tüketimine göre düzenlenen ve tüketiciyi o düzene uyduran planlar hemen hemen tüm sektörler için geçerlidir. Tüm sektörler birbirlerinin açığını kapatarak neredeyse eksiksiz bir düzen yaratırlar. Ancak bu düzeni yaratan ve uygulayan kitle iletişim aracının kendisi değil, bunları kullanan insanlar olduğunu belirtmeliyiz. Kitle İletişim araçları, sadece araçtır bunların kullanımına yön veren insanlar tarafından bir sistem oluşturulmaktadır. Adorno'ya göre:

“Kitle iletişim araçlarının ve diğer pazarlama tekniklerinin yöneltilmiş olduğu milyonların bilincini ve bilinçaltını kuruyor olmasına rağmen, kitleler birincil değil, ikincil role düşerler ve hesaplanabilir nesnelere, makinenin tali parçaları olurlar. Kültür endüstrisi şirketlerden ya da satılabilir nesnelere bağımsız olarak halkla ilişkilere, kendi başına "itibar" üretimine yönelmiştir. Böylelikle ortaya tüm dünya için üretilen reklamlar çıkmış ve kültür endüstrisinin her ürünü kendi kendisinin reklamı haline gelmiştir.”

(2005, http://www.uzaklar.net/html/kultur_endustrisini_yeniden_du.html)

Endüstriyel ürünlerdeki kar güdüsü, tüm ürünlere aktarılmaktadır ve değerleri pazardaki değerine göre belirlenmektedir. Öyle ki kar güdüsü kültür endüstrisinin temelidir ve bu güdü ne kadar değişiyorsa piyasa da ki malların nitelikleri de aynı oranda değişmektedir. Kısacası, sürekli olarak ilerlediği ve yenilediği ileri sürülen

kültürel ürünler başsız ve sonsuz bir şekilde aynılığı göstermektedir. Ancak bu durum o kadar maskelenmiştir ki, bireysellik ve özgürleşme olarak sunulan ürünler haline sokulmuştur.

Kültür endüstrisi ürünleri dünyamızı öyle kuşatmıştır ki, bu ürünlerden uzak durmamız gerektiğini düşündüğümüzde bile hayatımızın çekilmez, sıradan ve eğlencesiz olacağını düşünürüz. Kültür endüstrisinde sunulan eğlence, hiçbir şey düşünmeden özgürleşmektir. Günlük hayatta karşılaşılan acılardan ve zorluklardan kurtulmanın, onları olduğu yerde bırakmanın yolu bu eğlence anlayışından geçmektedir: Eğlencenin vaat ettiği kurtuluş düşünmekten ve karşı gelmekten özgürlüktür (Alemdar ve Erdoğan 2002:412).

Sinema, film ve kitabın sanatsal bir alan olduğu gerçeği artık geçerli değildir. Çünkü kendilerini *endüstri* kelimesiyle birlikte anmaya başlamışlardır: Sinema Endüstrisi, Film endüstrisi...vb. Artık bu alanların bir “iş” alanı olduğundan kimse kuşku duymamaktadır:

“Adorno ve Horkheimer tekelci kapitalizmdeki kültürü ‘kitle kandırması olarak aydınlanma’ biçiminde nitelerler. Tekel altında bütün kitle kültürü ayındır. Sinemalar ve radyo artık sanat olmak sahte iddiasına gerek duymaz, bu araçların sadece ‘iş’ oldukları gerçeği bilinerek ... ürettikleri saçmalıkları haklı çıkarmak için bir ideoloji yaratırlar. Kendilerini endüstri olarak adlandırır ve yöneticilerinin gelirlerinin miktarına bakıldığında, bitmiş ürünün toplumsal yararı konusunda her türlü kuşku ortadan kalkar. Kültür endüstrisini teknolojik bakımdan açıklar, standartların tüketici gereksinimlerine dayanarak konduğunu öne sürerler. Sonuç, manipülasyon çemberi ve

sistemin birliğinin gittikçe daha da güçlendiği önceki gereksinimlerdir”

(Alemdar ve Erdoğan, 1990:216-217).

A. Uluslararası İletişim, Propoganda ve Harry Potter

Kapitalist üretim sürecinin biçimlendirdiği ulus devletler arasındaki ilişkilerin ekonomik, siyasal, kültürel, teknolojik vb. alanlarda resmi ve gayri resmi olarak denetlenmesi ve yürütülmesi çabaları, uluslararası ilişkilerin ve uluslararası iletişimin ortaya çıkışına yol açmıştır. Uluslararası güç ilişkilerinin baskın bir karakter kazandığı süreçte, ülkeler, toplumlar ve bireyler arasında iletişim, mesaj aktarımında coğrafi uzaklıkların ortadan kalktığı ve yüzyüzeliğin yerine "aracılı" iletişimin yaygınlaştığı bir görünüme bürünmüştür. İletişimin kişiler arasından ülkeler arasına uzanan doğası, bireyin ‘kendisinin de dahil olduğu kendi dışı’ hakkında bilgi edinmesinde ve kendini anlamlandırmasında rol oynamaktadır. Günümüzde, uluslararası iletişim, çokuluslu şirketlerin gereksinimleri nedeniyle örgütlü mekan ve zamanda, belli güç ilişkileri içerisinde, bir iletinin iletişim araçlarını kullanarak dünya genelinde aktarımı ve bu aktarımdan geri bildirim elde edilmesi süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya ekonomisinin üretim alanlarının 1980’lerden itibaren değişim gösterdiğini belirten Herbert Schiller, ulusötesi ortaklıkların ülkeler arasındaki ücret, vergi, hammadde stokları ve ekonomi politikaları farklılıklarından yararlanarak global bir yeniden konumlandırma gerçekleştirdiklerini vurgulamaktadır. “Batı medyası, enformasyon seçimi ve kontrolü esasıyla çalıştığı her yerde kendi ülkelerine ait ulusötesi iş dünyasını desteklemektedir” (1982:2) görüşünden hareket

eden Schiller'e göre, uluslararası iletişimin 1990'lı yıllarda gözlemlenen şekli, çokuluslu şirketler arasında pazarı elde etme, mevcut pazar payını koruma, genişletme ve teknolojik gelişmeler aracılığıyla yeni pazarlar oluşturma biçimindedir. Bu biçim, ekonomik iş yapış ve örgütleniş biçiminin, siyasal ve politik kurum ve süreçlerin, teknolojik gelişmelerin, kültürel değerler ile ahlaki yargıların tektipleşmesini sağlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ekonomik büyüklüğü ve endüstriyel etkinliği aracılığıyla tektipleşme sürecinin lideri konumunu üstlenmektedir. Karşı karşıya olunan durum dünyanın dört bir yanında tüketici konumunda olan geniş halk kitlelerinin kimlik arayışlarına ve beğenilerine cevap veren kültürel ürünler ile bu ürünlerin iletiildiği kanalların çoğunluğunun ABD kökenli çokuluslu şirketlerin denetiminde olduğudur. Günümüzde uluslararası iletişim, dünya ekonomisi içerisinde çokuluslu şirketlerin ekonomik ve ideolojik egemenliğini destekleyen merkezi sistem olarak iş görmektedir.

Enformasyon akışı ve yarattığı kültürle ilgili tartışmalar yirminci yüzyılın başlarına değin geri dönüşü zorunlu kılmaktadır. Esasen iletişimin bir ağ gibi dünyanın dört bir yanını sarması ve ideolojik boyutunun yaygınlaşması 1800'lerin sonlarında başlamışsa da, yirminci yüzyılın ilk yarısı iletişim araçlarının uluslararası politikalarda ve propaganda faaliyetlerinde kullanıldığı dönem olmuştur. Propaganda, en genel anlamıyla kişinin bir konuda istenilen fikri savunması ya da konuyla ilgili önceden belirlenmiş görüşlerin adeta kişinin yaklaşımıymış gibi sunulması için gerçekleştirilen sistemli etkidir

1960'ların ikinci yarısından itibaren iletişimin politik ekonomisi ve propaganda konularına yönelik Noam Chomsky v e Herman'a (1998:9) göre, "medya, devlete ve özel sektör etkinliklerine hükmeden özel çıkarlara destek sağlama işlevini yerine

getirmektedir ve medyanın yaptığı seçimleri, nelere önem verip neleri ihmal ettiğini en iyi biçimde anlamak ve olayın iç yüzünü bütün açıklığıyla görebilmek için medyanın bu çerçevede çözümlenmesi gereklidir" Chomsky, medyanın fonksiyonları arasında en önemlisi olarak propagandayı gösterir.

Propaganda modeline göre, haberler beş farklı süzgeçten geçtikten sonra izleyicinin/tüketicinin karşısına gelir. Batı dünyasında haber, sırasıyla (1) medya firmalarının büyüklüğüne, mülkiyetine ve kar amaçlı oluşuna hizmet edip etmediğine, (2) medya firmalarının gelir kaynağı olan reklamlarda oynayacağı role, (3) medyanın haber kaynakları olan devlet, iş çevresi ve uzmanlarla olan ilişkisine, (4) yaptırım mekanizmalarına ve oto-kontrole, (5) anti-komünizm görüşünü benimseyip benimsememesine bağlı olarak sınırlanır ve sunulur (Chomsky ve Herman 1998; Chomsky, 1993).

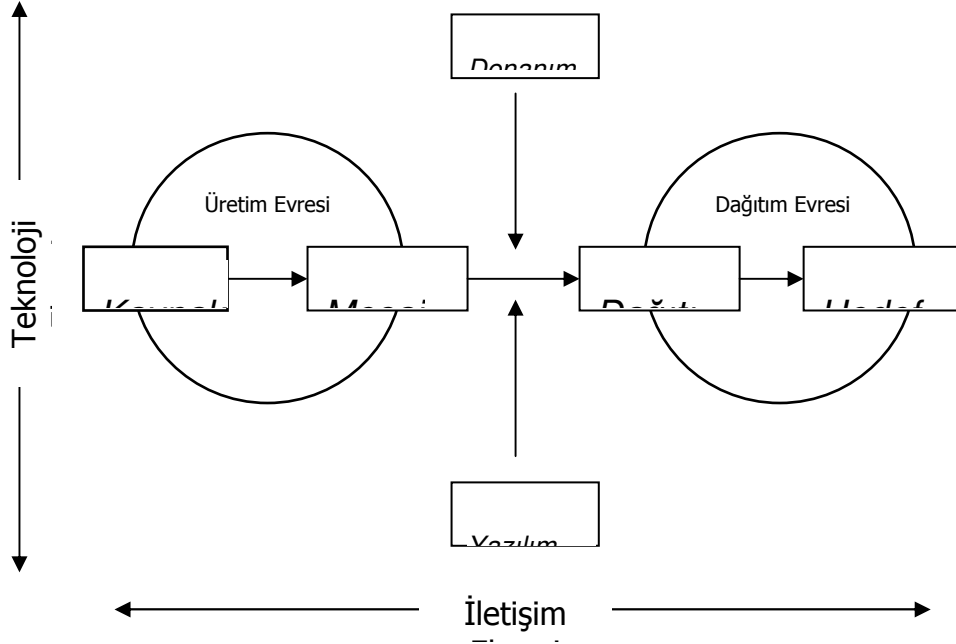
Propaganda tartışmalarında da belirtildiği gibi; Harry Potter romanlarının bu kadar gündemde olması ve sık sık haber konusu oluşu öncelikle (1) kar elde ettiren bir ürün olmasından kaynaklanmaktadır. (2) reklamlarının çok fazla olmasına (3) ürünün iş çevresi ile olan güçlü ilişkilerine (4) güçlü firmalar tarafından küresel olarak desteklenmesine (5) anti-komünist bir yapısına dayanmaktadır.

B. Uluslararası Enformasyon Akışı ve Harry Potter

Hamid Mowlana tarafından 1980'lerin ilk yarısında geliştirilen "*Uluslararası Enformasyon Akışı*" modeline göre, uluslararası iletişim iki boyutun (teknoloji ve iletişim) belirleyici olduğu bir faaliyettir. Uluslararası iletişim teknoloji ekseninde (donanım/yazılım) gelişirken, iletişim ekseninde (üretim/dağıtım) dönüşmektedir. Mowlana'ya göre "uluslararası iletişimdeki durum, dört evre'nin diğer evre'lerden yer, kurum ve kültürel bakımdan ayrılabilmesi nedeniyle ulusal düzeydekinden farklıdır" (McQuail ve Windahl, 1997:251).

Modele göre bir ülkedeki kaynak (politikacı veya sporcu gibi) mesaj ile birleşerek (ajans haberleri gibi) ikinci bir ülkede dağıtılabılır, hatta üçüncü bir ülkedeki hedef kitleye alınılabılır. Üretim evresindeki donanım TV stüdyoları, gazete matbaaları, telefon santrali vb; yazılım ise film senaryoları, program hakları, copyright vb. içermektedir. Dağıtım evresindeki donanımı uydu ağları, evlerdeki radyo-TV alıcıları, bilgisayar ağları vb; yazılımı ise halkla ilişkiler, pazarlama ve AR-GE faaliyetleri gibi hizmetler oluşturmaktadır. "Modelin ortaya koyduğu ve analiz yapmaya yardımcı olabilecek belki de en önemli nokta, özellikle daha gelişmiş ülkelerden daha az gelişmiş ülkelere iletişim akışında çoğu kez söz konusu olan birden çok bağımlılık durumudur. Daha az gelişmiş ülkeler ... dört ögeye bağımlı durumdadır ve bu ögelerin her biri kaynaklandıkları ülkeden kontrol edilebilir" (McQuail ve Windahl, 1997:252).

Mowlana'ya göre tam anlamıyla bağımsız ve özerk iletişim, şekilde görülen dört unsurda da ülkenin kendi kendine yeterli olması halinde mümkündür.

Şekil 1. Uluslararası Enformasyon Akışı Modeli

Kaynak: . McQuail ve Windahl, 1997:251.

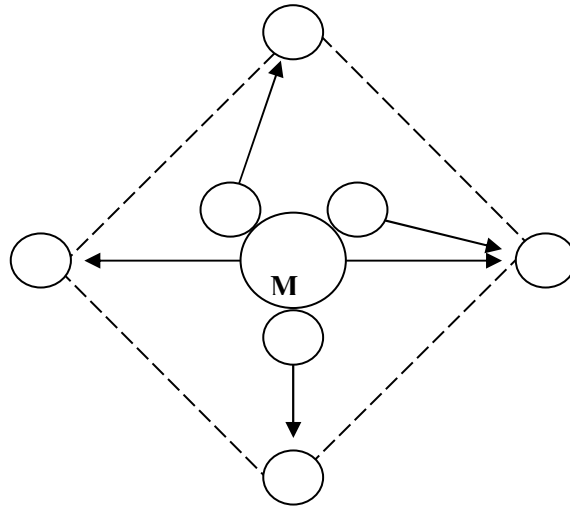
Uluslararası Enformasyon Akış modeline göre; iletişim ekseninde **Harry Potter Romanlarının** kaynak olarak çıktığı yer Londra'dır. Mesajı ise romanların içeriğidir. Üretim evresi içerisinde Amerika Birleşik Devletleri'de yer almaktadır. Romanların yanı sıra, filmlerin ve diğer temalı ürünlerin üretim yeri ABD'dir. Bu çerçevede içerisinde Harry Potter romanlarının kaynağı Londra ve ABD'dir. Mesaj ise aynıdır, Harry Potter romanlarının ve filmlerin içeriği. Tüm bu üretim evresi Batı'da, Hıristiyan ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Dağıtım bölümü Londra ve ABD merkezli şirketler tarafından tüm dünyaya yapılmaktadır. Dağıtım bölümü içerisine diğer ülkelerde anlaşmalı olarak çalışılan

yayın evleride dahildir. Yanı sıra, internet üzerinden çeşitli internet siteleri aracılığı ile (www.amazon.com.vb) tüm dünyaya ulaştırılmaktadır. Hedef ise küresel'dir. Tüm dünyada her dile çevrilerek ulaştırıldığı için küresel bir kültür ürünüdür.

Teknoloji ekseni ise, romanların basım yeri ve filmlerin çekim yeri Londra ve ABD'de yapılmaktadır. Yanı sıra, temalı ürünlerin üretildiği yer de aynıdır. Küresel anlamda incelendiğinde; örneğin Türkiye'de anlaşmalı olarak çalıştıkları şirket Yapı Kredi ve Yayınlarıdır. Kitapların Türkçeye çevrilerek çoğaltıldığı yer Türkiye'dir. Bu çerçevede yine, dağıtım evresinde olduğu gibi local şirketlerle birlikte çalışmaktadırlar.

Schramm (1964), Grouse (1972), Katz ve Wedell (1977) ile Mowlana'nın (1985) çalışmaları "Uluslararası Haber Akışı" modelinin ortaya atılmasına yol açmıştır (McQuail ve Windahl, 1997:254-257).

Şekil 2. Uluslararası Haber Akışı Modeli

Kaynak: McQuail ve Windahl, 1997:251.

Uluslararası haber akışı modeline göre dünya egemen merkez ve bağımlı çevre olarak ikiye bölünmüştür. Merkezin, çevreye haber akışı üstünlüğü vardır. Merkezin uyduları vardır ve bu uydular merkeze daha az bağımlı olup kendi haber toplama ve işleme kaynaklarına sahiptirler. Çevre için haber kaynakları merkez ya da merkeze bağlı uydulardır. Çevre, merkez ve uyduya haber kaynağı olamamaktadır. Modelin özünde, merkezin, haber kaynağı olduğu için, merkez/uydu/çevre kitle iletişim araçları aracılığıyla kitlelere aktarılan haber olaylarda nicel üstünlüğe sahip olduğu görüşü yer almış; çevre ülkelerin arasında ise ya çok az haber akışı olduğu ya da haber akışı olmadığı kabul edilmiştir.

Uluslararası Haber Akışı modeli, Batılı haber ajanslarının kendi aralarında ve Üçüncü Dünya'ya yönelik haber akışlarının kuvvetli; Batılı haber ajanslarına yönelik akışın ise zayıf olduğunu vurgulamakta ve haber kaynakları ile işleme imkanlarında uluslararası ekonominin doğurduğu dengesizliğe dikkat çekmektedir. Kültürel benzerlik, ortak dil kullanımı ve coğrafi yakınlık ise haber akışında dengesizliği yeterince giderememektedir.

Uluslararası haber akışı modelinin ortaya koyduğu gibi Merkez'den çevreye haber ve enformasyon akışı nicel olarak üstünlüğe sahiptir. **Harry Potter** romanlarında ve diğer tamamlayıcı kültürel ürünlerinde olduğu gibi, merkezden çevreye sürekli bir enformasyon akışı gerçekleşmektedir. Filmlerin galası, kitapların yayım tarihine yaklaşan günler içerisinde çevreye sürekli bir haber akışı mevcuttur. Yanı sıra, kitapların içeriği ile ilgili tartışmalar da çevreye aktarılmaktadır. Bu kadar

çok haber akışı da merkeze bağımlı çevrede kitapalara ve filmlere karşı bir ilgi ve merak uyandırmaktadır.

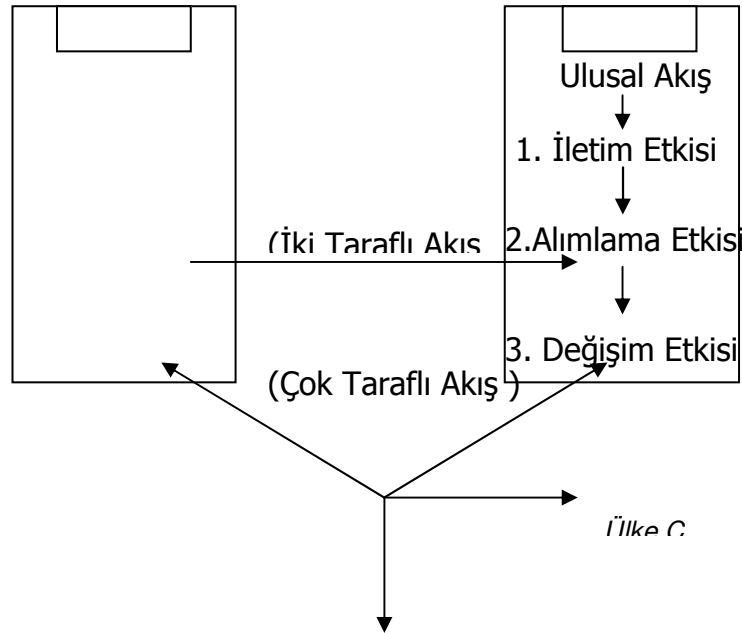
Amerika Birleşik Devletleri'nin görsel ve işitsel alanda üretici ve kaynak sağlayıcı olarak egemenliğinin yirminci yüzyılın başından itibaren geçerli olduğunu belirten Tunstal'ın çalışması ile televizyonun hızlı gelişiminin bu egemenliği sağlamlaştırdığını savunan Varis'in çalışmaları bir arada ele alınmış ve **Transnasyonel Televizyon Akışı** modeli ortaya konulmuştur (McQuail ve Windahl, 1997:258-261). Transnasyonel Televizyon Akışı modeli iki boyutu birden açıklama çabası gütmektedir: (a) Gelişmekte olan ülkelerin televizyon sistemleri yabancı program ithaline bağımlıdır; (b) Kablo ile uydu dağıtımının gelişimi Amerikan film endüstrisi karşısında Avrupa'nın gerilemesine ve kültürel açıdan istila edilmesine yol açmıştır. Selstrup tarafından geliştirilen modele göre, üç çeşit uluslararası akış vardır:

1. **Ulusal:** Ülkede üretilmeyen içeriğin ülke televizyon sisteminde dağıtılması.
2. **İki Taraflı:** Bir ülke için amaçlanıp, üretilen içeriğin diğer bir ülkede de alınması.
3. **Çok Taraflı:** Dünya genelindeki izleyiciler için üretilmesi ve dağıtılması.

“Selstrup ayrıca, herhangi bir transnasyoneleştirici etkiye ulaşılabilmesi için gerekli olan, birbirini takip eden evrelerin altını çizer:

- (1) İçerik dağıtılmalıdır (yukarıdaki üç yoldan herhangi biriyle).
- (2) İçeriğin alınması gerekir.
- (3) Kültürün ‘transnasyoneleşmesi’nin gerçekleşmesi için, insanların nasıl düşündüğü, ne bildikleri veya nasıl davrandıkları konusunda bir etkisinin olması gerekir”

(McQuail ve Windahl, 1997:259).

Transnasyoneleşme derecesi (iletim ve alımlama etkisi düzeylerinde) bir ülkeden diğetine (dil ve kültürel yakınlıklara bağılı olarak) ve spesifik içerik biçimine (izleyici beğenisi, zevk ve tercihler) göre oldukça farklılık göstermektedir.

C. Uluslararası İletişim ve Ağlar Toplumunda

Endüstriyel ürün olarak Harry Potter

Kültür endüstrisi ürünleri son dönemlerde çoğunlukla çocuklar ve gençler ile ilgili tüketimle ilgilenmeye başlamıştır. En büyük hedef kitlelerinden biri de çocuklar olmuştur.

Çocuk kültürünün geleneksel ikonları olan edebiyat, oyuncaklar ve müzikler bugün büyük ölçüde medya devleri tarafından oluşturulmakta ve yönlendirilmektedir. Çocuklar için yeni idoller yaratarak temalı ürünleri ile de desteklemektedir.

Uluslararası iletişime teknolojik açıdan yaklaşan **Manuel Castells**'e (1996:376) göre, "ağlar toplumu (network society) olarak tanımlanan yeni düzende, pek çok klasik sosyal teörinin dayandığı zamanın mekan üzerinde egemen olduğu varsayımının tersine; mekan zamanı organize etmektedir/düzenlemektedir". Enformatik ağları üzerinde eşzamanlı olarak karşılaşan kişiler, zamanın dönüştüğü ve mekanların değiştiği bir uzamda yer almaktadır. Castells'e göre, bütün bu dönüşüm ve değişimler teknolojiye yaşanan gelişmelerin sonucudur: "1990'ların başında ABD, Avrupa ve Japonya'da işgücünün çok küçük bir kısmı esnek zaman ve mekan esasına bağılı olarak çalışmakta idi. Ancak, gelecekteki profesyonel aktivitelerin tarzı evde part-time çalışma şeklini almakta ve bu da ağ (networks)

yapılarının gelişimine ve esnek çalışma sürecine işaret etmektedir” (Castells, 1996:377).

Enformasyon teknolojilerindeki gelişim, ağlar toplumunda, uluslararası ekonomiye yeni görevler yüklemektedir: “Enformasyonel/global ekonomi; koordine eden, yenilik yapan ve işleri idare eden ağ faaliyetlerinin yönetim ve kontrol merkezleri etrafında organize olur. ... Global ekonomi bir yandan gelişip, yeni pazarlarla birleşirken diğer yandan da sisteme katılan yeni birimlerin idaresini ve her an değişen bağların gerekli kıldığı gelişkin hizmetlerin üretimini de organize etmektedir” (Castells, 1996:378-379). Castells, ağlar toplumunda, ülkelerden ve bölgelerden çok dünya metropollerinin ön plana çıkacağını ve bu kentlerin, tarihi anlamda uluslararası ticaret ve bankacılık merkezleri olmalarının ötesinde, uluslararası ekonomide bir yeri değil, bir süreci ifade ettiklerini savunmaktadır:

“Küresel şehir olgusu, hiyerarşinin yukarısında birkaç kentsel öze indirgenemez. Bu, farklı yoğunluklarda olup; küresel ağ ile her bir alan arasında yer alan karşılıklı aktivitelerin göreceli önemlerine dayanan farklı ölçeklerde ileri hizmetleri, üretim merkezlerini ve pazarları birbirine bağlayan bir süreçtir. Her bir ülkede, ağ (network) mimarisi kendini bölgesel ve yerel merkezlere göre yeniden üretir, böylece bütün sistem küresel seviyede birbirine bağlı hale gelir”

(Castells, 1996:380).

Castells, gelişkin hizmetlerin üretim ve tüketim merkezleri ile yerel toplulukların ağlar etrafında birleştikleri bir süreç olarak tanımladığı günümüz metropollerinin, uluslararası ağların egemenliğindeki dört yeni fonksiyona sahip olduğunu

belirtmektedir: “(a) Dünya ekonomisinin organizasyonunda yüksek yoğunluklu yönetim merkezi, (b) Finans ve özelleştirilmiş hizmetler sektöründe anahtar konum, (c) Lider endüstrilerde üretimi ve yeniliği içeren merkez, (d) Ürünler ve üretilen yenilikler için pazar. Bu şehirler, daha doğrusu iş merkezleri, birleşmiş merkezi büroların ve finansal kurumların ihtiyaçlarının karşılandığı ve yüksek nitelikteki iş gücünün bulunduğu enformasyon temelli değer üretim kompleksleridir” (1996: 384).

Enformasyon toplumu ve uluslararası iletişim düzeninin işleyişinde karşılaşılan sorunların ekonomik, kültürel ve psikolojik alanda ağların gelişimiyle birlikte ortadan kalkacağını ileri süren Castells, “Yeni enformasyon teknolojileri yaygınlaşır yaygınlaşmaz, birçok farklı ülke tarafından uygulanmış; birçok kültür, organizasyon ve çok yönlü amaçlar ile tüm uygulamalar yıkılmış ve bu yıkılma teknolojik yenilikler doğrultusunda geri besleme olarak kullanılmıştır. Hızın artırılması, teknolojik değişim alanının genişletilmesi ve kaynakların çeşitlendirilmesi bunlar arasında yer alır” (1996:5) görüşlerini benimsemektedir. Castells’i eleştiren Geray (1997:76), “Manuel Castells, çalışmalarında önerdiği ağ toplumu (network society) kavramını zaman ve mekan kavramlarındaki değişiklikler üzerine kurmaktadır. Enformatik-iletişim ağları üzerinde eş zamanlı olarak karşılaşan kişiler sabit veya sıralanmış mekanlarda değil, akışların mekanında yer almaktadırlar. Akış mekanında bulunan kişiler için zaman kavramı da artık değişmiştir. Zamanın ard arda gelen doğası, akış mekanlarında kaybolmaktadır. Artık sadece akış mekanlarından dışlanan kişiler için bildiğimiz saatsel ve biyolojik zaman geçerlidir” görüşünü savunmaktadır. Van Dijk ise Castells’in ağ konusundaki toplumsal mücadelelerden ve denetimden hiç bahsetmediğini vurgular: “Castells’in enformasyon toplumu ve enformasyonizm düşünceleri diğer bir çok düşünürden

farklı değildir. Hatta Bell'in post-endüstriyelizminden de farklı değildir. Castells, modernizasyon teorisinin ana damar akımını izlemektedir. Sosyal hareketlerin gücü ve kimliği konusundaki bakışı Alain Touraine'ninkine yakındır. Ulusal devletin ve demokrasinin egemenliğini ve gücünü uluslararası ağ organizasyonlarının etkisiyle yitirdiği gözlemi de asla bir yenilik değildir" (Van Dijk, 1999:132).

Harry Potter kitaplarının yazarı Joanne Rowling'in 1990 yılında yaptığı bir tren yolculuğunda Harry Potter serileri ile ilgili ilk fikirler aklında canlanmıştır. 1995 yılına kadar Harry Potter serisinin ilk kitabı olan Felsefe taşı tamamlamış ve bir yayıncı aramaya başlamıştır. Bir yıl süren araştırmadan sonra, 1996 yılında Londra'da bulunan Bloomsbury isimli yayınevi Harry Potter ve Felsefe taşı'nı yayınlamaya karar vermiştir. Rowling'in kendi resmi sitesindeki açıklamasına göre; birçok yayın evi yayımlamayı kabul etmemiş, o kadar çok yer reddetmiş ki Bloomsbury kabul ettiğinde sevinçten zıplamaya başlamış (2006 www.jrowling.com).

Hp-lexion isimli web sitesin çerçevesinde Harry Potter kitaplarının gelişimini şu şekilde özetleyebiliriz:

1997 yılında Harry Potter ve Felsefe taşı yayınlanmıştır. Aynı yıl "Nestle Smarties Gold Award'ı" kazanmıştır. 1998 yılında Sırlar odası yayınlanmıştır ve en çok satanlar listesine girmiştir. Aynı yıl Amerika'da Scholastic yayınevi Harry Potter ve Felsefe Taşı'nı, Harry Potter ve Büyücünün Taşı başlığı altında yayınlamış ve Warner Bros. toplamda 7 filmin tüm haklarını satın almıştır. 1998 'de "Nestle Smarties Gold Award'ı Rowling kazanmıştır ve tarihte bu ödülü 2 kere kazanan ilk isim olmuştur. 1999'da British Book Awards Harry Potter'ı yılın kitabı olarak seçmiştir ve Rowling'de yılın yazarı seçmiştir. Nisan 1999'da 60.000 çocuğun oyu

ile yılın çocuk kitabı seçilmiştir. 1999 yılında Azkaban tutsağı yayınlanmış ve ilk üç günde 64.000 satarak en çok satan kitap ünvanını almıştır. Nestle Smarties Gold Award'ı üçüncü kere kazanarak özel bir sertifika sahibi olmuştur. 2000 yılında Azkaban Tutsağı'nın reklamı; Tigger ve Pokemon ile birlikte yapılmaya başlamıştır. Rowling ikinci kez yılın yazarı ödülünü almaya hak kazanmıştır. 2000 yılında Ateş Kadehi yayınlanmış ve yine tüm rekorları kırmıştır. 2001 yılında Rowling; *Çağlar boyu Quidditch ve Fantastik canavarlar nelerdir nerede yaşarlar* isimli iki kitap daha yayınlamak tüm geliri fakir ülkelere bağışlamıştır 2001 yılında serinin ilk filmi İngiltere'de ve Amerika'da tüm sinemalarda gösterime girmiştir. Dünya sinemaları da aynı yıl filmi göstermiştir. 2002 yılında ise serinin ikinci filmi vizyona girmiştir. 2003 yılında Zümrüdüanka Yolculuğu yayınlanmış, 2004 yılında ise Azkaban Tutusu tüm sinemalarda gösterime girmiştir. 2005 yılında serinin altıncı kitabı olan Melez Prens tüm dünya'da yayınlanmış ve Ateş Kadehi sinemalarda vizyona girmiştir.

Harry Potter romanlarının tüm dünyaya dağıtılmasının yayınında romanları tamamlayıcı diğer ürünlerde aynı ölçüde yayılmıştır. Harry Potter vcd, soundtrack ve dvd leri tüm dünyada birçok müzik markette satılmaktadır. Yanı sıra; Jim Dale'in okuması ile oluşturulan Harry potter kitaplarının kasetleri kaset çalarlardan dinlenmektedir. Çocuklar bu kasetleri alarak Harry Potter romanlarının okumasını her yerde dinleyebilmektedirler.

Warner Bros kendi resmi sitesinde ve anlaşmalı olduğu diğer sitelerde "Wizad Shop" (Büyücü Dükkanı) başlığı altında Harry Potter temalı birçok ürünün satışını gerçekleştirmektedir. Bu dükkanda bulabileceğiniz ürünler arasında asalar, yüzükler, zaman döndürücü, elektronik tren, heykeller, t-shirtler, sweat shirtler, şapkalar, iç çamaşırları, saatler, oyuncaklar, temalı oyunlar, puzzleler, seçmen sapka,

, bereler, atkılar, kalemler, kitap ayraçları, mouse padler, kot ceketler, bustler, flamalar, kupalar, bilgisayar oyunları yer almaktadır.

Nielsen isimli global medya analizi ve ölçümlemesi yapan firmanın 2002 verilerine göre, 2002 yılında dört Harry Potter kitabının kombinesi sadece Amerika, Birleşik Krallık ve Avustralya'da 6.8 milyon kopyadan daha fazla satmıştır. İlk iki filmi 1.8 milyar dolar hasılat yaparak gişe rekorları kıran filmler arasına girmiştir. 2003 yılında en çok satan DVD ise Harry Potter ve Sırlar Odası olmuştur. Kasım 2002'de Harry Potter internet sitesini 3 milyondan fazla ziyaretçisi olmuştur. Amerika'da Harry Potter film müzikleri günde 706.000'den fazla satmıştır. Firmanın analizleri hakkında detaylı bilgiyi Ekler bölümünde ikinci sırada bulabilirsiniz.

Harry Potter romanlarının ve filmlerinin tüm dünyada çok sayıda kişi tarafından takip edilmesi, temalı ürünlerinin, oyunlarının ve dvd ve vcd lerinin satış rekorları kırması, yanı sıra filmlerinin çekildiği yerlerde dikkat çekici bir şekilde turizm faaliyetlerinin arttığı da gözlenmiştir. Londra'da BIA Haber merkezinin, 8.12.2002 tarihindeki yazısında da belirttiği gibi: Filmler Turizm merkezi yaratıyor (www.bianet.org). Sırlar Odası isimli ikinci filmin çekim yeri olan Northumberland'ın yıllık turizm gelirinde ciddi bir artış saptanmıştır. Seyahat amaçlı turları yanı sıra Harry Potter temalı çok sayıda yazokulu ve Harry Potter okullarının da açılması endüstrinin tam şekilde işlemlerini sağlamaktadır.

Londra'da Middle Tennessee State University ve Northen Kentuck University öğretim görevlileri tarafından düzenlenen yaz okullarına bir ay boyunca katılan öğrenciler ile Harry Potter romanları tartışılıyor, paganizm ve ahlak değerleri sorgulanıyor, filmlerin çekildiği mekanlar dolaşılıyor; kendi tanıtım yazılarındaki değişimleriyle sıkıcı aynı yaz kamplarından kurulmuş oluyor. Yaz kampının ücreti

de 2500 dolardan başlıyor. Ek ler bölümünün üçüncü sırasında yaz kampı ile ilgili belgeyi görebilirsiniz.

Harry Potter ile ilgili girişimler sadece turlar ve yaz kampları ile kalmayıp tam zamanlı bir Harry Potter okuluna da dönüşmüştür. ***Grey School of Wizardry*** okulu, Harry Potter romanlarında ki Hogwarts okulu gibi büyücü ve cadı yetiştiren bir okuldur. Tıpkı filmlerde yer alan Büyücülük tarihi, iksir yapımı ve karanlık büyülere karşı savunma dersleri veriliyor. Okulun işleyişi tıpkı Hogwart's gibi, 4 bölümden oluşuyor, öğrenciler yeteneklerine göre bölümlere ayrılıyor. Toplam 40 yatılı öğrenci kabul ettiği gibi internetten ders alan online öğrencilerin sayısı da 600'e yaklaşmış durumda. Yatılı öğrencilerde yaş sınırı 11-18 arası ancak online öğrencilerde yaş sınırı yok ve katılımcıların profili 70 yaşa kadar genişliyor. Yatılı öğrencilerin dönemlik masrasası ortalama 2000 dolar civarında. Online öğrenciler ise ders başına ücret ödüyorlar ve dersden derse ücretler değişiyor. Aktüel dergisinde 25. sayısında çıkan habere göre bir buçuk sene önce açılan bu okula yüzlerce kişi başvuruyor ancak sadece 40'ı kabul ediliyor. Yanı sıra bu tip eğitim ve öğretim veren okul sayısının 10'u geçtiği ve her geçen gün çok daha fazla talep gördüğü belirtilmekte. Grey School hakkında daha detaylı bilgi edinmek için www.greyschools.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Harry Potter romanları için yapılmış bunca faaliyeti aktardıktan sonra, bu ürünün bu ürünün kültür endüstrisi ürünü olduğunu çekinmeden söyleyebiliriz:

“Modern kültür tekelleri, kendilerine uygun düşen girişimcileriyle birlikte, aslında tasfiye sürecine girmiş tedavül alanından bir parçanın hala hayatta kaldığı ekonomi bölgeleridir. Burada bir kimse yalnız işine gözünü dikmekle kalmayıp söz de dinlerse şansını deneyebilir. Direnen hayatta kalabilir, ama intibak ederek. Kültür sanayiinden olan farkı bir kez kayda geçerse, toprak reformcularının kapitalizme ait oluşları gibi, o da artık kültür sanayiine ait olur. Gerçekliğe uygun öfke işletmeye yeni bir fikir verenin etiketi haline gelir. ... Tabanla doruk arasındaki uçurum açıldıkça, iyi örgütlenmiş gösterişlilik vasıtasıyla üstünlüklerini belli edenlerin bu uçurumdaki yerleri keskinleşmektedir. Yetenekli yandaşlarının yolunu açan liberalizm eğilimi böylelikle kültür sanayiinde de yaşamaya devam etmektedir. Yeteneklilere bugün bu yolu açmak aslında çoktan beri büyük ölçüde düzenlenmiş piyasanın işlevidir, ki bu piyasaların özgürlüğü parlak dönemlerinde sanattan, başka yerde ise budalalar için açlık sanatından ileri gelmektedir. Kültür sanayii sistemi boşuna liberal sanayi ülkelerinden doğmamıştır, bu ülkelere özgü tipik kitle iletişim araçları, özellikle sinema, radyo, caz ve dergiler burada başarılı olmaktadır. Bu sistemin

gelişmesi hiç kuşkusuz sermayenin genel yasalarından kaynaklanmaktadır”

(Horkheimer ve Adorno, 1996:20-21).

Harry Potter Romanları, Filmleri, reklamları, halkla ilişkiler çalışmaları, oyunları, temalı ürünleri, adına açılan okullar ve yapılan turlara bakıldığında kar elde etme amaçlı faaliyetler olduğunu söyleyebiliriz. O kadar çok halkla ilişkiler ve pazarlama faaliyetleri kullanılmıştır ki, Harry Potter hiçbir serüveninde kola içmezken tüm dünyada Coca-cola kutularının üzerinde resmi basılarak tanıtım yapılmıştır. Harry Potter filmi ve Coca cola arasındaki bu ticari anlaşma 150 milyon dolar değerindedir. Bu anlaşma dünyadaki Harry Potter fanlarının dikkatini o kadar çok çekmiştir ki; protesto etmek için *saveharry.com* adlı bir internet sitesi kurarak elektronik broşürler dağıtmışlardır. Harry Potter’ı ticari bir meta haline getirdiklerini ve çocuklara cola gibi zararlı bir içeceğin reklamını yaptıkları için eleştirmişlerdir. Ek’ler bölümünde dördüncü sırada bu elektronik broşürü görebilirsiniz.

Kültür endüstrisi kitle iletişim araçları ve pazarlama ile milyonların bilinçlerini yönetmektedir. Karşı karşıya olunan durum dünyanın dört bir yanında tüketici konumunda olan geniş halk kitlelerinin kimlik arayışlarına ve beğenilerine cevap veren kültürel ürünler ile bu ürünlerin iletildiği kanalların çoğunluğunun ABD kökenli çokuluslu şirketlerin denetiminde olduğudur.

Mowlana’nın geliştirdiği Uluslararası Enformasyon Akışı modelinde ortaya koyduğu gibi, gelişmiş ülkelerden azgelişmiş ülkelere enformasyon akışı çok fazladır; tam tersi durum ise yok denebilecek kadar azdır. Batı’da mevcut olan üretim ve dağıtım evresi; yazılım ve donanımla da çok iyi desteklenmektedir. Harry Potter

Romanları ve diğer temalı ürünleri çok taraflı dağıtılmaktadır. Ulusal anlamda Hıristiyan ülkeler içerisinde dağıtılmasının yanı sıra, küresel anlamda tün dünya ülkelerine dağılmaktadır.

Harry Potter ile kurulan bilinci anlayabilmek, tüm dünyaya hangi fikirlerin yayıldığını görebilmek için romanlarda yer alan kültürel kodları incelemekte fayda vardır.

BÖLÜM IV

Kültürel ürün olarak Harry potter ve Romanlarda sunulan Kültürel Kodlar

A. Harry Potter ile sunulan mitolojik ve Hıristiyanlık ile ilgili kodlar

Harry Potter romanlarında çok sayıda mitolojik ve tarihi öge bulunduğu çeşitli yazarlar tarafından birçok kez dile getirilmiştir. Tartışmamızı bir üst seviyeye taşımak aynı zamanda da daha sağlıklı olması açısından romanlarda yer alan mitolojik ve tarihi öğelere değinmekte yarar vardır.

A I. Romanlarda yer alan isimler ve analizleri

Aşağıda açıklamalarıyla birlikte listelenmiş olan kelimeler Harry Potter romanlarında yer alan karakterlerin isimleri, büyü adları ve büyülü nesnelerin isimleridir. Aşağıda yer alan tablodaki veriler, Harry potter romanlarının ideolojisini açıklayabilmemize yol gösterecektir.

1.Karakter isimleri

1. 1. Erkek öğretmenler ve diğer büyük erkek büyücüler

<p>Albus(Dumbledore) Latince de beyaz anlamına gelir. Hogwart's okulunun müdürünün ilk ismidir. Dumbledore ise, Bumblebee'nin (yabanarısı)eski İngilizcesi. Dore Fransızca bir kelime, altından yapılmış anlamındadır.</p>
<p>Argus (Filch) Argus yüz gözü olan bir Yunan tanrısı. Sürekli etrafı gözetler ve uyuduğu zaman bile elli gözünden fazlasını kapatmaz.</p>
<p>Firenze Floransa'nın İtalyan'cadaki anlamıdır.</p>
<p>Gilderoy Altın Kral. Öğretmenlerden birinin ismidir ve altın sarısı saçları vardır.</p>
<p>Hagrid Yunan mitolojisinde Olympus'tan kavulan bir tanrı'dır. Fakat Zeus kalmasına ve hayvanlara bakmasına izin vermiştir. Okul öğretmenlerinden birinin ismidir, yarı devdir ve okul müdürü okulda kalmasına izin vermiştir.</p>
<p>James: Harry'nin babası. İngiltere kraliyet mahkemesi St. James olarak bilinmektedir</p>
<p>Lucius:Lucifer isminden türetilmiş olan Lucius isimli karakter, Draco'nun babası ve karanlık büyülere ilgisiyle bilinen bir karakterdir. Lucifer, Latince'de şeytan anlamına gelmektedir.</p>
<p>Lumos Latince lamba veya ışık anlamındadır.</p>

Lupin(Remus) Latince bir kelime olan ve kurt anlamına gelen Lupus'dan türemiştir.

Ayrıca İngiltere'de sık rastlanan bir çiçek adıdır. Remus ise, Remus ve Romulus bebekken terkedilmiş ve dişi bir kurt tarafından emzirilmiş ikizlerdir. Daha sonra ikisi Roma'nın kurucusu olmuşlardır. Romanlarda Harry'nin babasının sevdiği bir arkadaşı olan Remus, bir kurtadamdır.

Salazar (Slytherin) Antonio Salazar, Portekiz'i 1968'deki ölümüne dek 36 yıl yöneten faşist diktatör'dür. Adı geçmişteki Hitler gibi saf ırka inanan diktatörlere atfen kullanılmıştır. Romanlarda Salazar Slytherin, saf kan büyücü olmayanları kendi okuluna kabul etmemiş ve ayırım yapmıştır.

Severus (Snape) Severe kelimesinden gelir.Katı,acımasız anlamındadır.

Voldemort Fransızca kelimelerden oluşur. Vol;uçuş,de;-nin/-nın ve ort;
ölü/ölüm.Ölümün hırsızlığı;Voldemort,ailesini öldürerek Harry'den onları çalmıştır.

1.2. Bayan Öğretmenler ve diğer büyük bayan büyücüler

Fleur Delacour Soylu kadın anlamına gelen Fransızca bir tanımlamadır.
Lily: Harry'nin annesi. Bir çeşit narin ve güzel çiçek ismidir.
Maxime (Olympe) Fransızca. İlke/yöntem veya yönetici anlamındadır. Bayan Maxime Beauxbatons'un yöneticisidir.
Minerva (McGonagall) Roma mitolojisinde eğitim tanrıçası. Hogwarts'ın Gryfindor bölümünün müdürüdür.
Narcissa Roma mitolojisindeki kendine aşık olan Narcissus'tan esinlenerek oluşturulmuştur. Bir karakter adıdır ve anlamına yakışır bir şekilde uyum sağlamaktadır.
Poppy (Pomfrey) En eski tıbbi bitkilerden biridir. ağrı kesici ve uyutucu olarak binlerce yıldır kullanılır. Madam Pomfrey, Hogwarts okulunun revirinden sorumludur.
Skeeter (Rita) Sinek kelimesinin Amerikan argosundaki şeklidir.
Sybil (Trelawney) Eski çağlardaki kadın peygamberler.

1.3. Erkek öğrenciler ve diğer genç erkek büyücüler

Cedric Kelt (bugünkü Breton, İrlanda ve Galya'lıların ataları) kökenli bir isim, komutan demektir. Okul öğrencilerinden birinin ismidir.

Draco Ejderhanın Latincesi. Aynı zamanda takımyıldız anlamındadır. Aynı zamanda Draco adında acımasızlığıyla tanınan bir Yunan tanrısı da vardır. Okul öğrencilerinden kötü bir karakteri canlandıran kişinin ilk ismidir.

Dudley Dursley Dud kelimesiyle (işe yaramaz kimse) oynanarak oluşturulmuştur. Sıkıcı kimse anlamı da vardır. Dursley ise, İngiltere'de küçük bir kasaba ismidir.

Harry Potter: Telaffuzu *Heir* kelimesini çağrıştırmaktadır. Krallığın varisi, prens, oğul anlamı vardır. Potter, hayat veren anlamındadır. Birçok kilisenin ortodoks kilisesinin kapısında "Potter's House" yazmaktadır. Hayat veren güç ise Tanrı'dır. Tanrının oğlu anlamı çıkmaktadır: Hıristiyanlık'ta Hz İsa.

Malfoy Fransızca "Mal Foi" güvensizlik veya inanmamak anlamındadır. Yanı sıra kötü talih anlamı da vardır.

Parvati(Patil) Hint adıdır, kibar anlamına gelir. Ayrıca Hint dininde üstün bir tanrı olan Shiva'nın karısının adıdır

Viktor (Krum) Latin kökenli bir isim; fatih anlamındadır.

1. 4. Kız öğrenciler

Cho (Chang) Sonbahar anlamına gelen çince bir isim. Çekik gözlü bir okul öğrencisinin ismidir.

Hermione(Granger) Etkili ve güzel söz söyleme anlamındadır. Yunan Mitolojisi'nde esin perisi anlamına gelir. Şairlere esin veren peridir. Ayrıca Troya'lı Helen'in kızının adıdır.

1. 5. Hayvan ve yaratık isimleri

Crookshanks Çarpık bacaklı demektir. Hermonie'nin kedisinin ismidir.

Ruh Emici (Dementor) Deli,çılgın anlamına gelen"demented" kelimesiyle oynanarak yaratılmıştır.Böylece Ruh Emici, sizi deli eden demektir.

Dobby Akşamları ev işlerini yapan yardımsever ev cinlerine verilen eski bir İngiliz adı.

Hedwig Viking'lere ait eski bir İsveç adı.Koruyucu ve güvenilir kişi anlamına gelir. Harry'nin güvenilir baykuşudur.

Mrs.Norris Yazar Jane Austin'in "Mansfield Park"ından alınmıştır. Vaizin herşeye burnunu sokan karısıdır

Scabbers Argo, tembel, çalışmayan insan anlamına gelir.

2. Romanlarda yer alan mekan isimleri ve anlamları

Beauxbatons Fransızca "güzel sopalar" anlamına gelir. Sopalar, büyücü deyneklere anlamında kullanılmıştır. Büyücü okulu ismidir.

Durmstrang Almanca kökenli bir anlatımdan gelir. Kelimesi kelimesine çevirisi "fırtına ve gerilim"dir. Bir tiyatro oyunu ve aynı zamanda Alman Edebiyat akımlarından biridir. Günümüzde kullanılan anlam ise büyük acı, sıkıntı'dır.

Flitwick Londra'nın dışında bir kasaba.

3. Romanlarda kullanılan büyü, bitki, deyimler ve anlamları

Acico Latince de almak, elde etmek, kabul etmek gibi anlamları vardır. Bir nesneyi dokunmadan, çağırarak ele almak için serüvenlerde kullanılan bir büyüdür.

Animagus Latince de büyücünün ruhu. Animus ruh, magus ise büyücü. Serüvenlerde biçim değiştirerek bir hayvan şekline girebilen büyücüler için kullanılmaktadır.

Avada Kedavra Eski Suriye dilinde "herşey yok olsun" anlamına gelir. Asıl bilinen hali Abra Kadabra'dır. Serüvenlerde öldürme büyüsü olarak yer almaktadır.

Crucio / Cruciatus Latince de işkence anlamına gelir.

Expecto Patronum Latince, "koruyucuyu serbest bırak" anlamındadır. Romanlarda kişinin kendisini korumak için kullandığı bir büyüün ismidir.

Muggle Yazar Rowling bu kelimeyi mug yani enayi/aptal kelimesinden yarattığını söylüyor.

Magus Latince'de büyücü anlamındadır.

Mandrake Geniş, çatal kökleri olan ve insan şekline benzeyen bir Akdeniz bitkisi.

Patronus Latince koruyan, savunan anlamındadır. Sonuçta Latince Baba kelimesinden gelir. Büyü yapıldığında kişinin kendisini korumasını sağlayan geniş beyaz bir çember olarak romanlarda geçmektedir.

Veritaserum İıldikten sonra herkesin doğruyu söylediği bir içecek.İtalyanca “la verita” gerçek anlamındadır.

Wingardium Leviosa Havaya yükseltmek. Wing-Kanat-Wingardium’un kökü,Levitate ise Leviosa’nın köküdür ve- havadaUmak- anlamına gelir.

4. Mitoloji'den Hıristiyanlığa Semboller

Sembol	Anlamı	Referansı
Griffindor = Grifin	Kartal/Aslan: Yerin ve göğün kralı: İnsan /Tanrı: İsa'nın her iki tabiattaki temsili	Hıristiyanlık
Cerberus- Kerberos	Üç başlı koruyucu köpek	Yunan Mitolojisi
Unicorn	Tek boynuzlu at, arılığı, saflığı ve iyi niyeti temsil etmektedir	Hıristiyanlık öğretisi
Phoneix- Anca Kuşu	Küllerinden yeniden doğan kuş; sonsoz hayatı, yeniden dirilmeyi temsil etmektedir	Hıristiyanlık öğretisi
Felsefe Taşı	Hayat iksiri, ölümsüzlük	Mitoloji ve Hıristiyanlık
Felsefe taşını saklandığı yer	Süleyman mabedi ve tapınak şovalyeleri	Hıristiyanlık tarihi
Ateş Kadehi	Kutsal Kase	Hıristiyanlık tarihi
Lord Voldemort	Bedensiz Yaşam: Ruhun kaybolmayı ve yaşamaya devam etmesi	Hıristiyanlık
Harry Potter	A'rry: Varis, Kralın yerine geçen kimse, oğul Potter: Hayat veren, Tanrı	Hıristiyanlık
Erkek Geyik	Boynuzları: Hayat Ağacı: Kırılısada yeniden doğar, diriliş	Hıristiyanlık

A. II. Mitoloji'den Hıristiyanlığa sembollerin analizi

1. Griffin

Harry Potter'ın Hogwarts'da mensup olduğu bölümün adının türetildiği kelime. Griffin; başı ve kanatları kartal görünümünde vücudu ise aslan görünümünde olan mitolojik bir yaratıktır. Hem yere hem de gökyüzüne hakim olabilme özelliği ve cesurluğu ile öne çıkmaktadır. Bu mitolojik yaratık daha sonra Hıristiyanlıkta cenneti simgeleyen bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Hıristiyan cennetinin tasfirinde iki bölümden bahsedilmektedir: Yeryüzü cenneti ve göksel cennet olmak üzere, iki ayrı cennet kabul edilmektedir (Cömert 1999:141). Griffin'de hem göklere hem yere hakim olmasıyla bir bütünü simgelemektedir.

2. Cerberus-Kerberos

Yunan mitolojisinde üç köpek başına sahip; ölümler ülkesini bekleyen sadık ve uyanık canavar (Estin ve Laporte 119:2003). Harry Potter'ın birinci kitabı olan Felsefe taşında taşı koruyan köpek olarak karşımıza çıkmaktadır. Hagrid, Fluffy isimli 3 başlı köpeği Yunan barından aldığını söylemektedir ki bu da Yunan mitolojisiyle tam örtüşmektedir ve anlamlı bir referans olmaktadır (Colbert 2003:99)

3.Unicorn

Tek boynuzlu at şeklinde hayali bir hayvan. Arılığı (safılığı) ve temizliliği simgeleyen bu hayvanın özellikleri Allah'ın şartlarından biridir ve Hıristiyanlar bu anlamda unicornu Hz. İsa'nın simgelerinden biri olarak görmektedirler (Granger 2002:128). Yanı sıra, Felsefe taşında Harry Voldemort'u unicorn kanı içerken görmektedir ve kanı içerek güç sahibi olabileceği belirtilmektedir. Ancak Firenze Harry'e Voldemort'un kişisel amacı için kanı içtiği için fayda yerine zarar getireceğini ve lanetli olacağını söylemiştir. Kan içerek güce sahip olabilme Hıristiyanlıkta Hz İsa'nın kanı için geçerlidir. Ekmek vücudunu, şarap ise İsa'nın kanını temsil etmektedir ancak Harry Potter romanlarında da olduğu gibi iyi niyetli olmak gerekmektedir, kişisel hırs için yapılmamalıdır.

4. Phoneix (Anca Kuşu)

Dumbledore'un kuşu Fawkes, Anca cinsidir. Arabistan çöllerinde yaşadığı farzedilen, kendini yakarak yok ettikten sonra tekrar küllerinden doğan güzel bir kuş cinsi. Hıristiyanlıkta sonsuz hayatı, ölümsüzlüğü temsil etmektedir.

5. Felsefe taşı

Simya ilmini kimya ve büyü'nün birbirine karışımı olarak adlandırabiliriz (Colbert 2003:19). Simyacılar eski çağlarda, değersiz metalleri karıştırarak altın yaratmaya ve tüm hastalıkları yok eden ve içen kişiyi ölümsüz yapan bir iksir hazırlamaya çalışmışlardır. Bu özelliği ile altından bile daha değerli olan felsefe taşı Harry Potter serisinin ilk kitabının ismi olarak çıkmaktadır. Tıpkı gerçek hayattaki hikayeler gibi Harry Potter'da da aynı özelliklerle felsefe taşı yer almaktadır. Kişisel hırs ve tutku ile kullanılmaması gerekmektedir. Harry'de sadece iyi niyetle ona ulaşmaya çalışıldığında başarılı olmuştur. Matthew incili ise sadece temiz kalplerin Allah'ı görebileceğini söylemektedir (Granger, www.tyndalebooksellers.com). Rowling'in felsefe taşını bir sembol olarak kullandığını ve Hıristiyanlığın bu öğretilerine atıfta bulunduğunu söyleyebiliriz. Yanı sıra, romanda Harry Potter taşı eline aldığı anda, Voldemort/ Quirrell Harry'den taşı almaya çalışıldığında her yeri yanmaya başlamıştır. Bu durumda yine Hıristiyanlık dininin de yer alan "cehennem de yanma" öğretisi ile örtüşmektedir.

6. Felsefe taşının saklı tutulduğu gizli bölme ve Süleyman Mabedi

Küçük'de inşa edilen Süleyman Mabedi asırlarca harap olarak kalmıştır. Mabed'de Mısır'dan getirilen gizli bilgilerin, gizli emanetlerin ve yüzyıllar içinde yoğrulmuş gizemli bilgilerin, saklı hazinelerin yer altına gömüldüğü ve orda kaldığı varsayılmıştır. Tapınak Şovalyeleri tarafından korunduğu varsayılan Süleyman Tapınağında gömülü olarak saklandığı varsayılan önemli bilgilerden birini de Avcı

şu şekilde açıklamıştır: Kurşun ve bakırı altına çeviren simaya bilgisine ait yazmalar (Avcı 2005:26).

Harry Potter'ın birinci kitabının ismi olan Felsefe taşının romanda saklı tutulduğu yer ve işlevi tarihi efsanelerde yüzyıllardır yer almaktadır. Romanda taş yerin altında, bulunması mümkün olmayan ancak belli aşamalardan sonra ulaşılabilen bir yerde saklanmaktadır ve çok iyi korunmaktadır. Tıpkı Templer Şovalyeleri tarafından korunan ve yerin kaç kat altında bulunan gizli yer gibi. Burda da açıkça Hıristiyanlık tarihi ile ilgili olaylara referans yapıldığı görülmektedir.

7.Ateş Kadehi ve Kutsal Kase

Kasenin öyküsü kendi başına oldukça mistik ve ezoeriktir. Çoğu söylemde Kase'nin İsa'nın Son Akşam Yemeği'nde şarap için kullandığı, yapısı itibariyle kadehe benzeyen kupa olduğu açıkça ortaya konur. Eserlerde görülen Kase'ye ilişkin en tuhaf özellik ise, aç olana güç verme özelliğidir (Crow 2002:200).Ancak bu güç fizikselden güçten çok ruhsal güç ile ilgilidir. Hıristiyanlık tarihinde İsa'nın kutsal Kasesi olarak belirtilen bu obje'ye hiçbir zaman ulaşamamış ve yüzyıllar boyunca saklı olduğu yeri bulup çıkarmaya çalışmışlardır. Son olarak Kase'nin beklenmedik şekilde belirme ve yok olabilme özelliği de vurgulanmaktadır.

Ateş Kadehi romanında tıpkı efsanede olduğu gibi, kadehe ulaşmak için çok çaba harcayan Harry yorucu aşamalar sonunda ona ulaşır ve yine efsane de belirtildiği gibi beklenmedik şekilde yok olmuş ve Voldemort'un yanında belirmiştir. Ve yine efsaneye uygun bir biçimde, Harry'e kısmen ruhsal güç kaynağı olmuştur.

8. Bedensiz Yaşam, ölüm ve Lord Voldemort

Lord Voldemort Harry Potter'ın annesi ve babasını öldürdüğü gece kendisinin bedeninden ayrıldığını ve acı içinde bulunduğunu anlatır. Büyücüler Bedenlerinden ayrıldıktan sonra yaşamını ruh ya da hayalet olarak sürdürmeye devam etmiştir. Romanlarda sadece Voldemort değil Hogwarts da yaşayan “Neredeyse kafası Nick” gibi hayaletlerde mevcuttur. J.K. Rowling'in Harry Potter romanlarını okumuş olan içimizdeki birçok Muggle da bedenlerimiz öldükten sonra yaşayacağımıza inanır (Erberl 2005: 247). Yaşamlarımız sona ermesede bir süreliğine de olsa bedenlerimizden ayrılabilceğimiz konusunda hemfikirdirler. Yanı sıra başka bir bedende yaşayabilceğimizi düşünebilirler.

Harry Potter romanlarında yer alan bedensiz yaşamların yanında ölü olarak bilinen bir kişinin ruhunun o kişiye yardım edebilmesi, güç vermesi de yer almaktadır. Örneğin Harry ruh emiciler tarafından bir göl kenarında sıkıştırıldığında kendisine babasının ruhunun yardım ettiğini düşünmüştür. Bu açıdan düşünüldüğünde Hıristiyanlık öğretilerinde yer alan, ruhun ölümsüzlüğü ve ebedi olarak yaşadığı tezi pekiştirilmektedir.

9. Erkek Geyik (The Stag)

Harry Potter'ın babası James Potter bir animagus'dur (hayvan biçimine dönüşebilen büyücü). Alabildiği hayvan biçimi de geyiktir yanı sıra Harry'nin patronus'u da geyik şeklinde çıkmaktadır (Patronus: Büyücülerin kendilerini korumak için çıkartabildikleri kalkan gövi gören büyü). Her iki yerde çok güçlü bir sembol bulunmaktadır. Geyik, boynuzlarını yeniden çıkarabilmesi ise yeniden oluşumu

temsil etmektedir. Hıristiyan öğretilerinde geyik boynuzu hayat ağacı olarak düşünülmektedir ve boynuzlarını büyütebilme, yeniden çıkarabilme özelliği ile de yeniden dirilmeyi temsil etmektedir. Yanı sıra, yılanın en büyük laik düşmanlarından biri olarak da bilinmektedir.

10. Harry Potter

Harry kelimesi telaffuz edildiğinde Heir kelimesini çağrıştırmaktadır. Heir kelimesinin anlamı; varis, yerine geçen, oğul 'dur. Krallıklar döneminde kralın yerine oğlu geçmekteydi.

Potter ise, hayat veren, hayat nefesini üfleyen anlamındadır. Hayat veren güç ise Tanrı'dır. İki kelime bir bütün düşünüldüğünde Tanrı'nın oğlu, Tanrı'nın yerine geçebilen anlamı çıkmaktadır ki bu da Hz İsa'yı temsil etmektedir.

B. Sihir, Bilim ve Teknolojinin Etiği

Rowling'in kitaplarında sihrin iyi ve kötü amaçlar uğruna kullanılması, bizim dünyamızdaki bilimin ve teknolojinin iyi ve kötü amaçlar için kullanılmasına paralel bir bağlamda ele alınabilmektedir. Harry'nin dünyasındaki sihir olgusunu incelediğimizde bunun, bizim dünyamızdaki bilimsel ve teknolojik uygulamalarla büyük bir benzerlik içinde olduğunu görürüz. Sihir ve büyü olgusunun antic dünyaya kadar uzanır, fakat bilmin kökenlerinin de bu kadar eski olduğu bir tartışma konusudur. Birçok kişi bilimin yalnızca modern dünyanın bir parçası olduğunu, bilimin öncesinin olmadığını düşünmektedir. Aynı zamanda, bilimin, modern dönem öncesindeki folkloric mitleri ve batıl inançları ortadan kaldırdığını düşünmektedirler. Aslında sihir ve bizim günümüzde "bilim" olarak adlandırdığımız şey, yüzyıllardan beri paralel ve ortak bir gelişim içinde varolmuşlardır (Lipscomp ve Stewart 2005: 104). Lynn Thorndike'in , sekiz ciltlik Sihir ve Deneysel Bilim adlı çalışması (Harry'nin Sihir Tarihi isimli kitabının gerçek yaşamdaki benzeri diyebiliriz) on yedinci yüzyıldaki bilimsel gelişmelerin, önceki dönemlerdeki sihir ve büyü alanındaki bilgileri özümlediğini ileri sürmektedir. Günümüzde sihir ve büyüün bütün varsayımları, amaçları ve yöntemleri bilim tarafından özümsemese de, bunların birçoğu artık bilimin bilimin bir parçası haline gelmiştir.

“Gerçek dünyanın tarihinde, bütün büyüler birbirine benzemez. Kara büyü ya da şeytansı büyülerin yanında, çok uzun bir geçmişi olan doğal bir büyü geleneği de vardır. Doğal büyülerin temelinde, doğa kanunlarına ilişkin bilgileri, ölümlerin bilgilerini aşan

ruhların yardımını almaktan çok, bazı doğa ilkeleri üzerinde egemenlik kurma isteği ve çabası bulunmaktadır. Burada önemli olan nokta, hem modern bilimin ve bu doğal büyü geleneğinin, doğal süreçleri incelemeye yönelik yöntemler olmasıdır. Her ikisinin de amacı, yalnızca açıklama ve anlama değil aynı zamanda insanların yaşam koşullarını iyileştirmek adına, bu doğal süreçleri control altına almaktır.”

(Lipscomp ve Stewart 2005:104)

Harry Potter’ın dünyasında, büyü ve sihir, bizim dünyamızdaki deneysel bilim kadar etkin bir bilgi edinme ve yaşamı sürdürme yöntemidir. Kitaplardaki sihir unsurlarının büyük bölümü doğal büyülerini andırmaktadır. Doğal büyücüler tarafından kurulan bir okuldan beklenildiği gibi, Hogwart müfredatının temel amacı, belli amaçlar için belli büyülerin kullanılmasını öğretmektir: Havada yükselme, biçimdeğiştirme..vb. Büyü bir araçtır ve diğer araçlar gibi işe yararlılığı açısından değerlendirilir. Appelbaum’un da belirttiği gibi Harry’nin dünyasındaki büyü günümüzdeki teknoloji ile aynı anlamdadır (2003:29)

Rowling’in kitaplarında yoğun etik mesajlar bulunmaktadır. Rowling’in kitaplarındaki karakterlerin karşı karşıya kaldığı temel sorunlardan bir çoğu, büyü güçlerin doğru kullanımıyla ilgilidir. Bunları bizim içinde bulunduğumuzdan çok daha farklı bir toplumsal bağlam içinde ele almaktadır. Öte yandan, bizim içinde bulunduğumuz durumlarla ilintili olmasaydı, kitapları bu kadar popüler olmazdı (Lipscomp ve Stewart 2005: 109). Rowling’in karakterleri büyü güçlerini nasıl

kullanacakları konusunda endişe içindedirler, çünkü bu güçler onların varlıklarının temelini oluşturmaktadırlar. Rowling'in karakterleri, varlıkları büyüyle tanımlanan insanlardır, bizim varlığımız ise bilimle tanımlanmaktadır.

Bilimin bize sunduğu güçlerin çok büyük olmasının yanında zararlı da olabilir. Bu güçlerin hepsi bir anlamda dünyayı kontrol edebilmeyi hedefler. Bu güçlerin karşısından takınmamız gereken tutum, gücün toplumun yararına mı olduğunu düşünerek karar vermektir. Rowling'in etik anlayışın temelinde her türlü teknolojinin kullanımının ve bunların olumlu ya da olumsuz sonuçlarının kişiye bağlı olduğu gerçeği yatmaktadır. Öte yandan kişinin otokontrole sahip olması gerekliliği yatmaktadır.

C. Harry Potter romanlarında Kadın ve Erkek Cinsiyetinin temsili

Harry Potter kitaplarında yer alan kadın karakterlerin konumlandırılması ile ilgili çok çeşitli düşünceler vardır. Bir grup Harry Potter dünyasında kadınlar ile erkekler arasında fırsat eşitliği olduğunu ve hiç bir ayırım yapılmadan bir kurgu yapıldığını öne sürmektedir. Öte yandan, bir grup ise bunun tam tersini, romanlarda kadın figürlerin ikinci sınıf olarak konumlandırıldığını belirtmiştir.

Gladstein'e göre: Harry Potter'ın büyü ve büyüleyici dünyasında kadınlar kesinlikle ikinci sınıf vatandaşlar olarak betimlenmemiştir (2005: 69). Rowling bizim dünyamızın tersine eşitlik bu dünya da, peşinden koşulması gereken bir şey değildir; uçan süpürgeler, biçim değiştirenler, hayaletler..vb. kadar bu dünyanın doğal bir parçasıdır. Rowling'in dünyasında önemli olan kişinin sahip olduğu karakterin doğası ve yaptığı seçimleridir.

Hermonie Granger, Harry Potter öykülerinin en önemli ve baskın kadın karakterlerinden biridir . Batı felsefesinin tarihine bakıldığında kadınların sürekli olarak düşünce dünyasının dışında bırakıldığına tanık oluruz ancak Rowling, Hermonie için; her ne kadar ana kahraman olmasa da ; anahtar bir karakter olarak kullandığını beirtmiştir. Öte yandan, Harry, Hermonie ve Ron'un arkadaşlıkları düşünüldüğünde cinsiyetler arasındaki eşitliğin göstergesi durumundadır. Popüler edebiyatın ünü yapıtlarında arkadaş grupları genelde erkeklerden oluşur yanı sıra, ana karakter erkek olsa bile ikinci karakterler de genelde erkek olma eğilimdedir. Hermonie bu üçlünün zayıf bir üyesi değildir, bu dostluk hakkında kimse şüphe duymaz.

Genel olarak romanları incelediğimizde Hogwart's da karma bir eğitimin getirdiği fırsat eşitliği görülmektedir. Örneğin, quidditch takımlarında kız oyuncuların yanı sıra takım kaptanı bile kız olan takımlar mevcuttur. Böylesine üst düzey bir spor olan Quidditch'e kız oyuncuların da alınması Rowling'in dünyasındaki içselleştirilmiş eşitlik ilkesini gözler önüne seren en güzel örneklerden biridir (Gladstein 2005: 77). Romanlarda fazla titiz ya da çok dağınık olarak betimlenen kadın profesörlerin yanı sıra çok ciddi olarak betimlenen kadın profesörlerde yer almaktadır. Her iki cinsde de iyi ve kötü olarak betimlenen erkek ve kadın figürler bulunmaktadır. Okul dışında yine çok güçlü kadın karakterlerde karşımıza çıkmaktadır: Rita Skeeter, Molly Weasley..vb.

Heilman'a göre; Harry Potter romanlarında güç ve otorite açısından incelendiğinde kadın figürler ikinci konumdadır, günümüz dünyasında alışık olduğumuz gibi; kadının yerinin ikinci planda olduğunu gösteren stereotipler üretilmiştir (2003: 222). Romanın ilk bölümünde Hermonie dev ile karşılaştığında,

kendisi birşey yapamamış ve Harry Potter ile Ron Hermonie'nin hayatını kurtarmıştır. Kadın aciz ve güçsüz olarak konumlandırılmıştır. Her ne kadar akıllı ve bilgili olsada büyük işleri Harry Potter başarmaktadır.

D. Sosyal Sınıflar ve Ayrımcılık

Harry Potter romanlarında son derece yoğun bir ayrımcılık ve toplum içi sınıflar göze çarpmaktadır. Neredeyse her zaman bu ayrımcılığın kötü karakterlerden kaynaklandığı da görülmektedir. Draco Malfoy'un Weasley ailesine duyduğu derin nefret ve maddi açıdan güçlü olmadıkları için sürekli olarak aşağılaması, Voldemort'un tüm "bulanıkları" öldürmek için duyduğu ırkçı öfke, yanı sıra slytherin bölümü öğrencilerinin bulanıkları okulda istememesi ve yine Malfoy'un Hermonie'yi sık sık aşağılaması, Lucius Malfoy'un Dobby ve diğer ev cinlerine yaptığı kötülükler, ev cinlerinin toplumun en alt tabakası olarak konumlandırılması ve köle gibi çalıştırılması, Dolares umbridge'in Hagrid'e sadece yarı dev olduğu için duyduğu nefret dolu yabancılık duygusu romanlarda yer alan ayrımcılığa dayanan kötü duyguların birer örneğidir. Tüm bu örneklerin ortak noktası ayrımcılığın kötü kişiler tarafından yapılıyor olmasıdır. Romanlarda yer alan iyi karakterler ayrımcılık yapmamaktadır örneğin büyücü dünyasının en ünlü büyücüsü Harry Potter'ın en yakın arkadaşlarından biri bulanıktır biri ise maddi açıdan düşük seviye sınıfına mensuptur. Yanı sıra Hermonie ev cinlerini özgürleştirmek için bir topluluk bile kurmuştur. Bu açıdan incelendiğinde, romanlarda yer alan kötü duygular kötü kişiler tarafından beslenmektedir. Günümüz dünyasında bu tip ayrımcılıklar ve sosyal

sınıflar mevcuttur. Rowling'in romanlarda genel olarak verdiği mesaj kişilere maddi durumlarına ya da ailesine gore değer verilmemesi gerektiğidir.

BÖLÜM V

Fantazyalar, İngiltere'nin kimlik bunalımı ve Harry Potter Romanları

İnsanlığın fantazyaya türüne yönelmesinde derin anlamlar bulunmaktadır. Bugüne kadar yazılan tarih kalabalıkların, halkın, kitlelerin değil; medeniyetlerin ve siyasi politikaların tarihidir. Kalabalıklar tarihi olduğu gibi görmeye, nasılsa öyle olduğunu düşünmeye yönlendirilmiştir. Tarih boyuncada kalabalıklar hep acı çekmiştir. Öznesi olmadıkları tarihin/dönemin üretim süreçlerinde yer almış ve tarihin karşısında onu anlamaktan çok, kendilerine göre anlamlandırabilmek için “fantazyalara” yönelmişlerdir. Yaşadıkları dönemde acılarını hafifletici, biraz olsun mutlu olabilecekleri güne özlem içinde bekleyerek, bu mutlu günlerini tarih dışında, paralel bir evrende yaratmışlardır. Kefaretçi bir tutumla hayata bağlanan kalabalıklar öznesi oldukları bir tarih yaratmak için fantazyalarda kendilerini bulmuşlardır.

19. yüzyılın başlattığı kısıtlı modernleşme ise, bağımlı insanların bağımlı olduklarını görebilmelerini güçleştirmiş yeni kültürel olgular yaratmış ve insanlık için en büyük umut kaynağı olmuştur. Modernleşme sürecinin getirdiği çelişkiler ve gerçek hayatta bulunamayan kefaretkurtuluş ve mutluluk yolu insanları farklı bir tarih arayışına yöneltmiş ve irrasyonel, ürküntü dolu, kötümser ve modernleşme karşıtı karanlık fantazyaların iç yüzünü oluşturmuştur.

Buyuk toplumsal değişimlerin yaşandığı dönemde fantazyaların yaygınlaştığı görülmüştür:

“Fantazyaların tarihte hep anlamlandırılması çok güç olan büyük toplumsal değişimlerin yaşandığı dönüşüm dönemlerinde yaygınlaşmasından anlaşılmaktadır. Değişim sürecinde yer alan ama yaşadığı değişim sürecini kendi açısından anlamlandırmakta güçlük çeken kalabalıklar değişim süreci karşısında yaşamlarında karşılaştıkları anlamsal bulanıklığı fantazyaların oluşturabileceği metaforik açıklamalarla aşmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle, fantazyaların içindeki toplumsal anlamı kavrayabilmek, hem yaşanmakta olan tarihsel değişimin anlamını daha net görebilmek; hem de yaşanan tarihsel değişim sürecinin ütopyan olanaklarının bilincine varabilmeyi kolaylaştırmak için son derece gereklidir. Benjamin’e göre fantazyaya yeni olguların yarattığı şoku, bu yenilikleri üretim ilişkilerinin özgür olduğu arkaik bir geçmişteki insan ilişkileri içinde tasarlarırken nasıl tarihselse fantazyaların biçimi, anlatımı ve materyalize oluşu da gene tarihseldir. Bu nedenle de hem egemen kesimin fantazyalarının hem de bağımlı kesimin fantazyalarının açıklamalarında kullanılan; bunların materyalize edilişlerini açıklayıp dile getiren nesnelere de kendi doğalarındaki tarihsel değişikliklerle birlikte anlamak gerekmektedir.”

(Oskay 1981: 211)

Oskay'ın da belirttiği gibi değişim sürecinde yer alan ama değişimi kendi açısından anlamlandıramayan kalabalıkla, gerçek hayattaki bulanıklığı fantazyaların oluşturabileceği metaformik açıklamalarla aşmaya çalışmaktadırlar. Fantazyaların toplumsal anlamı da buradan çıkmaktadır çünkü fantazyalar kalabalıkların ütopyan düşlerini göstermektedir. Benjamin'e göre düşlerin tarihi yazılmamaktadır ancak tarihin bir bölümü düşler ve fantazyalar üzerinde yaşanmaktadır.

Harry Potter romanları Rowling tarafında yaratılan bir fantazyaya türüdür. Archaic yaşamla günümüzün örgüteniş biçimini birleştirerek Harry potter'ı yazmıştır. Romanın yazıldığı döneme baktığımızda Londra değişim süreci geçirmektedir. Blake'in çalışmasında değindiği gibi o dönemde İngiltere'de eskiye dönüş yaşanmaktadır. Yeni ve modern olan herşeye kalabalıklar adapte olmaya çalışırken eski ile yeni birleştirmeye çalışmaktaydılar: Eski görünümlü evleri, eski tip hayatı muhafaza etmeye çalışırken içerisini teknolojiyle konforlu hale getirmeye çalışıyorlardı. Modernleşme sürecine adapte olurken kimlik bunalımı başladı ve eskiye yönelerek aidiyet, nereden geldik duygularını pekiştirmeyi sağlıyorlardı. Bu dönemde İngilizler kendilerini tanımlamak ve kimliklerini ortaya koymak için her sektörde geriye dönüş yaşadılar. Örneğin ünlü araba markalarından Jaguar yeni bir model çıkardı; içi oldukça konforlu ancak dış görünümü eski tipti. Bu dönemde kalabalıkların kendi tarihleriyle bağı kopmuştu ve eskiyle olan tek iletişim akademik çevrelerde sıkışıp kalmıştı. Harry Potter romanlarının popüler olduğu dönemde İngiltere'de geçmişi tekrar canlandırma rüzgarları ediyordu. Öte yandan 1997 döneminde Tony Blair'de İngiltere'nin gelişmesinin kas gücüne değil beyin gücüne bağlı olduğunu belirtmiş ve yükselen firmaların iletişim, eğlence ve eğitim alanında

olduğunu ortaya koymuştur. Kültürel anlamda kalkınmanın İngiltere'nin yararına olduğunu belirtmiştir (Blake 2001: 48). Yaratıcılık ile yapılan işlerin ucuz kas gücü ile yapılan işlerden İngiltere için çok daha faydalı olduğu duyurulmuştur. Kısacası; bu dönemde, geçmişle bağ kurarak yaşama ve İngiliz olmayı hatırlama hakimdi.

Benjamin'in belirttiği gibi fantazyalar genelde değişim dönemlerinde ortaya çıkar ve moderneleşme karşısındaki rkntleri dile getirir. Harry Potter romanlarını göz önüne aldığımızda genel erevesi itibariyle geçmişi canlandırma olduğunu söyleyebiliriz. Dönemin İngiltere'sinde yaşandığı gibi romanın konusuda mitolojik ve tarihi öğelerden beslenerek kurgulanmıştır. Blake ise Harry Potter'ın bu kadar popüler olmasını buna bağlamıştır (Blake 2002: 17). Romanlardaki ilişkiler, kişiler gerçek hayatla oldukça örtüşmektedir ancak tamamen geçmişten referans alınarak kurgulanmıştır. Bakanlık ve çalışanları, okul çalışanları, öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkileri, popüler olanlar ve olmayanlar, ekonomik durumu yüksek veya orta halli olanlar, ocuk- aile ilişkileri, ğrenci hoca ilişkileri, sınavlar, turnuvalar, okul takımları, tatil dönemleri, sevilen dersler ve seilmeyen dersler, öğrenciler arası çatışmalar, yakın olunan kişilerin ölmesi ve duyulan derin üzüntü ve daha birçok tema günümüz dünyasıyla tamamen örtüşmektedir. Ancak tüm bu olaylar mitolojik öğelerle beslenerek kurgulanmıştır. Rowling geçmişi referans alarak günümüz dünyasına paralel bir düzen yaratmıştır ve bu düzende hiçbir eksik görülmemektedir. Blake'e göre Rowling unutulmaya yüz tutmuş Latin bilgimiz ile eğlenerek bir dünya kurmuştur (2002: 45). Harry Potter'ın dünyası, batı dünyasının geçmiş inançlarının toplamının yaratıcılıkla birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Yanı sıra, büyü yapabilme geçmişte bir sanat dalı olarak görülmekte idi. Nasıl ki, resim yapabilmek, heykel yapabilmek iin bir yetenek gerekir aynı Şekilde büyü yapabilmek içinde, kişi de

yeteneğin olması gerekir. Tıpkı diğer sanatlarda olduğu gibi herkesde her yetenek mevcut değildir. Büyü yapabilme de bir sanat dalıdır, yaratıcılıkla ilgilidir ve herkesde bu yetenek mevcut değildir. Harry Potter dünyasında da yetenekli kişiler ile yetenekli olmayan kişiler ayrılmıştır. Öte yandan, yetenekli kişiler başarılı olma sırlarını paylaşmadıkları gibi Harry'nin dünyasında da büyü sırları paylaşılmaz.

Harry Potter romanları genel kurgusu anlamında geçmiş tarih ve özellikle mitolojiyle beslenerek yaratılmıştır. Ancak Harry Potter romanları kendi ideolojisinden hareket ederek mitolojiye referans vermektedir. Mitolojiden ideolojiye işleyen süreç romanlarda tam tersi olarak işlemiş, ideolojiden mitolojiye seslenmektedir.

BÖLÜM VI

Harry Potter ile sunulan ideoloji ve hedef kitlesi

Daha önceki bölümlerde aktarılan, Harry Potter ile küresel olarak dağıtılan kültürel kodların bir bütün olarak ne anlattığı ve hedef kitlesi kim olduğu bu bölümde incelenmeye çalışılacaktır.

Öncelikli olarak, Rowling'in kitaplarında yer alan temalar, okültizm ve paganizmi yayıyor düşüncesiyle çeşitli yazarlar tarafından eleştirilse de Harry Potter romanlarında Hıristiyanlık öğretilerinin yer aldığını söyleyebiliriz. Öte yandan, önceki bölümlerde aktarılan verileri incelediğimizde romanlarda Hıristiyanlık dinin propogandası yapıldığını söyleyebiliriz. Çok başarılı kurgusu ve çok ince düşünülmüş isimler bir bütün olarak göz önüne alındığında, Hıristiyanlık dinin ahlaki öğretilerine yanı sıra Hıristiyanlık tarihine atıfta bulunmaktadır.

Bu ideolojiyi barındıran romanların kimler tarafından okunduğu da çok önemlidir. Harry Potter romanlarının öncelikli olarak hedef kitlesi çocuklardır. Özellikle gelişme çağında olan çocukların, kim olduklarını ve çevrelerini anlama sürecindeki çocukların bu romanları okuması, dünya görüşlerini şüphesiz etkiler. Batı dünyasından gelişmekte olan ülkelerin çocuklarına ulaştırılan bu kitapların, okuyan kitlelerin tahmin edemedikleri bir ideolojiye hizmet ediyor olması aşikardır. Oldukça eğlenceli ve sürükleyici kurguları arasında çok ince mesajların yer aldığı ve Hıristiyanlığa atıfta bulunduğu sonucuna önceki bölümlerde aktarılan veriler çerçevesinde söylenebilir. Tabloda yer alan kelimelerin tamamı bu romanlarda kullanılmaktadır ve tek tek anlamlarına bakıldığı zaman mitolojik ve tarihsel olaylarla, kişilerle hiçbir tesadüfe yer bırakmayacak şekilde tamamen örtüşmektedir.

Öte yandan, Harry Potter romanlarının dünya çocuklarına bu kadar dayatılması ile eş değer zamanda yine aynı öğretilerin propogandasını yapan bir çok kitap da *en çok satan* kitaplar arasında yer almaktadır. Sadece çocuklar için değil yetişkin kişiler için de yazılmış olan bu tip kitaplar sayıca çok fazladır. Hıristiyanlık tarihi, gizli tarikatları ve örgütleri ile ilgili yazılmış, dikkat çekici sayıda çok sayıda kitap yer almaktadır.

Harry Potter romanlarının öncelikli hedef kitlesi 8-14 yaş aralığındaki çocuklardır (Blake 2001:77) açıklamasında bulunmaktadır. Öte yandan yetişkin kesim de hedef kitlesi içerisine dahildir. Öncelikli olarak bu kadar uzun sayfa da yazılan romanlar ve çok ince düşünülmüş kurgusu yetişkinlerin algı düzeyine de hitap etmektedir. Bu sebeple yetişkinlerin de Harry Potter'ın hedef kitlesine girdiğini söyleyebiliriz.

Bu romanların ağlar toplumu içerisinde küresel olarak dağıtıldığını ve bu ağların Batı'nın güçlü medya kartelleri tarafından dağıtıldığını ortaya koymuştuk. Harry Potter sadece ticari bir meta değildir. Kar etmesi beklenen bir ürün olmasının yanı sıra bir hayat tarzı sunmaktadır. Harry Potter ile sunulan hayat tarzı günümüzün egemen güçlerine ve onların ideolojilerine hizmet etmektedir. Harry Potter da yer alan Hıristiyanlık öğeleri ve diğer kültürel kodlar tüm batı da ve dünya da okunmaktadır. Dinler arası bir dialog olarak nitelendirebileceğimiz bu durumda, uluslararası enformasyonun akışı modelinde de değiştiğimiz gibi akış tek taraflıdır: Hıristiyan toplumlardan islam toplumlarına. Yanı sıra kendi ulusları içerisinde de yoğun olarak pompalanmaktadır. Bunu sebebi olarak da bir önceki bölümde altarılan İngiltere'nin yaşadığı kimlik bunalımının çözümünü bu tip kültürel kodların dağıtılmasında bulduğu sonucunu çıkarabiliriz. İslam dinine inan ülkelerde dağıtımın

ve okunması için yapılan faaliyetlerin bu kadar çok olmasını ise Medeniyetler çatışmasının bir aracı olarak değerlendirebiliriz.

BÖLÜM VII

Medeniyetler Çatışması ve Harry Potter

20. yüzyılın son kesitinde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, dünyanın siyasi geleceğinin nasıl olacağı sorunu ortaya çıkmıştır. Bu konuda çok çeşitli tezler öne sürülmüştür. Ortaya atılan senaryolardaki ortak tema, bütün materyalist ideolojilerde görülen "çatışma" kavramının milletlerarası ilişkilere uygulanmasıdır. Gelişmenin en önemli şartı olarak, milletler arasındaki ihtilaf ve çatışmaların sebep olacağı şiddeti öngören bu anlayış, geçtiğimiz yüzyıla damgasını vurmuş bütün siyasi akımların temelini oluşturmuştur.

Çelişme ve çatışma fikirlerinden yola çıkan siyasi bakış açısı, tarih boyunca çok belirgin bir İslam ve Hıristiyan medeniyetleri çatışması olduğunu iddia etmektedir. Bu düşünceye göre, 1. ve 2. Dünya Savaşları ya da Soğuk Savaş dönemleri gerçekte batı dünyasının iç meseleleridir ve bu dönemin bitmesiyle geçmişte yaşanan esas mücadeleye tekrar dönülecektir.

Amerikalı siyaset bilimcilerden **Samuel P. Huntington'un** ünlü 'Medeniyetler Çatışması' tezinin ana teması da budur. Huntington dünya üzerinde sürekli bir çatışma yaşandığını, bunun dünyayı belirli cephelere ayırdığını söylemektedir.

1980'li yılların sonunda iki kutuplu bir dünyanın ortadan kalkmasıyla, dünyada ideolojilerin belirleyiciliği sona ermiştir. Bu tespitten yola çıkarak Huntington, bundan sonraki çarpışmaların ideolojiler değil, medeniyetler arasında gerçekleşeceğini iddia etmektedir. Huntington'ın, "medeniyetlerin tayin edici

özelliğinin din olduğunu" belirtirken, aslında neyi anlatmak istediği çok açıktır: "İslam ve Hıristiyan dünyaları arasında muhtemel bir savaş". Onun bakış açısı içinde, Bosna-Hersek'te olup bitenler, ya da Irak ile Batı dünyası arasında yaşanan Körfez Krizi, insanlığın yaşayacağı medeniyetler savaşının ön habercileri olan uluslararası buhranlardır.

Samuel Huntington 'medeniyetler çatışması' tezini öne sürerken, bu mücadelenin Ortadoğu ve Avrasya'dan kaynaklanacağını söylüyordu. Ona göre Avrupa'daki ideolojik bölünme sona erdiğinde, Avrupa'nın Hıristiyanlığı ile İslam dünyası arasındaki kültürel bölünme yeniden ortaya çıkmıştı ve gelecekteki çatışmanın cepheleri, geçmişte olduğu gibi bugün de Avrasya'da açıkça görülebilecekti.

Huntington'un tezleri, genel olarak savaşların nedenlerini toplumsal, ekonomik kaynaklarda aramak yerine, bütün yüzyıllar için ulusal farklılıklar, ideolojiler ve "uygarlıklar" arasındaki gerilimler içinde görmeye dayanmaktadır. Bu yüzden, 21. yüzyılın savaşlarını da, yine eski savaşların bir uzantısı gibi görmekte, ama bu kez farklı bir kategoride toplamaktadır. Huntington, "21. yüzyıl, medeniyetlerin çatışma yüzyılı olacak" diyor ve 19. yüzyılın, ulus-devletlerin birbiriyle yaptığı savaşlara sahne olduğunu ve imparatorlukların yıkılmasıyla sonuçlandığını, 20. yüzyılın ise ideolojiler çağı olarak tanımlanması gerektiğini, SSCB ve Çin'in temsil ettiği komünizm ile ABD ve Batılı ülkelerin temsil ettiği kapitalizmin "soğuk savaş"ının bu yüzyıla damgasını vurduğunu ileri sürüyor. Aynı mantıksal düzlemde, 21. yüzyılın artık ulus-devletlerin veya ideolojilerin değil, bunlardan daha kapsamlı bir

şemsiye oluşturan medeniyetlerin çatışmasına sahne olacağını ileri sürüyor. Huntington'ın belirttiği gibi:

“Benim faraziyem şudur ki, bu yeni dünyada mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı küller olacak. Milli devletler dünyadaki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacak fakat global politikanın asıl mücadeleleri farklı medeniyetlere mensup grup ve milletler arasında meydana gelecek. Medeniyetlerin çatışması global politikaya hakim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin muhabere hatlarını teşkil edecek.”

(Huntington 1995: 22)

“Ulus Devletler arasındaki savaş” olarak adlandırılan I. Emperyalist Savaş, adı üzerinde, belli başlı iki kampta toplanan Avrupalı emperyalistler arasındaki savaştı. Çatışmanın temelinde, “farklı uluslardan” olmak değil, sömürgelerin paylaşılmasında “adaletsizlik” bulunduğu iddiası yatıyordu. Kapitalizm, artık meta ihracatıyla yetinmiyor, sermaye ihracı denilen yeni bir yayılma aracını tekelci devletlerin gücüyle kullanmak istiyordu. Kuşkusuz, her tekelci şirket, belli bir ulusal-siyasal kimlik de taşıyordu ve özellikle de kendi devletleri aracılığıyla amaçlarına ilerlediklerinden, devletler arasındaki savaş, uluslar arasındaki savaş gibi görünüyordu

İkinci Savaş, bu özelliklerin daha da açıklık kazandığı bir savaş oldu. Büyük güçler sahnesine yeni adım atan, üstelik Birinci Savaş sırasında büyük bir yenilgiyle onuru kırıldığına inanan Almanya, eski köleci emperyalist çağını yeniden diriltme sevdasındaki İtalya, onlar kadar yeni emperyalistleşmiş Japonya bir “faşist ittifak” bloğu oluşturmuştu. ABD, İngiltere, Fransa karşı taraftaydı ve savaş kendisine bulaşana kadar bu kapışmanın dışında kalmayı deneyen sosyalist SSCB, başka bir kutup oluşturuyordu. Huntington’un tezini izleyecek olursak, asıl bu dönemi bir “ideolojiler savaşı” olarak adlandırabilirdik. Faşizmle, sosyalizm ve demokrasi arasında bir savaş fakat. Saflar ancak, savaşın son aşamasında SSCB ile ABD ve İngiltere arasında ittifak kurulduktan sonra demokrasi ve faşizm safları olarak ayrılmıştı. “Demokratik” denilen devletler, Alman-İtalyan-Japon ittifakıyla Sovyetler olmaksızın başedemeyeceklerini gördükleri anda, yeni bir cephe doğdu. Bununla birlikte başta ABD ve İngiltere olmak üzere emperyalistler, asla pazar paylaşım kavgasından vazgeçmiş değillerdi; ittifak sürecinde de “asıl düşman” olarak her zaman SSCB’yi gördüler ve onunla hesaplaşmayı faşizmin alt edilmesinin sonrasına ertelediler. SSCB, “Soğuk Savaş” denilen dönemde, özellikle ABD’nin Asya ve Doğu Avrupa’da yayılmasının önündeki başlıca engeldi. ABD, eski sömürgecilerden devraldığı egemenlik alanlarını elinde tutmak ve genişletmek için, Güneydoğu Asya’ya, Afrika’ya ve Latin Amerika’ya saldırdı. Asya’da tutunamadı, Afrika’da hiçbir ciddi başarı elde edemedi, Latin Amerika’da ise, faşist darbeler yoluyla kendi “arka bahçesini” oluşturmaya girişti. Bütün bu dönem boyunca da, emperyalizmin asıl hedefi dünya çapında siyasal ve ekonomik baskısını pekiştirmek, hakimiyet alanlarını genişletmekti.

Modern tarihçilerden Toynbee, Oswald Spengler, Sorokin gibi idealistler, tarihin kültürler ve uygarlıklar arasındaki savaşlarla oluştuğunu 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyılda ileri sürmüşlerdi. Toynbee, uygarlıkların dinsel karakterin, bölgesel ve siyasal niteliklerle birleşmesinden oluştuğunu, “yaratıcı azınlığın” soysuzlaşmasının uygarlığın sonunu getireceğini yazıyordu. Bu yüzden Batı uygarlığının “çöküş” aşamasına geldiği sonucuna ulaşmıştı. Çöküşü önlemenin yolu ise, “Tanrının krallığını aramaktan” geçiyordu. Ona göre, insanlık tarihinin son ereği ve insanın yeryüzünde sahip olduğu en üstün iyilik ve en yüksek ölçüt, Hıristiyanlıktı. “Tarih, Tanrıyı daha iyi tanımaya yaklaşmanın ve onu daha çok sevmeye ulaşmanın gittikçe artarak gerçekleşmesidir.” Bu bakış açısının, “Tanrı düşmanları”na karşı savaşı desteklememesi düşünülemez. “Tanrının Krallığı” ise, elbette amacı “geri ve Tanrıtanımaz Müslümanlar’ın terbiye edilmesi” olan Hıristiyan Batı’nın krallığı olacaktı. Buna bakarak, Avrupa’nın oldum olası İslam düşmanı olduğu, dolayısıyla günümüzdeki savaşların kaynağında da Batı-Doğu, Hıristiyan-Müslüman uygarlıkların çatışmasının bulunduğu yolundaki her iki tarafın gerici tarafından desteklenen tezlerin haklı olabileceğine dair kanıtlar üretilebilir.

Huntington'ın görüşlerine göre medeniyetlerin çatışma sebeplerinden birincisi birbirleri arasındaki farklılıklardır: Medeniyetler arasındaki sadece hakiki değil esaslıdır (Huntington 1995: 25). Medeniyetler birbirlerinde tarih, dil, kültür, gelenek ve en önemlisi de din yolu ile farklılaşırlar. Bu farklılıklar asırların ürünüdür.

İkincisi dünya gittikçe daha küçük bir yer haline gelmektedir ve farklı medeniyetlerin insanları arasındaki etkileşimler gittikçe artmaktadır. Yanı sıra, etkileşim arttıkça birbirleri arasındaki farkı çok daha iyi anlamaktadırlar. Kısacası insanların medeniyet şuurları artmaktadır.

Üçüncüsü, dünya çapındaki sosyal değişme ve ekonomik modernleşme süreçleri insanları yöresel kimliklerinden koparıyor. Bunlar aynı zamanda bir kimlik kaynağı olarak milli devleti zayıflatıyor. Dünyanın çoğu yerinde din bu boşluğu doldurmak için sık sık devreye giriyor. Dünyanın her yerinde bu tip hareketler boy gösteriyor. Dinin yeniden doğuşu Gilles Kepel'in ifadesiyle "Tanrının Rövanşı" medeniyetleri birleştiren ve milli sınırları aşan bir kimlik ve ümit temeli sağlıyor (Huntington 1995: 26).

Dördüncüsü, medeniyet şuurunun gelişmesi Batı'nın iki yönlü rolü tarafından güçlendiriliyor. Batı bir yandan gücünün zirvesindedir. Fakat aynı zamanda Batılı olmayan diğer toplumlarda aslına dönüş fenomeni de yaşanmaktadır. Hindistanın Hindulaşması, Asyalının Asyalılaşmaya doğru eğilimleri ve bunun üzerine Orta Doğu'daki "yeniden İslamlaşma" Batı tarafından farkedilmektedir.

Medeniyetlerin çatışması Huntington'a göre iki seviyede ortaya çıkar:

“Mikro seviyede mücavir gruplar, medeniyetler arasındaki fay kırıkları boyunca, toprak ve birbirleri üzerinde kontrol kurmak için çok kere Şiddetli biçimde mücadele ederler. Makro seviyede ise farklı medeniyetlere mensup devletler izafi bir askeri ve ekonomik üstünlük uğrna rekabet eder, milletlerarası müesseseler ve üçüncü taraflar üzerinde kontrol kurmak için mücadeleye giriŐir ve kendi hususi politik ve dini değerlerini rekabetçi bir anlayiŐla ne çıkarır.”

(Huntington 1995:29)

Yaşanan bu durumun “medeniyetler arası dialog” mu yoksa “medeniyetler arası çatışma mı” olduğunun gündemde olduğu bu dönemde bizce Harry Potter romanları ve diğer ürünler medeniyetler arası çatışmanın kültürel ürünüdür çünkü dialog çift taraflı olarak gerçekleşir ancak Mowlana’nın modelinde de gösterildiği gibi tek taraflı akış dikkati çekmektedir. Bu sebeple Harry potter romanlarının medeniyetler çatışmasının kültürel bir ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmamızın nceki bölümlerinde yer alan tablolardaki verilerden de anlaŐılabileceęi gibi, Batı’nın değerleri kendi ülkelerinde pekiŐtirilmekte yanı sıra diğer ülkelere de kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Popüler kültür yaklaşımlarında, bir kısım popüler kültürü bayağı, kaba ve zevksiz bulurken bir diğer grupta bu kültürün egemen bir azınlık tarafından kitlelere empoze edildiğini savunmuştur. Bir diğer yaklaşım ise, bu kültürün bir mücadele alanı olduğunu, direniş ve başkaldırı olduğunu ortaya koymuştur. Görüldüğü gibi bu alana çok çeşitli yaklaşımlar mevcuttur ancak her durumda çıkış noktamız ne olursa olsun, popüler kültürü toplumsal yapı ve ilişkiler, özellikle güç ilişkileri çerçevesinde anlamlandırmamız gerekir(Alemdar ve Erdoğan, 1994:110).

Popüler kültür içerisinde romanlar, Hall'un da belirttiği gibi: romanlar yeni yükselen kitle için önemli bir kültürel araçtır(Hall 1999:111). Bu kitlenin günlük hayatını ve düşünce yapısını yönlendirdiği gibi kendilerini ifade etmelerini de sağlıyordu. Toplumun fikir ve düşünce hayatını etkileyen bu yazın türü çağlardan bu yana günümüze ulaşmıştır. Bigsby, Richard Hoggart'ın bu konuyla ilgili görüşünü şöyle aktarmıştır:

“Richard Hoggart, Edebiyat ve Toplum başlıklı makalesinde iki önemli iddiayla başlar. Bunlardan birincisi, edebiyatı gereği gibi değerlendirmeksizin, hiç kimse toplumun doğasını gerçekten anlayamaz. İkincisi ise metinle ilgili eleştiri çözümlerinde, onların anlamlarının bireyler ve bireylerin içinde yaşadıkları toplumlar için aydınlatma görevi yapması nedeniyle

“akademik olarak dikkate alınabilecek” edebiyattan başka belirli sosyal gerçeklik için başvurabilmesidir.”

(Bigsby, 1999:94)

Hogart’ın da belirttiği gibi, edebiyat türlerinin incelenmesi toplumun daha iyi anlaşılmasına olanak sağlar. Avrupa’da ortaya çıkan roman kültürü dönemin sosyal yapısıyla oldukça ilgilidir. Kentli burjuvazinin yükselmesinin edebiyat ve sanat alanında da etkileri olmuştur ve Roman türü ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılmıştır. Bir romanın incelenmesi, o romanın yazıldığı dönem hakkında ipuçları verir. Bu sebeple de romanları incelemek toplumu anlamak açısından oldukça önemlidir.

Popüler kültür ürünlerinden biri olan Harry Potter kitapları, J. K. Rowling tarafından yazılmış, İngiliz ve Amerikan romancılığına özgü bir tür olan Fantasy türüne aittir ve küresel olarak dağıtılmaktadır.

Mowlana’nın Uluslararası Enformasyon Akış modeline göre; iletişim eksenini boyutunda **Harry Potter Romanlarının** kaynak olarak çıktığı yer Londra’dır. Mesajı ise romanların içeriğidir. Üretim evresi içerisinde Amerika Birleşik Devletleri’de yer almaktadır. Romanların yanı sıra, filmlerin ve diğer temalı ürünlerin üretim yeri ABD’dir. Bu çerçevede içerisinde Harry Potter romanlarının kaynağı Londra ve ABD’dir. Mesaj ise aynıdır, Harry Potter romanlarının ve filmlerin içeriği. Tüm bu üretim evresi Batı’da, Hıristiyan ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Dağıtım bölümü Londra ve ABD merkezli şirketler tarafından tüm dünyaya yapılmaktadır. Dağıtım bölümü içerisine diğer ülkelerde anlaşmalı olarak çalışılan yayın evleride dahildir. Yanı sıra, internet üzerinden çeşitli internet siteleri aracılığı

ile (www.amazon.com.vb) tüm dünyaya ulaştırılmaktadır. Hedef ise küresel'dir. Tüm dünyada her dile çevrilerek ulaştırıldığı için küresel bir kültür ürünüdür.

Teknoloji eksenini ise, romanların basım yeri ve filmlerin çekim yeri Londra ve ABD'de yapılmaktadır. Yanı sıra, temalı ürünlerin üretildiği yer de aynıdır. Küresel anlamda incelendiğinde; örneğin Türkiye'de anlaşmalı olarak çalıştıkları şirket Yapı Kredi ve Yayınlarıdır. Kitapların Türkçeye çevrilerek çoğaltıldığı yer Türkiye'dir. Bu çerçevede yine, dağıtım evresinde olduğu gibi local şirketlerle birlikte çalışmaktadırlar.

Mowlana'nın iletişim modelinden hareketle geliştirilen, Uluslararası haber akışı modelinin ortaya koyduğu gibi Merkez'den çevreye haber ve enformasyon akışı nicel olarak üstünlüğe sahiptir. **Harry Potter** romanlarında ve diğer tamamlayıcı kültürel ürünlerinde olduğu gibi, merkezden çevreye sürekli bir enformasyon akışı gerçekleşmektedir. Filmlerin galası, kitapların yayım tarihine yaklaşan günler içerisinde çevreye sürekli bir haber akışı mevcuttur. Yanı sıra, kitapların içeriği ile ilgili tartışmalar da çevreye aktarılmaktadır. Bu kadar çok haber akışı da merkeze bağımlı çevrede kitapalara ve filmlere karşı bir ilgi ve merak uyandırmaktadır.

Enformasyon teknolojilerindeki gelişim, ağlar toplumunda, uluslararası ekonomiye yeni görevler yüklemektedir: "Enformasyonel/global ekonomi; koordine eden, yenilik yapan ve işleri idare eden ağ faaliyetlerinin yönetim ve kontrol merkezleri etrafında organize olur. Global ekonomi bir yandan gelişip, yeni pazarlarla birleşirken diğer yandan da sisteme katılan yeni birimlerin idaresini ve her an değişen bağların gerekli kıldığı gelişkin hizmetlerin üretimini de organize etmektedir" (Castells, 1996:378-379). Castells, ağlar toplumunda, ülkelerden ve

bölgelerden çok dünya metropollerinin ön plana çıkacağını ve bu kentlerin, tarihi anlamda uluslararası ticaret ve bankacılık merkezleri olmalarının ötesinde uluslararası ekonomide bir yeri değil, bir süreci ifade ettiklerini savunmaktadır:

“Küresel şehir olgusu, hiyerarşinin yukarısında birkaç kentsel öze indirgenemez. Bu, farklı yoğunluklarda olup; küresel ağ ile her bir alan arasında yer alan karşılıklı aktivitelerin göreceli önemlerine dayanan farklı ölçeklerde ileri hizmetleri, üretim merkezlerini ve pazarları birbirine bağlayan bir süreçtir. Her bir ülkede, ağ (network) mimarisi kendini bölgesel ve yerel merkezlere göre yeniden üretir, böylece bütün sistem küresel seviyede birbirine bağlı hale gelir”

(Castells, 1996:380)

Castells'in de belirttiği gibi tüm ülkeler kendi enformasyon akış sistemini küresel seviyede birleştirir ve birbirine entegre olarak iletişim ağları çalışır. Harry Potter romanları da bu iletişim ağlarını kullanarak tüm dünyaya yayılmaktadır. İletişim ağlarının denetimi ise, teknolojik ve ekonomik açıdan üstünlüğe sahip olan Batı ülkelerinin denetimindedir. Kendi denetimlerinde olan bu ağlarda küresel olarak dağıtılan Harry Potter romanlarının kültür endüstrisi içerisindeki yeri çok büyüktür.

Harry Potter romanlarının ve diğer ürünlerinin endüstriyel bir ürün olduğu sonucuna şu veriler çerçevesinde varabiliriz:

“Harry Potter serisinin ilk beş kitabı tüm dünyada 270 milyon adet satmıştır. Sadece altıncı kitabı (Melez Prens) ise, 100 milyon doların üstünde gelir getirmiştir. 1996'dan beri Arnavutçadan Zulu diline kadar tam 47 dile çevrilmiştir. J.K.Rowling

kazandığı 56 milyon sterlinle İngiltere'nin en zenginleri arasında yer alıyor. New York Times'ın en çok satanlar listesinde 100 haftadan fazla kalmayı başaran Potter, aralarında Time'ın da bulunduğu bir çok derginin kapağını da 'onurlandırmayı' başarmıştır. Potter hayranı küçükler saçlarını Harry gibi kestirmek için berberlerin yolunu tutarken, bu modele de, "taranmamış Harry saçı " adı takıldı. Daha şimdiden 85 ayrı Harry Potter ürünü için lisans alındı. Oyuncakları 20 YTL den satılmaya başlamıştır. Lego'nun ürettiği 682 parçalık Hogwarts Kalesi oyuncak yaklaşık 150 YTL den raflara çıktığı ilk gün tükendi.

"Pobjoy" adlı şirketin genel müdürü Taya Pobjoy, Harry Potter'ın resminin basıldığı 25 bini aşkın bozuk paranın, piyasaya çıktığı ilk gün 5 saat içinde satıldığını söyledi: Altın, gümüş ve bakırdan yapılan bozuk paranın bir yüzünde, Harry Potter'ın büyü yaparken çizilmiş bir resmi, diğerinde ise bir İngiliz hükümdarının görüntüsü yer alıyor. Bozuk para çıkarma fikrinin, ilk kitapta Potter'ın bankaya giderek, ailesinden miras kalan "Knut"ları çektiği bölümden hareketle yapıldığı aşikardır. İngiliz müzayede şirketi Sotheby's, ünlü kahramanın resimlerinden oluşan çizimleri açık artırmayla satmaya karar verdi. Harry Potter'ın resmini taşıyan tek bir çizim için 25 bin sterlin (yaklaşık 45 milyar TL) den alıcı bulmuştur.

125 milyon dolara (yaklaşık 200 trilyon) malolan ilk Harry Potter filmi , sadece 4 günde 100 milyon dolara ulaşarak bu alandaki dünya rekorunun sahibi olmuştur. Coca cola firması 150 milyon dolar harcayarak filmin sponsoru olmuştur. Filmlerde Warner Bros. ile çalışan Imax'in başkanları Richard L. Gelfond ile Bradley Wechsler, "Son iki Harry Potter filmi 'Harry Potter ve Ateş Kadehi-Harry Potter and the Goblet of Fire' ile 'Harry Potter ve Azkaban Tutsağı-Harry Potter and the

Prisoner of Azkaban' yapımları, toplam 34 milyon dolar hasılat elde etti. Bu yeni film de gelecek yılın bombası olacak" açıklamasında bulunmuştur.

Bloomsbury'nin aldığı bir kararla elektronik olarak internetten de elektronik formatta satılmaya başlamıştır. Harry Potter kitaplarının da bulunduğu ilk 24 e-kitap 15 milyon paund (yaklaşık 34 milyon 500 bin YTL) gibi dev bir teknolojik yatırıma mal olmuştur. Bloomsbury adına yapılan açıklamada elektronik kitap satış modelinin benzersiz büyüme fırsatları yarattığı ve önceden yaptıkları yatırımlardan çok daha cazip bir risk taşıdığına değinmiştir.

Tüm bu veriler çerçevesinde Harry Potter'ın küresel bir endüstri ürünü olduğunu çekinmeden söyleyebiliriz. Adorno ve Horkheimer'in belirttiği gibi :Modern kültür tekelleri, yetenekli girişimcileri ile birlikte kültür endüstrisi sistemini yürütmektedirler (1996:20).

Harry Potter Romanları, Filmleri, reklamları, halkla ilişkiler çalışmaları, oyunları, temalı ürünleri, adına açılan okullar ve yapılan turlara bakıldığında kar elde etme amaçlı faaliyetler olduğunu söyleyebiliriz. O kadar çok halkla ilişkiler ve pazarlama faaliyetleri kullanılmıştır ki, Harry Potter hiçbir serüveninde kola içmezken tüm dünyada Coca-cola kutularının üzerinde resmi basılarak tanıtım yapılmıştır. Harry Potter filmi ve Coca cola arasındaki bu ticari anlaşma 150 milyon dolar değerindedir.

Kültür endüstrisi kitle iletişim araçları ve pazarlama ile milyonların bilinçlerini yönetmektedir. Karşı karşıya olunan durum dünyanın dört bir yanında tüketici konumunda olan geniş halk kitlelerinin kimlik arayışlarına ve beğenilerine cevap veren kültürel ürünler ile bu ürünlerin iletildiği kanalların çoğunluğunun ABD kökenli çokuluslu şirketlerin denetiminde olduğudur. Mowlana'nın geliştirdiği

Uluslararası Enformasyon Akışı modelinde ortaya koyduğu gibi, gelişmiş ülkelerden azgelişmiş ülkelere enformasyon akışı çok fazladır; tam tersi durum ise yok denebilecek kadar azdır.

Harry Potter ile kurulan bilinci anlayabilmek için, ağlar üzerinden küresel olarak dağıtılan kültürel kodları genel anlamları ile değerlendirmemizde fayda vardır.

Romanlarda yer alan karakterlerin isimlerini incelediğimizde, isimlerin anlamlarının romanlarda yer alan karakterlerle çok büyük bir uyum içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, Hogwarts okulunun müdürünü ismi **Albus Dumbledore**'dur ve Albus Latince'de beyaz anlamına gelir. Karakterin beyaz uzun saçları ve sakalı dikkat çekici ölçüde uzundur. **Argus** ise okul bekçisidir ve Yunan mitolojisinde yüz gözü olan ve sürekli olarak etrafı gözetleyen ve uyuduğunda bile en az elli gözünü açık tutan tanrıdır. Argus karakteri de aynı şekilde sürekli olarak okulu gözetler ve sürekli olarak koridorlarda dolaşır. **Gilderoy** ise, buyucular dünyasında çok popüler, yakışıklı ve parlayan sarı saçlara sahip öğretmendir, mitolojide Altın kral olarak bilinir ve karakter ile yine çok uyumlu bir isimdir. **Hagrid**, Yunan mitolojisinde Olympus'tan kovuldu fakat daha sonra Zeus'un izni ile kalmasına izin verilen ve hayvanlara bakması ile görevlendirilen tanrıdır tıpkı Hogwarts'da olduğu gibi, önce kovulmuştur sonra okul müdürünün izni ile tekrar gelmiş ve hayvanlara bakmakla görevlidir. **Lucius**, Lucifer isminden türetilmiştir ve Latince de şeytan anlamına gelmektedir. Lucius karakteri karanlık büyülere olan düşkünlüğü ile bilinmektedir. **Remus Lupin**, Latince de kurt anlamına gelen Lupus kelimesinden türetilen Lupin ve Remus ise bebekken dişi kurt tarafından emzirilen sonra Roma'nın kurucusu olan ikizlerden birinin ismidir. Romanlarda Remus Lupin

Harry'nin babasının çok yakın arkadaşıdır ve kurtadamdır. **Salazar Slytherin**, Antonio Salazar 1968'e kadar Portekizi yöneten faşist diktatörün ismidir. Hitler gibi afırka olan düşkünlüğü ile bilinir; romanlarda Slytherin saf kan büyücülere olan ilgisi ile bilinmektedir. Yanı sıra, Hogwarts'a büyücü aileden doğmayan büyücülerin girmesini engellemek istemiştir. **Severus Snape** ise katı ve acımasız anlamındadır tıpkı romanlarda yer alan snape karakteri gibi. **Voldemort** ise ölüm hırsızlığı anlamındadır ve tüm serüvenlerde ölümle ilgili temalar etrafında rol almaktadır.

Romanlarda yer alan *Bayan öğretmenler ve diğer büyük bayanlar* büyücü isimlerine bakıldığında aynı uyum görülmektedir. **Maxime Olympe**, yönetici anlamındadır ve kendisi diğer büyücü olkunun yöneticisidir. **Lily**, narin çiçek anlamındadır ve tüm romanlarda kendisinin narin ve ince yapısından söz edilmektedir. **Minerva Mc Gonagall**, eğitim tanrıçasıdır ve Hogwarts okulunun hem bölüm başı hem de en eski öğretmenlerindendir. **Narcissa**, Roma mitolojisindeki kendisine aşık olan kadından esinleerek türetilmiş bir kelimedir ve ismini aldığı karakter ile çok uyumludur. **Poppy Pomfrey**, uyuşturma etkisi olan tıbbi bitki ismidir ve Madam Pomfrey Hogwarts okulunun revir müdürüdür. Bitkilerle yaptığı karışımlarla sunduğu tedavi yöntemleri her kitapta yer almaktadır. **Rita Skeeter**, Amerika Argosunda sinek anlamına gelmektedir ve bir animagus olan Rita Sketeer sinek şekline girebilmektedir. **Sybil** ise kadın peygamber demektir ve Sybil kehanet dersi veren öğretmenin ismidir.

Serüvenlerde yer alan erkek öğrenciler ve diğer genç erkek isimleri şöyledir: **Draco**, Ejderhanın latincesidir aynı zamanda acımasız yunan tanrısının ismidir. Karakter ile çok uyumludur. **Dudley Dursley**, Harry'nin sevmediği kuzenidir. Dudley işe yaramaz anlamındadır ve romanlarda bu özelliği açıkca görülmektedir.

Dursley ise İngiltere’de yer alan bir kasabanın ismidir, kendisinde romanlarda küçük bir İngiltere kasabasında ailesi ile birlikte yaşamaktadır. **Harry Potter**, Harry krallığın varisi, prens ya da oğul anlamındadır, Potter ise Hayat veren güç (Tanrı) anlamındadır. İki kelime bir arada düşünüldüğünde Tanrı’nın varisi, oğlu anlamına gelir ki bu da Hıristiyanlıkta Hz. İsa’dır. **Parvati**, kibar anlamındadır ve romanlarda Harry’nin kibar ve nazik arkadaşının ismidir. **Viktor**, latince fatih anlamındadır ki karakterin tüm kıyafetleri ve davranışları isminin anlamını karşılamaktadır.

Romanlarda yer alan *kız öğrencilerden* **Cho**, Sonbahar anlamına gelen çince bir isimdir, romanın kahramanı çekik gözlü bir çinlidir. **Hermonie**, etkili ve güzel sözlü söyleme sanatı anlamındadır. Herminie, ikna edici ve akılcı konuşmalarıyla bilinmektedir.

Romanlarda yer alan *hayvan ve yaratık isimlerini* şu şekilde aktarabiliriz: **Ruh Emici** (Dementor), deli ya da çılgın eden anlamındadır. Ruh emiciler karşılaştıkları kimselerin ruhlarını emerek onları buy olla çılgına çevirmektedirler. **Dobby**, İngiltere de ev işlerini yapan yardım severe ev cinlerinin adıdır ki romanlarda aynen bu anlamda kullanılmaktadır. **Hedwig**, güvenilir ve sağlam anlamındadır. Harry Potter’ın baykuşunun ismidir ve oldukça güvenilir ve sadık bir hayvandır. **Mrs. Norris**, Argus’un kedisidir ve sürekli her yerde dolaşan kedidir. Eski bir romandan alınan bu isim her işe karışan kadın rolündedir. **Scabbers**, tembel, çalışmayan insan anlamındadır, Ron Weasley’nin faresidir ve tembel bir faredir.

Romanlarda yer alan *mekan isimleri* şöyledir. Beauxbatons, Fransızcada güzel sopalar (büyücü değnekleri) anlamındadır, serüvenlerde güzel kızların gittiği büyücü okullarından birinin ismidir. **Durmstang** okulu ise fırtına ve gerilim

anlamındadır. Okul öğrencileri denizden gemi ile gelmektedir ve gerilimin yüksek olduğu bir okuldur.

Serüvenlerde kullanılan birçok *büyü, bitki ve deyimler* vardır. Örneğin **Acio**, bir nesneyi dokunmadan elde etmektedir ve aynı şekilde kullanılmaktadır. Bir çağırma büyüdür. **Animagus**, büyücünün ruhu anlamındadır, romanlarda bizim değiştirebilen ve hayvan kılığına girebilen büyücüler in kullanılmıştır. **Avada Kadavra**, eski Suriye dilinde herşey yok olsun anlamındadır ve romanlarda öldürme büyüğü olarak karşımıza çıkmaktadır. **Expecto Patronum**, koruyucu serbes bırak anlamındadır ve aynı şekilde kişinin kendisini koruması için kullandığı bir büyüdür. **Muggle** kelimesini J. K. Rowling enayi anlamında kendisinin türettiğini söylemiştir ve büyü yeteneği olmayanlar için kullanılmıştır. **Wingardium Leviosa**, havaya yükseltme anlamındadır ve aynı anlamında romanlarda kullanılan bir büyü çeşididir.

Harry Potter romanlarında kullanılan Mitoloji ve Hıristiyanlık ile bağıntılı semboller şu şekildedir. **Griffin**; başı ve kanatları kartal görünümünde vücudu ise aslan görünümünde olan mitolojik bir yaratıktır. Hem yere hem de gökyüzüne hakim olabilme özelliği ve cesurluğu ile öne çıkmaktadır. Bu mitolojik yaratık daha sonra Hıristiyanlıkta cenneti simgeleyen bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Hıristiyan cennetinin tasfirinde iki bölümden bahsedilmektedir: Yeryüzü cenneti ve göksel cennet olmak üzere, iki ayrı cennet kabul edilmektedir (Cömert 1999:141). Griffin'de hem göklere hem yere hakim olmasıyla bir bütünü simgelemektedir. **Kerberos**, Yunan mitolojisinde üç köpek başına sahip; ölümler ülkesini bekleyen sadık ve uyanık canavar (Estin ve Laporte 119:2003). Harry Potter'ın birinci kitabı olan Felsefe taşında taşı koruyan köpek olarak karşımıza çıkmaktadır. **Unicorn** tek boynuzlu at şeklinde hayali bir hayvandır. Arılığı (saflığı) ve temizliliği simgeleyen

bu hayvanın özellikleri Allah'ın şartlarından biridir ve Hıristiyanlar bu anlamda unicornu Hz. İsa'nın simgelerinden biri olarak görmektedirler (Granger 2002:128).**Anca Kuşu** Hıristiyanlıkta sonsuz hayatı simgelemektedir çünkü küllerinden sürekli olarak yeniden doğabilme özelliği vardır. **Felsefe Taşını**, simyacılar eski çağlarda, değersiz metalleri karıştırarak altın yaratmaya ve tüm hastalıkları yok eden ve içen kişiyi ölümsüz yapan bir iksir hazırlamaya çalışmışlardır. Bu özelliği ile altından bile daha değerli olan felsefe taşı Harry Potter serisinin ilk kitabının ismi olarak çıkmaktadır. Tıpkı gerçek hayattaki hikayeler gibi Harry Potter'da da aynı özelliklerle felsefe taşı yer almaktadır. Kişisel hırs ve tutku ile kullanılmaması gerekmektedir. Harry'de sadece iyi niyetle ona ulaşmaya çalışıldığında başarılı olmuştur. Harry Potter'ın birinci kitabının ismi olan Felsefe taşının romanda saklı tutulduğu yer ve işlevi tarihi efsanelerde yüzyıllardır yer almaktadır. Romanda taş yerin altında, bulunması mümkün olmayan ancak belli aşamalardan sonra ulaşılabilen bir yerde saklanmaktadır ve çok iyi korunmaktadır. Tıpkı Templer Şovalyeleri tarafından korunan ve yerin kaç kat altında bulunan **Süleyman Mabedi** gibi. Burda da açıkca Hıristiyanlık tarihi ile ilgili olaylara referans yapıldığı görülmektedir.

Ateş Kadehi romanında tıpkı **Kutsal Kase** efsanesinde olduğu gibi, kadehe ulaşmak için çok çaba harcayan Harry yorucu aşamalar sonunda ona ulaşır ve yine efsane de belirtildiği gibi beklenmedik şekilde yok olmuş ve Voldemort'un yanında belirmiştir. Ve yine efsaneye uygun bir biçimde, Harry'e kısmen ruhsal güç kaynağı olmuştur.

Harry Potter romanlarında yer alan bedensiz yaşamların yanında ölü olarak bilinen bir kişinin ruhunun o kişiye yardım edebilmesi, güç vermesi de yer

almaktadır. Örneğin Harry ruh emiciler tarafından bir göl kenarında sıkıştırıldığında kenisine babasının ruhunun yardım ettiğini düşünmüştür. Bu açıdan düşünüldüğünde Hıristiyanlık öğretilerinde yer alan, ruhun ölümsüzlüğü ve ebedi olarak yaşadığı tezi pekiştirilmektedir. Harry Potter'ın babası James Potter bir animagus'dur (hayvan biçimine dönüşebilen büyücü). Alabildiği hayvan biçimi de geyiktir yanı sıra Harry'nin patronus'u da geyik şeklinde çıkmaktadır (Patronus: Büyücülerin kendilerini korumak için çıkartabildikleri kalkan göevi gören büyü). Her iki yerde çok güçlü bir sembol bulunmaktadır. Geyik, boynuzlarını yeniden çıkarabilmesi ise yeniden oluşumu temsil etmektedir. Hıristiyan öğretilerinde geyik boynuzu hayat ağacı olarak düşünülmektedir ve boynuzlarını büyütebilme, yeniden çıkarabilme özelliği ile de yeniden dirilmeyi temsil etmektedir. Yanı sıra, yılanın en büyük laik düşmanlarından biri olarak da bilinmektedir.

Romanlarda yer alan tüm isimlerin analizini detaylı bir şekilde yaptıktan sonra, Harry Potter romanlarının mitoloji ve Hıristiyanlık ile yakından ilgili olduğu sonucuna varabiliriz. Rowling'in kitaplarında yer alan temalar, okültizm ve paganizmi yayıyor düşüncesiyle çeşitli yazarlar tarafından eleştirilse de Harry Potter romanlarında Hıristiyanlık öğretilerinin yer aldığını öte yandan, aktarılan verileri incelediğimizde romanlarda Hıristiyanlık dinin propogandası yapıldığını söyleyebiliriz. Çok başarılı kurgusu ve çok ince düşünülmüş isimler bir bütün olarak göz önüne alındığında, Hıristiyanlık dinin ahlaki öğretilerine yanı sıra Hıristiyanlık tarihine atıfta bulunmaktadır.

Harry'nin dünyasındaki sihir olgusunu incelediğimizde bunun, bizim dünyamızdaki bilimsel ve teknolojik uygulamalarla büyük bir benzerlik içinde olduğunu görürüz. Rowling'in kitaplarında sihrin iyi ve kötü amaçlar uğruna

kullanılması, bizim dünyamızdaki bilimin ve teknolojinin iyi ve kötü amaçlar için kullanılmasına paralel bir bağlamda ele alınabilmektedir. Harry Potter'ın dünyasında, büyü ve sihir, bizim dünyamızdaki deneysel bilim kadar etkin bir bilgi edinme ve yaşamı sürdürme yöntemidir. Kitaplardaki sihir unsurlarının büyük bölümü doğal büyülerini andırmaktadır. Doğal büyücüler tarafından kurulan bir okuldan beklenildiği gibi, Hogwart müfredatının temel amacı, belli amaçlar için belli büyülerin kullanılmasını öğretmektir: Havada yükselme, biçimdeğiştirme..vb. Büyü bir araçtır ve diğer araçlar gibi işe yararlılığı açısından değerlendirilir. Appelbaum'un da belirttiği gibi Harry'nin dünyasındaki büyü günümüzdeki teknoloji ile aynı anlamdadır (2003:29). Rowling'in karakterleri büyü güçlerini nasıl kullanacakları konusunda endişe içindedirler, çünkü bu güçler onların varlıklarının temelini oluşturmaktadırlar. Rowling'in karakterleri, varlıkları büyüyle tanımlanan insanlardır, bizim varlığımız ise bilimle tanımlanmaktadır.

Rowling'in kitaplarında kadın cinsiyetinin temsili erkek cinsiyetinin temsili ile eşittir. Gladstein'e göre: Harry Potter'ın büyü ve büyüleyici dünyasında kadınlar kesinlikle ikinci sınıf vatandaşlar olarak betimlenmemiştir (2005: 69). Rowling bizim dünyamızın tersine eşitlik bu dünya da, peşinden koşulması gereken birşey değildir; uçan süpürgeler, biçim değiştirenler, hayaletler..vb. kadar bu dünyanın doğal bir parçasıdır. Rowling'in dünyasında önemli olan kişinin sahip olduğu karakterin doğası ve yaptığı seçimleridir. Genel olarak romanları incelediğimizde Hogwart's da karma bir eğitimin getirdiği fırsat eşitliği görülmektedir. Örneğin, quidditch takımlarında kız oyuncuların yanı sıra takım kaptanı bile kız olan takımlar mevcuttur. Böylesine üst düzey bir spor olan Quidditch'e kız oyuncuların da alınması Rowling'in dünyasındaki içselleştirilmiş

eşitlik ilkesini gözler önüne seren en güzel örneklerden biridir.Öte yandan Heilman'a göre; Harry Potter romanlarında güç ve otorite açısından incelendiğinde kadın figürler ikinci konumdadır, günümüz dünyasında alışık olduğumuz gibi; kadının yerinin ikinci planda olduğunu gösteren stereotipler üretilmiştir (2003: 222).

Harry Potter romanlarında son derece yoğun bir ayrımcılık ve toplum içi sınıflar göze çarpmaktadır. Günümüzün kapitalist sistemi bu romanlarda da yer almaktadır. Büyücü dünyasında da bizim dünyamızda olduğu gibi düşük, orta ve yüksek gelirli aileler bulunmaktadır. İşleyen ekonomik bir sistem ve adaletsizlikler açıkça görülmektedir. Bu anlamda Harry potter romanlarının kapitalist kültür öğelerini fazlası ile yansıttığını söyleyebiliriz. Kazancı'nın da belirttiği gibi: "Devlet, egemenliğini sürdürüp, on pekiştirmek için bu konudaki araçlara her zaman gereksinim duymuştur (2002:16).

Harry potter, Fantazya türüne ait romanlardır. İnsanlığın fantazya türüne yönelmesinde derin anlamlar bulunmaktadır. Kefaretçi bir tutumla hayata bağlanan kalabalıklar öznesi oldukları bir tarih yaratmak için fantazyalarda kendilerini bulmuşlardır. Büyük toplumsal değişimlerin yaşandığı dönemde fantazyaların yaygınlaştığı görülmüştür: Değişim sürecinde yer alan ama yaşadığı değişim sürecini kendi açısından anlamlandırmakta güçlük çeken kalabalıklar değişim süreci karşısında yaşamlarında karşılaştıkları anlamsal bulanıklığı fantazyaların oluşturabileceği metaforik açıklamalarla aşmaya çalışmaktadırlar (Oskay 1981:211). Fantazyaların toplumsal anlamı da buradan çıkmaktadır çünkü fantazyalar kalabalıkların ütopyan düşlerini göstermektedir. Benjamin'e göre düşlerin tarihi yazılmamaktadır ancak tarihin bir bölümü düşler ve fantazyalar üzerinde yaşanmaktadır. Romanın yazıldığı döneme baktığımızda Londra değişim

süreci geçirmektedir. **Blake**'in çalışmasında değindiği gibi o dönemde İngiltere'de eskiye dönüş yaşanmaktadır. Yeni ve modern olan herşeye kalabalıklar adapte olmaya çalışırken eski ile yeniyi birleştirmeye çalışmaktaydılar. Bu dönemde İngilizler kendilerini tanımlamak ve kimliklerini ortaya koymak için her sektörde geriye dönüş yaşadılar. Örneğin ünlü araba markalarından Jaguar yeni bir model çıkardı; içi oldukça konforlu ancak dış görünümü eski tipti. Bu dönemde kalabalıkların kendi tarihleriyle bağı kopmuştu ve eskiyle olan tek iletişim akademik çevrelerde sıkışıp kalmıştı. Harry Potter romanlarının popüler olduğu dönemde İngiltere'de geçmişi tekrar canlandırma rüzgarları ediyordu. Harry Potter romanlarını göz önüne aldığımızda genel çerçevesi itibariyle geçmişi canlandırma olduğunu söyleyebiliriz. Dönemin İngiltere'sinde yaşandığı gibi romanın konusuda mitolojik ve tarihi öğelerden beslenerek kurgulanmıştır. Blake ise Harry Potter'ın bu kadar popüler olmasını buna bağlamıştır (Blake 2002: 17). Romanlardaki ilişkiler, kişiler gerçek hayatla oldukça örtüşmektedir ancak tamamen geçmişten referans alınarak kurgulanmıştır. Bakanlık ve çalışanları, okul çalışanları, öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkileri, popüler olanlar ve olmayanlar, ekonomik durumu yüksek veya orta halli olanlar, çocuk- aile ilişkileri, öğrenci hoca ilişkileri, sınavlar, turnuvalar, okul takımları, tatil dönemleri, sevilen dersler ve seilmeyen dersler, öğrenciler arası çatışmalar, yakın olunan kişilerin ölmesi ve duyulan derin üzüntü ve daha birçok tema günümüz dünyasıyla tamamen örtüşmektedir. Blake'e göre Rowling unutulmaya yüz tutmuş Latin bilgimiz ile eğlenerek yeni bir dünya kurmuştur (2002: 45). Harry Potter'ın dünyası, batı dünyasının geçmiş inançlarının toplamının yaratıcılıkla birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Harry Potter romanlarının öncelikli hedef kitlesi 8-14 yaş arası çocuklardır (Blake 2001:77). Bu romanların ağırlık toplumu içerisinde küresel olarak dağıtıldığını ve bu ağırlıkların Batı'nın güçlü medya kartelleri tarafından dağıtıldığını ortaya koymuştuk. Harry Potter sadece ticari bir meta değildir. Kar etmesi beklenen bir ürün olmasının yanı sıra bir hayat tarzı sunmaktadır. Harry Potter ile sunulan hayat tarzı günümüzün egemen güçlerine ve onların ideolojilerine hizmet etmektedir. Harry Potter da yer alan Hıristiyanlık öğeleri ve diğer kültürel kodlar tüm batı da ve dünya da okunmaktadır. Dinler arası bir dialog olarak nitelendirebileceğimiz bu durumda, uluslararası enformasyonun akışı modelinde de değindiğimiz gibi akış tek taraflıdır: Hıristiyan toplumlardan İslam toplumlarına. Yanı sıra kendi ulusları içerisinde de yoğun olarak reklamı yapılmaktadır. Bunu sebebi olarak da bir önceki bölümde altarılan İngiltere'nin yaşadığı kimlik bunalımının çözümünü bu tip kültürel kodların dağıtılmasında bulduğu sonucunu çıkarabiliriz. İslam dinine inan ülkelerde dağıtımın ve okunması için yapılan faaliyetlerin bu kadar çok olmasını ise Medeniyetler çatışmasının bir ürünü olarak değerlendirebiliriz. Amerikalı siyaset bilimcilerden Samuel P. Huntington'un ünlü 'Medeniyetler Çatışması' tezinin ana teması da budur. Huntington dünya üzerinde sürekli bir çatışma yaşandığını, bunun dünyayı belirli cephelere ayırdığını söylemektedir.

Huntington'ın görüşlerinde belirttiği gibi dünyada yaşanan çatışma kültür boyutundadır. Harry Potter romanları ise Mowlana'nın modelinde gösterildiği gibi tek taraflı olarak dağıtılmaktadır. Bu sebeple yaşanan bu durumu medeniyetler arası dialog olarak değerlendiremiyoruz çünkü dialoglarda çift taraflı akış gerçekleşir. Romanların içeriğini değerlendirdiğimizde ise Batı dünyasına ait değerler küresel olarak ağırlık toplumu içerisinde dağıtılmaktadır öte yandan kendi

toplumları içerisinde de pekiştirme işlevi görmektedir. Bu sebeple Harry Potter romanlarını Medeniyetler çatışmasının kültürel bir ürünü olarak değerlendirmekteyiz.

ÖZET

Harry Potter serisinin birinci kitabı olan “Harry Potter ve Felsefe Taşı” 1997 yılında yayımlanmıştır. Serinin toplam altı kitabı küresel olarak 270 milyondan fazla satarak dünyanın en çok okunan kitapları arasına girmiştir. Öte yandan, romanların içeriği birçok tartışmaya da konu olmuş ve son yıllarda popülerliği iyice artmıştır.

Bu çalışmada Harry Potter romanları küresel bir kültür ürünü olarak ele alınmış, uluslararası iletişim ve ağlar toplumundaki yeri incelenmiş yanı sıra bu romanlarda küresel olarak dağıtılan kültürel kodların içeriği araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harry Potter romanları, uluslararası iletişim, popüler kültür.

SUMMARY

“Harry Potter and the Philosophy Stone”, the first book of the Harry Potter series, has been published in 1997. The series, consisting of six books, have sold more than 270 million copies, and become one of the leading bestsellers in around the world. Furthermore, the content of the novels has become a matter of discussion and their popularity has gradually increased in the recent years.

This study considers the Harry Potter novels as global popular culture products, analyzes their place in the international community of communication and networks, and examines the content of the cultural codes that are globally distributed by these novels.

Key Words: Harry Potter novels, international communication, popular culture.

KAYNAKÇA

- Adorno, (2006) http://www.uzaklar.net/html/kultur_endustrisini_yeniden_du.html
- Alemdar K. Ve Erdoğan İ. (2002) *Öteki Kuram* . Ankara: Erk.
- Alemdar K. Ve Erdoğan İ. (1994) *Popüler kültür ve iletişim*. Ankara:Ümit.
- Althusser, L. (2003) *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Alp Tümertekin Çev.).
İstanbul: İthaki.
- Andı, M.F.(2005) <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi57/andi.htm>
- Appelbaum P. (2005) *Harry Potter's world: Magic, Technoculture and becoming Human*. Lodon:Routledgemefalmer.
- Avcı H. (2005) *Tapınağın gizli kapısı*. İstanbul: Truva.
- Barbaris Grasser , M. A. (1993) *Kitabın ortaya çıkışı*. İstanbul:Thelma Laurause.
- Barbaris Grasser, M. A. (1993) *Avrupa ve oluşturduğu örneklerin yayılması*.
İstanbul: Thelma Laurause.
- Barbaris Grasser , M. A. (1993) *Romanların yüzyılı*. İstanbul: Thelma Laurause.
- Barbaris Grasser, M. A. (1993) *Romantizm, Kaybolan düşler nesli*. İstanbul: Thelma Laurause
- Biggsby, C.W.E. (1999) *Popüler Kültür Politikaları* (Çev. Serdar Özbek). Popüler Kültür ve iktidar içinde. Ankara:Vadi.
- Blake, A. (2002) *The Irresistible Rise of Harry Potter* London: Verso.
- Burke, P. (1999) *Popüler kültür tarihine dolaylı yaklaşımlar*. (Nazife Güngör Çev.).
(N.Güngör ed.), *Popüler Kültür ve İktidar* (s 201-220) içinde Ankara:Vadi.
- Castells M. (1996) *The rise of networ society*. London: Blackwell.

Chomsky, N. ve E. Herman (1999) *Medya halka nasıl evet dedirtir.*

(Yay. Haz. İsmail Kaplan) İstanbul: Minerva.

Chomsky N. (1993) *Medya Denetimi.* (Çev. Şen Süer) İstanbul:Akyüz

Colbert , D. (2003) *Magical Worlds of Harry Potter* London:Puffin.

Crow W. B. (2002) *Büyünün, cadılığın ve okültizmin tarihi.*(Çev.Fulya Yavuz)

İstanbul: Dharma.

Cömert B. (1999) *Mitoloji ve ikonografi.* Ankara:Ayraç

Davies, R. (1987) *Seküler Edebiyat olarak roman.* (Çev. Adem Çalışkan).

Erdoğan, İ. (2002) *İletişimi anlamak.* Ankara: Erk

Erkan, F. (2002) *Bir Harry Potter Çözümlemesi.* İstanbul:Yeditepe Üniversitesi

İletişim Dergisi

Estin C. ve Laporte H. (2003) *Yunan ve Roma Mitolojisi.* Ankara: Tubitak.

Fiske, J. (1999) *Popüler kültürü anlamak.* Ankara: Ark

Geray H. (1997) *İletişim teknolojileri.* Ankara:Kılıçaslan.

Göçen, E. (2002) *Kara kazanın dibi ne kadar kara.* <http://bianet.org>

Gökalp, G. *Osmanlı-Türk Romanının Başlangıcında Beş Eser,* HÜ

Edebiyat Fakültesi-Osmanlı'nın 700. Yılı Özel Sayısı, Ekim 1999: 185-202.

Granger J. (2002) “*The Hidden Key to Harry Potter; Understanding the meaning,*

genius and popularity of Joanne Rowling’s Harry Potter novels. Washinton:

zossima press

Granger J. (2006) www.tyndalebooksellers.com

Hall,S. (1999) *Popüler Kültür ve Devlet.* (Nazife Güngör Çev).

(N.Güngör ed.), *Popüler Kültür ve İktidar* (s 97-132) içinde Ankara:Vadi

Heilman E. (2003) *Harry Potter’s World; Multidisciplinary critical perspectives.*

Lodon:Routledgemefalmer

Horkheimer H. ve T. Adorno (1996) *Aydınlanmanın diyalektiği*.

Çev. Oğuz Özügül, İstanbul: Kabalcı.

Huntington S. (1995) *Medeniyetler çatışması Vadi*: Ankara

Jay, M. (2001) *Adorno*. (Ünsal Oskay Çev.). İstanbul: Der

Kazancı, M. (2002) *Kamuda ve özel kesimde Halkla İlişkiler*. Ankara:Turhan

Kızılçelik, S. (2000) *Frankfurt okulu*. Ankara: Anı

Koloğlu, O. (1999) *Reklamcılığın ilk yüzyılı 1840- 1940*. İstanbul:

Reklamcılık Derneği

Mattelart, A. ve M (1995) *İletişim kuramları tarihi*. İstanbul: İletişim

McGregor, C. (2000) *Pop kültür oluyor* (Gürol Özferendeci, Çev.). İstanbul: Çivi.

Mcquail, D. ve S. Windahl (1997) *Kitle iletişim modelleri*.

Çev. Konca Yumlu, Ankara: İmge

Nanelidere, F. (2001) *Roman Araştırma*. (<http://epigraf.fisek.com.tr>)

Oskay, Ü. (1981) *Çağdaş fantazy*. İstanbul: Der

Özbek, S. (2003) *İdeoloji kuramları*. İstanbul: Bulut

Rowling, J.K. (2002) *Çağlar Boyu Quidditch YKY*: İstanbul

Rowling, 2005 (www.jrowling.com)

Sağlık, Ş.(2006) <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi57/saglik.htm>

Schiller H. (1982) *Who Knows in the age of the fortune 500*. New Jersey: Ablex

Schudson, M. (1999) *Popüler Kültürün Yeni Gerçekliği*.(Nazife Güngör Çev).

(N.Güngör ed.), *Popüler Kültür ve İktidar* (s 168-200) içinde Ankara:Vadi

Shelley, (10.05.2005) www.pandora.com.tr/sahaf

Swingewood, A. (1998) *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi*. (Osman Akınhay Çev.).

Ankara: Bilim ve Sanat

Swingewood, A. (1996) *Kitle kültürü efsanesi*. (Osman Akınhay Çev.).

Ankara: Bilim ve Sanat

Tuncer N. (2004) *Harry Potter'ın Büyüsü*. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi.

www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi50/tuncer.htm

Van Dijk K. (1999) *The one dimensional Society of Manuel Castells* London:Sage

Yeni Aktüel, 4-10 Ocak, Sayı 25 sayfa 46-58

Yılmaz, M.(2005) <http://www.milliyet.com.tr/ozel/edebiyat/edebiyat/#romantur>

2005, www.sabah.com.tr/dunl14.html

2005, www.haberturk.com/kategoriler.haberturk?c_id=190

2006, <http://www.ntvmsnbc.com/news/333401.asp>

2005 <http://www.hp-lexicon.org/about/timeline-hpbooks.html>

2005 <http://harrypotter.warnerbros.com/wizardshop/products-housewares.html>

2004, <http://banners.noticiasdot.com>

2004, <http://mtsu.edu>.

2006, www.greyschools.com

2006, [http:// www.saveharry.com](http://www.saveharry.com)

2006, <http://www.jim-dale.com>

Harry Potter 'gerçekten' doğdu

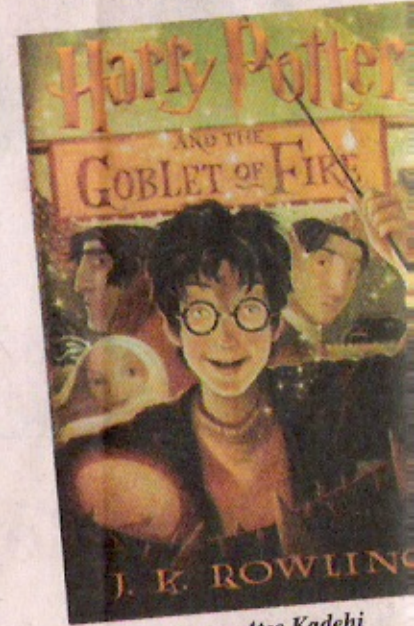
55 ayrı dilde basılan *Harry Potter* serisinin yazarı J.K.Rowling, yarattığı çocuk kahramanı andıran bir yetişkinle evli

Okumayı unutan çocuklara kitaplardaki lezzeti yeniden keşfettiren *Harry Potter* dizisinin 5. kitabı *Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı*, piyasaya çıktığı ilk gün 1 milyon 800 bin kopya sattı. 55 dile çevrilen kitap dizisiyle dünyada bir 'Pottermania'ya yol açan İngiliz yazar J. K. Rowling'in hayat hikayesi de en az kitabının kahramanı kadar ilgi çekmekte. Hayatını işsizlik parasıyla sürdürürken *Harry Potter* patlamasıyla şimdi İngiltere

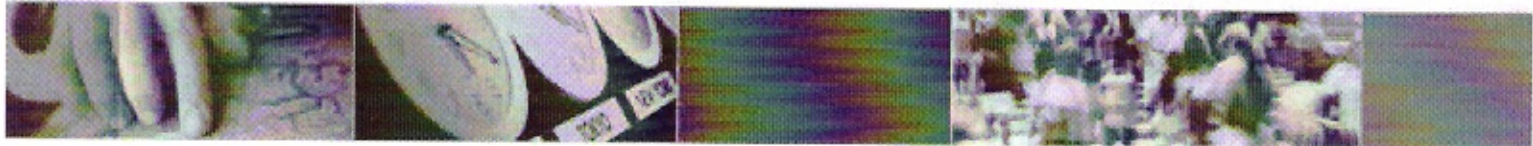
re Kraliçesi'nden bile daha zengin olan Rowling, bir anlamda 'yarattığıyla yaşama' mutluluğuna da yakınlarda erişmiş gözüküyor!

Biography dergisinin Eylül sayısında Rowling üzerine Melissa B. Harman tarafından kaleme alınmış yazıda, ünlü yazarın 2001 yılında evlendiği anestezi uzmanı Neil Murray'ın *Harry Potter*'a benzerliğine dikkat çekildi. Rowling, kalın siyah saçları ve gözlüğüyle adeta bir 'yetişkin *Harry Potter*' olarak tanımlanan kocasından geçtiğimiz mart ayında bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Şimdi en çok merak edilen konu ise Rowling'in zihninde doğuş bulmuş 'kahraman'ı gerçekten doğurup büyütmede olup olmadığı!..

Harry Potter serisinin yazarı J.K.Rowling, hayatını işsizlik parasıyla sürdürürken, şimdi kraliçeyle aşık atıyor.

Harry Potter ve Ateş Kadehi

vnu media measurement & information

Contact: Matt Tatham
Nielsen Media Research
646.654.8362

For immediate release

The Magic Behind Harry Potter

Seven Nielsen companies team up to highlight unique insights

NEW YORK, June 16, 2003 - With the upcoming book release of "Harry Potter and the Order of the Phoenix", the fifth installment in the series due out on Saturday, June 21, information from seven Nielsen companies provide a multi-dimensional insight into the young wizard's impact on the entertainment industry. Here is a unique look at the Harry Potter impact.

Books (Nielsen BookScan) - In 2002, the four Harry Potter books combined have sold more than 6.8 million copies¹ throughout three countries - United States, United Kingdom and Australia.

Film (Nielsen EDI) - Combined, the first two Harry Potter films, "Harry Potter and the Sorcerer's Stone"² and "Harry Potter and the Chamber of Secrets", have grossed more than \$1.8 billion worldwide. The first film is number two among the all-time highest grossing films while the second Harry Potter film is currently the sixth highest grossing film.

Advertising Expenditures (Nielsen Monitor-Plus) - Since January 2002 more than \$128 million has been spent in advertising expenditures on Harry Potter in 12 key countries³ to date.

Video sales (Nielsen VideoScan) - In 2003 year-to-date, "Harry Potter And The Chamber Of Secrets" is the #1 selling VHS and DVD.

Internet Traffic (Nielsen//NetRatings) - Traffic to the site skyrocketed 108 percent to more than 3.8 million unique visitors in November 2001, the month the first installment, "Harry Potter and the Sorcerer's Stone", premiered in theaters. With the release of the second film, "Harry Potter and the Chamber of Secrets", traffic to the site jumped 91 percent to more than three million unique visitors in November 2002.

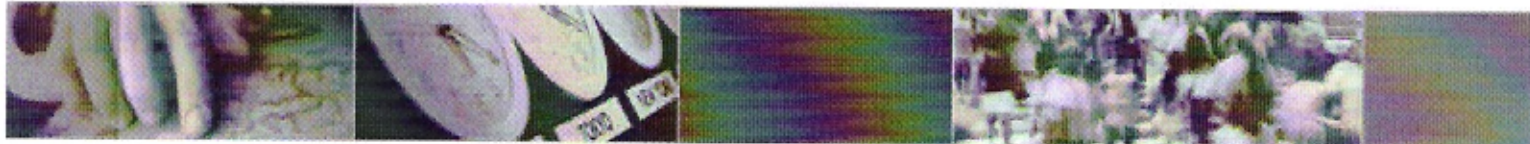
Album sales (Nielsen SoundScan) - In the US, the soundtracks for the films "Harry Potter & The Sorcerer's Stone" and "Harry Potter & The Chamber of Secrets" combined have sold more than 706,000 copies to date.

TV ratings (Nielsen Media Research) - In 2002, "Harry Potter and the Sorcerers Stone" drew the second highest number of viewers, 6.6 million, among all movies that aired on HBO. It was second only behind "Castaway".

¹ Figures based on data range of 52 weeks ending December 28, 2002, from Nielsen BookScan Measured Panels. Figures also based on all editions of each title through the individual territories. Nielsen BookScanUS began monitoring book sales on January 1, 2001. Nielsen BookScan market coverage - USA - 75%; UK - 90%; AUS - 80%.

² Harry Potter and the Sorcerer's Stone is entitled Harry Potter and the Philosopher's Stone in Canada, the U.K. and some additional territories

³ Australia, Canada, China, Germany, Hong Kong, Italy, Malaysia, New Zealand, South Africa, Thailand, United Kingdom and the United States

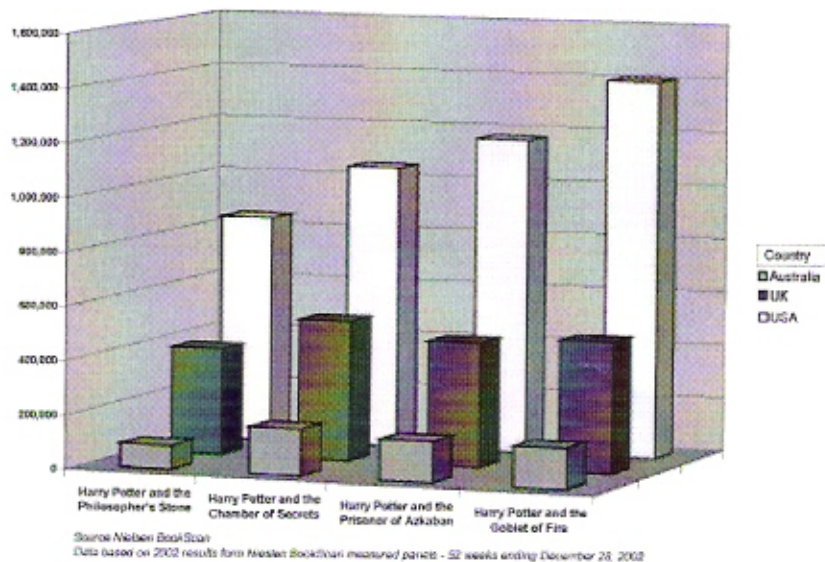

Books (Nielsen BookScan)

In 2002, the four Harry Potter books combined have sold more than 6.8 million copies throughout three countries - US, UK and Australia. In the US, all four books are currently in the Nielsen BookScan top-10 sales chart for Young Readers and Children since they began monitoring books in January 2001. Each book has also been the number one selling book on each chart for at least eight weeks.

In the UK, Nielsen BookScan originated a national awards scheme for books called the Nielsen Gold and Platinum Book Awards - which effectively copy the Gold and Platinum compact disc music awards. The Gold & Platinum Awards were launched in September 2000. For a Gold award the title has to sell half-million units (all formats added together) and its one million for a Platinum. (Visit www.nielsenbookscan.co.uk and select "Gold & Platinum Awards")

2002 Harry Potter All Edition Analysis

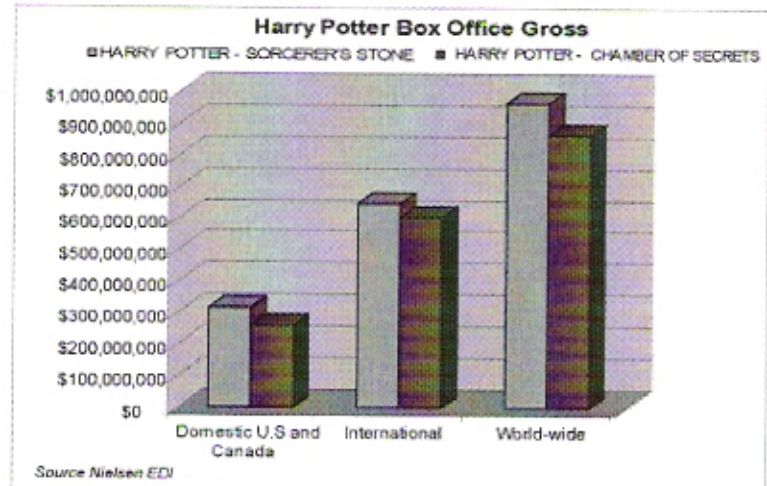
Source Nielsen BookScan
Data based on 2002 results from Nielsen BookScan measured points - 52 weeks ending December 28, 2002

Harry Potter has gone platinum on all four titles currently released and is the only book so far that has gone Gold and Platinum in the same year. "Harry Potter and the Sorcerer's Stone" is triple-platinum with the other three titles all at double platinum. In 2002, only 17 books went Gold and three went Platinum.

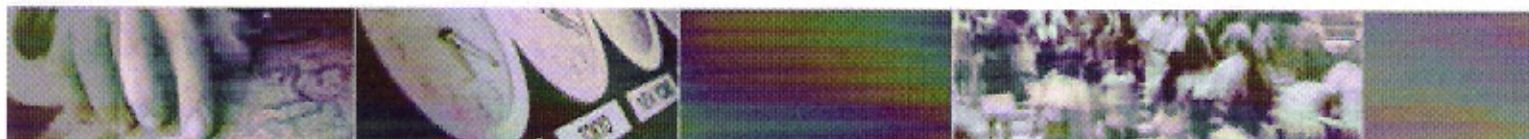
Film (Nielsen EDI)

Combined, the first two Harry Potter films have grossed more than \$1.8 billion worldwide. The first film is number two on the all-time highest grossing films behind, "Titanic". While the second movie is number six. The first film has grossed more than \$965.8 worldwide at the box office. In its first week of release the film grossed more than \$129.4 million (11/16/01) in the U.S. and Canada. The second film, "Harry Potter and Chamber of Secrets", grossed more than \$866.4 million worldwide and \$106.1 million for its opening week (11/15/02) in the U.S and Canada. The first film is also the highest grossing film released in 2001 to date. The second film is the fourth highest grossing film released in 2002 to date.

Harry Potter Box Office Gross

Source Nielsen EDI

In the US, the soundtrack for *"Harry Potter & The Sorcerer's Stone"* released October 30, 2001 has sold more than 551,000 to date and over 19,000 in 2003. The soundtrack for *"Harry Potter & The Chamber of Secrets"* released November 12, 2002 has sold over 155,000 copies to date and more than 40,000 copies in 2003.

Video sales (Nielsen VideoScan)

According to Nielsen VideoScan, *"Harry Potter And The Chamber Of Secrets"* (Warner Home Video, released 4/11/03) is the #1 selling VHS and DVD Year-to-date 2003. *"Harry Potter And The Sorcerers Stone"* (Warner Home Video, released 5/28/02) was the #3 selling DVD and #2 selling VHS year-end 2002. Further, *"Harry Potter And The Sorcerers Stone"* is the #48 selling DVD year-to-date 2003.

TV ratings (Nielsen Media Research) – In 2002, *"Harry Potter and the Sorcerers Stone"* drew the second highest number of viewers, 6.6 million, among all movies that aired on HBO⁵. It was second only behind *"Castaway"*.

Contact:

Maria Bumatay - Nielsen//NetRatings - 408.586.7560
Kerry Kielar - Nielsen Media Research - 646.654.8357
John Collins - Nielsen EDI - 323.860.4600
James Howitt - Nielsen BookScanUS - 914.684.5530
Richard Knight - Nielsen BookScan UK - +44 1252 742557
Erin Crawford - Nielsen VideoScan - 323.954.3211
Jennifer Peterson - Nielsen SoundScan - 914.684.5572

About:

VNU Media Measurement and Information Group is a part of VNU, a global information and media company with leading market positions and recognized brands in marketing information (ACNielsen), media measurement and information (Nielsen Media Research), business information (Billboard, The Hollywood Reporter, Computing, Intermediar) and directory publishing (Golden Pages). VNU is active in more than 100 countries, with headquarters in Haarlem, The Netherlands and New York, USA. The company employs 38,000 people. Total revenues amounted to EUR 4.3 billion in 2002. VNU is listed on the Euronext Amsterdam (ASE: VNU) stock exchange. For more information, please visit the VNU website at www.vnu.com

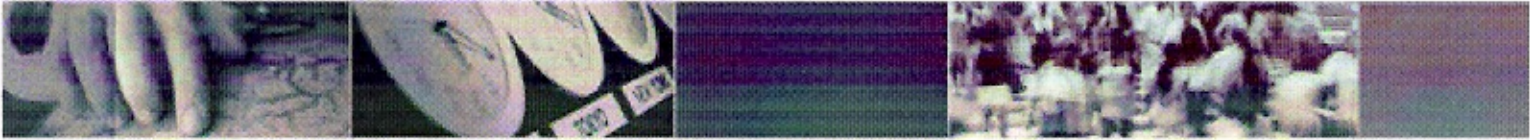
Nielsen Media Research is the leading provider of television audience measurement and related services, worldwide. In the U.S., Nielsen's National People Meter service provides audience estimates for all national program sources, including broadcast networks, cable networks, Spanish language networks, and national syndicators. Local ratings estimates are produced for television stations, regional cable networks, MSOs, cable interconnects, and Spanish language stations in each of the 210 television markets in the U.S., including electronic metered service in 55 markets. Nielsen Media Research is part of the VNU Media Measurement & Information Group, a global leader in information services for the media and entertainment industries. More information is available at www.nielsenmedia.com.

Nielsen Entertainment Nielsen Entertainment, a division of VNU Media Measurement & Information, combines the resources of Nielsen Broadcast Data Systems (BDS), Nielsen EDI, Nielsen Entertainment Marketing Solutions (EMS), Nielsen NRG, Nielsen SoundScan, Nielsen VideoScan, Nielsen BookScan, and Nielsen ReelResearch to provide market information, creative testing, marketing solutions and analytical tools to the global entertainment industry. This includes measuring box office results; tracking radio station airplay; measuring music, video/DVD, and book sales; and providing specialized market research services for motion pictures and television programming. Collectively, these businesses serve the entertainment community in 16 markets around the world.

⁵ Time period estimates for HBO-The Works, MultiMax, Showtime and The Movie Channel reflect tuning to all of the 'multiplexed' channels of these services. Program estimates for these networks reflect tuning to all the 'multiplexed' channels of these services during the times that the reported programs appeared on the network's primary channel.

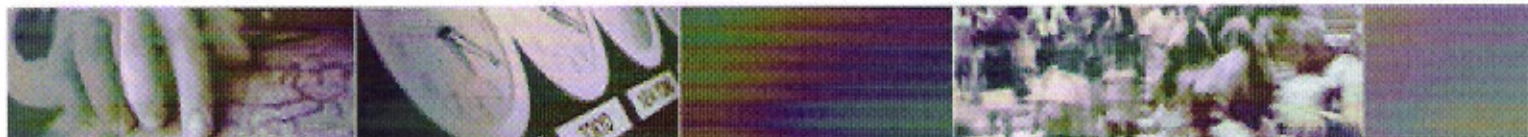
Nielsen//NetRatings

The global standard for Internet audience measurement and analysis

For more information, please visit www.nielsen.com/nielsen_entertainment.html.

Nielsen//NetRatings is the global standard for digital media measurement and analysis and is the industry's premier source for online advertising intelligence with its NetView, AdRelevance, @Plan and WebRF services. Covering 70 percent of the world's Internet usage, the Nielsen//NetRatings services offer syndicated Internet and digital media ratings reports and custom-tailored data to help companies gain valuable insight into their business. For more information, please visit www.nielsen-netratings.com.

Ad Expenditures (Nielsen Monitor-Plus)

Since January 2002 more than \$140 million has been spent in advertising expenditures on Harry Potter in 12 key countries to date. For 2002 alone, more than \$130 million was spent on Harry Potter advertising. In the US, the total advertising expenditures for Harry Potter in 2002 were more than \$82 million based on the 15 mediums⁴ that Nielsen Monitor-Plus covers. The top-five media in the US were:

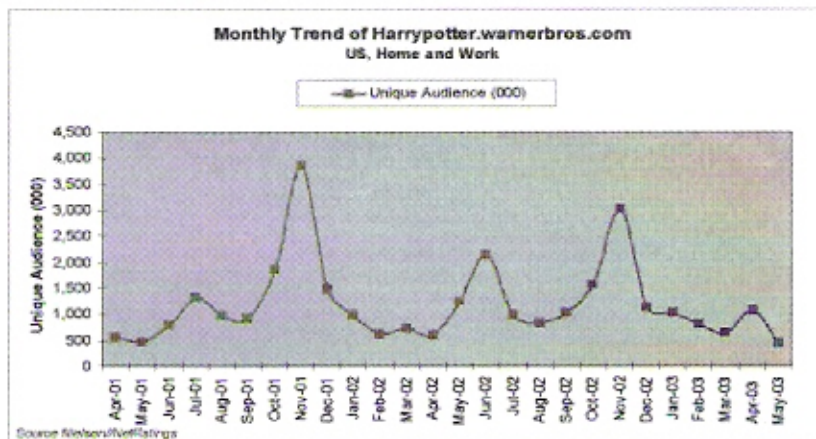
1. Cable TV - \$30.3 million
2. Network TV - \$26.1
3. Local Newspaper \$8.6
4. Spot TV - \$8.2
5. National Magazines - \$3.2

In the UK more than \$21 million was spent in 2002 and more than \$3.5 million has been spent in 2003 so far.

Internet Traffic (Nielsen//NetRatings)

In the US, for the month of May 2003 the Harry Potter Web site (<http://www.harrypotter.warnerbros.com>) had 440,000 visitors (home and work). In the UK for May 2003, the Harry Potter site had 191,000 visitors (home only). The Harry Potter Web site has continued to be a popular site for fans. Traffic to the site skyrocketed 108 percent to more than 3.8 million unique visitors in November 2001, the month the first installment, "Harry Potter and the Sorcerer's Stone", premiered in theaters. The DVD release boosted traffic to the site in May and June 2002, attracting 1.2 and 2.1 million visitors respectively, during those months

With the release of the second film, "Harry Potter and the Chamber of Secrets", traffic to the site jumped 91 percent to more than three million unique visitors in November 2002. The DVD release for the Chamber of Secrets pushed traffic upward to more than one million visitors, as compared to 639,000 visitors the previous month.

Nielsen//NetRatings, the global standard for Internet audience measurement and analysis, shows that the Harry Potter Web site in the UK (<http://www.harrypotter.warnerbros.co.uk>) increased its audience size during the premiere of "Harry Potter and the Sorcerer's Stone" in November 2001. The site drew 710,000 unique visitors, jumping 152 percent in traffic over the previous month at home. The DVD release of the film also caused a jump in traffic in June 2002, with 253,000 unique surfers when "Harry Potter and the Chamber of Secrets" was released in November 2002, traffic surged 165 percent to 442,000 unique visitors, as compared to 167,000 surfers the previous month. Similar to the first movie, with the DVD release of Chamber of Secrets, came another spike in traffic. In April 2003, traffic to the site jumped 53 percent to 187,000 visitors.

Album sales (Nielsen SoundScan)

⁴ The fifteen mediums are Cable TV, Network TV, Hispanic Network TV, Spot TV, Syndicated TV, Network Radio, Spot Radio, Local Magazine, National Magazine, Local Newspaper, Local Sunday Supplement, National Newspaper, Outdoor and FSI Coupon.

~ Palf

The Appeal of Harry Potter

July 7 to August 8, 2005 London, England

ARE you tired of the same old summer courses? Tired of being stuck where you are and not doing anything exciting? Do you want to take a summer course that is both intellectually stimulating and fun? Do you want to spend four weeks in London?

Come to London and hop aboard the Hogwarts Express for **The Appeal of Harry Potter**. This course, taught by Dr.

Alnwick Castle

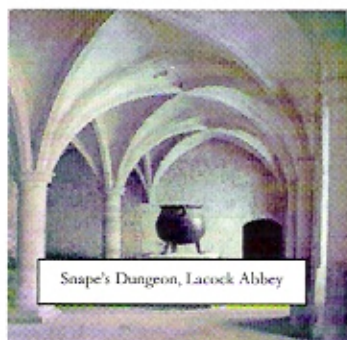
Theodore J. Sherman of Middle Tennessee State University, examines the popularity and appeal of the Harry Potter series of novels, interrogates the charges of occultism against the books, and investigates the moral system prevalent throughout them. In addition to reading and discussing *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, *Harry Potter and the Chamber of Secrets*, *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, *Harry Potter and the Goblet of Fire*, *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, and *Harry Potter and the Half Blood Prince* (if it is published by then), we will attend one day of the Accio 2005 conference at Reading. Plus, we will visit sites used in the shooting of the *Harry Potter* films, including Christ Church College at Oxford, Lacock Abbey, Gloucester Cathedral, and maybe Alnwick Castle.

Participants may register for three hours of upper division or graduate credit for this course, which meets from 1-4pm on Mondays and 9am to noon on Wednesdays. We will have field trips on July 14, 19, 28, and August 2.

Program costs are \$4195, including round-trip transportation from designated departure cities, plus an \$80 BritRail surcharge for participants over 26. The program costs provide participants with health insurance, round-trip transportation and airport transfers, a BritRail pass for travel within Britain, a London City Tour, a special bus excursion to Stonehenge and Salisbury, 28-day travel cards for use on the London Underground and bus system, accommodations, daily breakfast, and some additional meals. Tuition (not included in the program costs) is determined by the student's home institution. Participants should plan to bring a minimum of \$900 for other meals, entrance fees, additional transportation costs, and personal spending. A \$200 deposit is due at the time of application, and a first payment of \$1500 to cover transportation and accommodation deposits is due by the application deadline, February 28, 2005. The final payment of \$2495 is due by April 22, 2005.

Christ Church Great Hall aka Hogwarts Great Hall

Snape's Dungeon, Lacock Abbey

Dr. Ted Sherman teaches fantasy literature courses at Middle Tennessee State University and edits a scholarly journal devoted to mythopoeic and fantasy studies, *Mythlore: A Journal of J. R. R. Tolkien, C. S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*. To find out more about Dr. Sherman's **The Appeal of Harry Potter** course, contact him or the CCSA office at the addresses below.

Dr. Ted Sherman
Professor of English
Box X041 Middle Tennessee State University
Murfreesboro, TN 37132
615.898.2653; tsherman@mtsu.edu

Cooperative Center for Study Abroad
BEP 301 Northern Kentucky University
Highland Heights, KY 41099
Phone 859.572.6512 or 800.319.6015
FAX 859.572.6650; Email ccsa@nku.edu

Ms. Jennifer Campbell
International Education and Exchange Programs
P.O. Box 127 Middle Tennessee State University
Murfreesboro, TN 37132
615.898.5179; mtabroad@mtsu.edu

SAVE HARRY!

SaveHarry.com

**Muggle moguls
are turning the
"Harry Potter"
craze into a way
to sell junk food!**

www.SaveHarry.com

Harry Potter's author & movie producers have signed a foreboding pact to encourage healthy Witches & Wizards to consume unhealthy potions!!

"Harry Potter" is great. J. K. Rowling's deal with Coca-Cola is not. The Coca-Cola Co., a renowned maker of sugar waters, has signed a deal for \$150 million for the global marketing rights to the ***"Harry Potter"*** movie. ***"Harry Potter"*** fans all over the world are trying to kill the deal!

Muggle moguls are turning the "Harry Potter" craze into a way to sell junk food!